

โครงการวิจัย
เรื่อง “ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย”

บทที่ 1
รวมทุกกลุ่มชาติพันธุ์

บทที่ 1
รวมทุกกลุ่มชาติพันธุ์

บทที่ 1

คำแนะนำเชิงวิเคราะห์ (analytical overvies) ต่อ ประมวลกล่าวสรุปให้เห็นภาพรวมไปที่ละกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลต่างๆ

1.0 AAA การใช้รหัสตัว AAA (A 3 ตัว)

การใช้รหัส AAA ไม่ได้บ่งถึงกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (ซึ่งใช้รหัส AA) แต่เป็นการบ่งถึงชิ้นงานที่กล่าวถึงเรื่องราวด้านต่างๆ ของกลุ่มชนหลายกลุ่มชนที่ต่างตระกูลภาษา กัน รวมอยู่ในเล่มเดียวกันนั้น งานลักษณะนี้พบมากในศตวรรษที่สิบเก้า โดยมากเป็นรายงานการเดินทางของข้าราชการ พ่อค้า และนักบวชในศาสนาคริสต์ต่างๆ นิยายที่ได้เดินทางไปในถิ่นทุรกันดารและได้พบกับบรรดาชนกลุ่มน้อย จึงจดบันทึกเรื่องภาษาและวัฒนธรรมตลอดจนเรื่องราวต่างๆ ของชนกลุ่มน้อยไว้ให้เราได้อ่านกัน

งานประเภทที่ลงรหัส AAA คืองานที่กล่าวถึงชนกลุ่มน้อยตั้งแต่สองเผ่าขึ้นไปละกันนี้มีความแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของงาน กล่าวคือชิ้นงานที่นักบวชเป็นคนเขียนส่วนมากจะพรรณนาละเอียดดี เพราะคริสตจักรทั้งทางคาทอลิกและโปรเตสแตนต์มักมีนโยบายให้บาทหลวงและสาธุคุณของเขาแต่ละท่านมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของชนเผ่าใดเผ่าหนึ่งเป็นพิเศษ จึงให้ประจำอยู่กับชนเผ่านั้นเลย ส่วนงานของข้าราชการ พ่อค้า และนักเดินทางต่างๆ มักไม่ให้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง เพราะเดินทางผ่านไปผ่านมาเพียงชั่วระยะเวลาไม่นานนัก ตัวอย่างงานของนักเดินทางที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยก็มีผลงานของนา Henri Mouhot (1863) ตัวอย่างงานของสาธุคุณโปรเตสแตนต์ที่เป็นที่รู้จักกันดีคืองานของ William C. Dodd (1923 แปลเป็นไทยโดยนายชวดทลี หุตะโกวิท)

กล่าวถึงคนไทยในภาคเหนือของประเทศไทยและที่กล่าวบรรยายไว้มากคือคนไทยที่อยู่อย่างชนกลุ่มน้อยในประเทศจีน ถึงแม้ว่าโครงการวิจัยเรื่อง "ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย" จะจำกัดขอบเขตไม่กล่าวถึงเรื่องของคนไทยที่มีความเป็นอยู่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศอื่น แต่ก็จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงงานของสาธุคุณ William C. Dodd ไว้ด้วยเพราะเป็นชิ้นงานที่เป็นที่รู้จักกันดีมากในวงการผู้ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท เนื่องจากเป็นชิ้นงานที่พิมพ์เผยแพร่ทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทย และตีพิมพ์ออกมาในระยะเวลาที่ไม่ใครมีผู้แต่งเกี่ยวกับเรื่องนี้

งานลักษณะที่กล่าวคละกันไปเรื่องชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ที่เป็นที่รู้จักกันดีในระยะเวลาอันเป็นปัจจุบันร่วมสมัยกับเราแรกที่ควรกล่าวถึงคือเรื่อง "สามสิบชาติในเชียงราย" โดยบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2493) ผู้แต่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย มีความรอบรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดเชียงรายอย่างยิ่ง แต่ไม่ได้ศึกษาวิภาษานุษยวิทยาหรือภาษาศาสตร์หรือวิชาอื่นใดที่นักวิชาการปัจจุบันที่ศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อยมักศึกษา อย่างไรก็ตามงานของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์เป็นจุดเริ่มต้นที่ผู้ศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยจะละเลยเสียมิได้ ข้อมูลที่ให้แม้จะเป็นข้อมูลเก่าก็เป็นประโยชน์มากและแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งได้เดินทางไปในดินแดนของชนกลุ่มน้อยเหล่านั้นอย่างแท้จริง เช่นเรื่องที่พรรณนาวิถีที่ขึ้นรถต่อรถขึ้นไปจนถึงหมู่บ้านลีซอในสมัยนั้น เป็นต้น

งานของ O. Gordon Young เรื่อง The Hill Tribes of Northern Thailand พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1961 และต่อมาได้ตีพิมพ์อีกหลายครั้งโดยสยามสมาคมก็เป็นชิ้นงานที่เราจะละเลยมิได้เมื่อต้องการศึกษา

เรื่องชาวเขาในประเทศไทย ถึงแม้ว่าข้อมูลบางอย่างเช่นจำนวนประชากร อาชีพ วิธีการดำเนินชีวิต ฯลฯ ที่กล่าวไว้ในเรื่องนี้จะเปลี่ยนแปลงไป แต่หนังสือเล่มนี้ก็บรรยายให้เราทราบว่าเดิมเป็นอย่างไร ก่อนสมัยที่ความเจริญและนักท่องเที่ยวจะขึ้นไปหาชาวเขา

งานที่เขียนในทศวรรษที่ '60 ที่เด่นมากคือเล่มของ Lebar, Frank M., Gerald C. Hickey และ John K. Musgrave เรื่อง Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia (1964) หนังสือเล่มนี้ไม่ได้กล่าวเฉพาะชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย แต่กล่าวทั่วไปทั้งอาณาบริเวณเอเชียอาคเนย์ กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งกลุ่มน้อยและกลุ่มใหญ่ แล้วก็กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทยด้วย วิธีการพรรณนาใช้ระบบเดียวกันทั้งหมด คือเริ่มต้นด้วยการอธิบายเรื่องชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของถิ่นที่อยู่ ประชากร ความสัมพันธ์ด้านภาษา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ เครือญาติ ครอบครัว การแต่งงาน ฯลฯ ด้วยเหตุที่ผู้แต่งทั้งสามคนเป็นนักมานุษยวิทยา และการค้นคว้าวิจัยทางมานุษยวิทยาในทศวรรษที่ '60 นั้น มักเน้นเรื่องการศึกษาาระบบเครือญาติและครอบครัว หนังสือเล่มนี้จึงมักให้ตัวอย่างคำเครือญาติ (Kinship terms) ในภาษาของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ด้วย แต่เขียนคำอ่านคำเครือญาติด้วยอักษรโรมันธรรมดา ไม่ได้ใช้สัทอักษร (phonetic alphabet)

ใน ค.ศ. 1964 นี้เองปรากฏงานสำคัญอีกเล่มหนึ่งคือเรื่อง "ชาติวงศ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย" ซึ่ง เอ. คาร์ และพันตรี อี. ไฮเดนฟาเดนเป็นผู้แต่ง ผู้แต่งทั้งสองเป็นชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำงานอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน เราไม่ทราบประวัติของคาร์แต่ทราบว่ไฮเดนฟาเดนเป็นชาวเดนมาร์กซึ่งเข้ามารับราชการเป็นตำรวจอยู่ในประเทศไทย ทั้งสองคนมีความสนใจเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเป็นอันมาก และทำงานอย่างใกล้ชิดให้กับสมาคมค้นคว้าทางวิชาการของไทย คือสยามสมาคม แต่เนื่องจากผู้แต่งทั้งสองมิได้มีใครได้รับการศึกษาอย่างมีระบบในวิชามานุษยวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ หรือวิชาอื่นใด การอ่านหนังสือเล่มนี้จึงต้องอ่านด้วยความระมัดระวังและตรวจสอบกับหนังสืออื่นที่มีความเป็นปัจจุบันมากกว่า

ในเวลาที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาทำสงครามในประเทศเวียดนาม และมีความสนใจในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นพิเศษ มีเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ตีพิมพ์ออกมาหลายเล่ม บางเล่มก็ไม่ใช่ที่เปิดเผย ให้เฉพาะในราชการของกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา เล่มที่รู้จักกันดีได้แก่ Ethnographic Study Series. Minority Groups in Thailand ซึ่งจัดทำโดย The Cultural Information Analysis Center และ Center for Research in Social Systems ในกองทัพบกของสหรัฐอเมริกา (1970) หนังสือเล่มนี้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น 18 กลุ่ม และมีการทำบรรณานุกรมไว้อย่างละเอียดดีมาก

นอกจากงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการทหารและการรักษาความปลอดภัยที่กระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่แล้ว งานที่เกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศ เช่น SEATO (South East Asia Treaty Organization) ก็มีอยู่บ้าง เช่นงานรวบรวมพจนานุกรมภาษาม้งขาว (สุริยา รัตนกุล, 2515) งานของพิทยา สายหู งานของอคิน รพีพัฒน์ เป็นต้น

ส่วนคริสตจักรซึ่งได้กล่าวแล้วว่าสนใจที่จะเผยแพร่ศาสนาในหมู่ชนกลุ่มน้อยมาเป็นเวลานานตั้งแต่ศตวรรษที่สิบเก้าแล้ว ในระยะต่อมาทำงานในมิติทางสังคมเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยด้วย มีผลงานที่ตีพิมพ์ออกมา

เช่นเรื่อง Refugee Relief Programmes ซึ่งเป็นผลงานของ The Church of Christ in Thailand (1987) ได้รายงานเกี่ยวกับผู้อพยพลาวและญวน เขมร และกะเหรี่ยง

กลุ่มนักวิชาการเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในมหาวิทยาลัย มีการวิจัยเรื่อง "การศึกษาของชาวไทยใหญ่ จีนฮ่อ ลัวะ และกะเหรี่ยง (2513) ซึ่งเป็นรายงานผลการวิจัยทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีคณะและสถาบันต่างๆ ในมหาวิทยาลัยที่มีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เช่นคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะอักษรศาสตร์และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา และปัตตานี ฯลฯ ซึ่งคณะและสถาบันเหล่านี้ส่วนมากมีรายการชื่อผลงานวิจัยของหน่วยงานให้ผู้สนใจได้ถามได้ทราบ สำหรับวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตในสาขาวิชาต่างๆ นั้น ส่วนมากไม่ทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มไว้ในเล่มเดียวกัน วิทยานิพนธ์ส่วนมากศึกษาลงลึกไปในเรื่องกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง มีที่นำมาเปรียบเทียบกันระหว่างชนสองกลุ่มบ้างแต่ไม่มากนัก ไม่ใคร่พบที่กล่าวถึงกลุ่มชนหลายกลุ่มในการศึกษาเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์นั้นๆ

1.1 AA การใช้รหัสตัว AA (A 2 ตัว)

การใช้รหัส AA บังถึงกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูล Austroasiatic กลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในประเทศไทยในปัจจุบันมีอยู่ถึง 8 สาขา รวมเป็นพูดภาษาต่างๆ กันถึง 17 ภาษา (สุริยารัตนกุล 2531 : 150) ได้แก่ มอญ ญ้อกูร ละว้า ละเม็ด ปลั่ง ชมุ มัล มราบริ ยุมบริ เขมรเหนือ เวียดนาม บรู กูย เยอ โซ (หรือบางชิ้นงานเขียนว่า ลั) ซอง และกันชีว ผู้ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกกลุ่มต่างๆ อาจไม่มีแค่ 17 กลุ่มนี้ เพราะในระยะเวลาเมื่อไม่นานมานี้ก็มีผู้พบชนกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกกลุ่มอื่นเพิ่มขึ้นอีก เช่นมีรายงานการค้นพบกลุ่มชนที่พูดภาษาโซกลุ่มย่อยที่เรียกตนเองว่าพวกทะวุง (Thavung) ซึ่งลูโล เปรมศรีรัตน์ (1995) ได้พบว่ามีการอนุรักษ์ภาษาของตนเองน้อย และจะมีรายงานเรื่องกลุ่มชนที่พูดภาษาซัมเร ในวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตของพรสวรรค์ พลอยแก้ว (กำลังค้นคว้าอยู่) ชนกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกนี้ที่เคยมีในประเทศไทยในอดีตก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เช่นพวกมอส (Mos) ซึ่งพูดภาษาในสาขาอัสเลียนเหนือเป็นพวกที่ Schebesta (1929) รายงานไว้ว่ามีอยู่ในตำแหน่งต่อเนื่องระหว่างจังหวัดพัทลุง กับจังหวัดตรัง แต่ในปัจจุบันนี้เราไม่ได้ยินกล่าวถึงผู้ที่พูดภาษามอสอีกแล้ว จะยังมีอยู่ หรือเดินทางเข้าไปในมาเลเซียแล้วหรือสาปสูญไปแล้วก็เป็นเรื่องที่จะค้นคว้ากันต่อไป ผู้วิจัยคาดว่าดินแดนที่เป็นป่าที่ตรงตะเข็บรอยต่อของจังหวัดภาคใต้ เช่นระหว่างพัทลุงกับตรัง หรือบริเวณป่าโต๊ะโมะนาริवासคงยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่บ้าง ซึ่งถึงจะไม่นับสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็มีนัยสำคัญทางวัฒนธรรม

งานที่เขียนเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมีอยู่มากขึ้นงาน นำด้วยงานทางด้านภาษาของพระยาประจักษ์กรจักรที่กล่าวไว้แล้วคือ เรื่อง "ว่าด้วยภาษาต่างๆ ในสยามประเทศ" (2462) ซึ่งเขียนเล่าเรื่องภาษาของบรรดาชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมากกว่าที่พูดภาษาตระกูลอื่น งานวิจัยเกี่ยวกับภาษาของชนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมีอยู่มากทั้งงานวิจัยในมหาวิทยาลัยต่างๆ และสถาบันราชภัฏ และทั้งงานวิจัยระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตรวมแล้วประมาณ 230 เรื่อง พบว่ามีนักวิจัย

หลายท่านที่มีผลงานหลายชิ้นนับว่าเป็นจุดศูนย์กลางของการทำวิจัยภาษานั้นๆ และมักศึกษาทำวิทยานิพนธ์กับอาจารย์ท่านนั้นๆ มากเป็นพิเศษ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ชี้แนะว่ามหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในประเทศไทยก็มีชื่อเสียงเพราะนักวิชาการที่อยู่ในมหาวิทยาลัยนั้นๆ เช่นเดียวกับในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ ที่ถือว่านักวิชาการเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะดึงดูดคนให้มาเรียนในมหาวิทยาลัยนั้นๆ

งานวิจัยทางภาษาหลายชิ้นเป็นเรื่องที่ใช้ภาษาวิชาการหรือกรอบทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งซึ่งนับว่าเป็น “ภาษากрик” (หมายความว่า ยากและลึกลับ) สำหรับผู้อ่านที่ไม่ได้เรียนวิชาภาษาศาสตร์ แต่ก็มีส่วนที่มีประโยชน์เห็นเป็นรูปธรรมได้ชัด เช่นงานรวบรวมพจนานุกรมภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกภาษาต่างๆ แล้วแปลเป็นภาษาไทย เช่นผลงานของธีระพันธ์ ล. ทองคำ และลี พิงปา เรื่องพจนานุกรมบรู-ไทย-อังกฤษ (2523) สุริยา รัตนกุล และลักขณา ดาวรัตนหงษ์ เรื่องพจนานุกรมละว้า-ไทย (2529) และพจนานุกรมไทย-ละว้า (2530) ประเสริฐ ศรีวิเศษ เรื่องพจนานุกรมกวย(ส่วย)-ไทย-อังกฤษ (2531) สุวิไล เปรมศรีรัตน์ เรื่องพจนานุกรมไทย-ขมุ-อังกฤษ (2533) เป็นต้น นอกจากพจนานุกรมแล้วก็มีผลงานของมหาวิทยาลัยมหิดลที่ให้ความรู้ทั่วไปแก่ผู้อ่านที่ไม่ได้สนใจวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่งเป็นพิเศษ ได้แก่หนังสือชุดสารานุกรม เช่นงานประกอบผลงานเรื่องสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย (2538) สมทรง บุรุษพัฒน์ เรื่องสารานุกรมชนชาติกวย (2538) ญัฐวิ ทศรัฐ และสุริยา รัตนกุล เรื่องสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า (2539) สุวิไล เปรมศรีรัตน์ เรื่องสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ขมุ (2541) อภิญา บัวสรวง และสุวิไล เปรมศรีรัตน์ เรื่องสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ญฮูร (2541) เป็นต้น

เอกสาร บทความ หนังสือและวิทยานิพนธ์ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมีอยู่มาก แต่ไม่ได้มีมากกระจายไปทุกกลุ่มชาติพันธุ์ให้เสมอกัน เป็นธรรมดาที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากจะต้องดึงดูดใจของนักวิชาการเป็นพิเศษ เช่นมีชิ้นงานที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และกลุ่มชาติพันธุ์มอญอยู่เป็นจำนวนมาก ผลงานที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กวยก็มีไม่ใช่น้อย ข้อยกเว้นก็เช่นละว้าซึ่งมีจำนวนผู้พูดภาษาละว้าอยู่ประมาณหมื่นคน แต่ก็มีนักวิชาการสนใจเขียนงานเกี่ยวกับพวกละว้า เริ่มต้นตั้งแต่ หม่อมเจ้าสนิทประยูรศักดิ์ รังสิต (Sanidh Rangsit 1942-5) งานของ Yasuyuki Mitani หลายชิ้นงานตั้งแต่ ค.ศ. 1966 จนถึง 1978 ส่วนมากเขียนเป็นภาษาญี่ปุ่น แต่งานชิ้นสำคัญซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของเขาเขียนเป็นภาษาอังกฤษ (1978) งานของ Peter Kunstadter (1965-1966, 1967, 1970 และ 1978) งานของสุริยา รัตนกุล (1984, 1984, 1985, 1985, 2529, 2530) เป็นต้น การที่นักวิจัยสนใจเรื่องราวของละว้ามากอาจเป็นเพราะตำนานของละว้าเรื่องกษัตริย์ละว้าชื่อขุนหลวงวิลังคะไปขอแต่งงานกับพระนางจามเทวี หรือเป็นเพราะชาวละว้าทั้งหลายเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยไมตรีอย่างยิ่งในการต้อนรับแขก นักวิจัยที่เคยไปหมู่บ้านละว้าแล้วก็อยากกลับไปอีก สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดลได้ไปช่วยชาวละว้าจัดทำพิพิธภัณฑ์แสดงชนบทประเพณีตลอดจนวิถีชีวิตของชาวละว้าไว้ที่หมู่บ้านปาแป อำเภอสระเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไว้ใน พ.ศ. 2540

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติกบางพวกแม้จะเป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนประชากรไม่มากนัก แต่ก็มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าไว้เป็นชิ้นงานจำนวนมาก ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาบรูได้มีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมบรูหลายเล่ม กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนในเรื่องระบบเสียงมีพยัญชนะท้ายสองเสียงควบกัน คือมีการปิดของเส้นเสียงอย่างรวดเร็วก่อนที่จะจบพยางค์ด้วยเสียงพยัญชนะท้าย

เช่น -p, -t, -k ฯลฯ (ลูริยา รัตนกุล 2531 : 146) และกำลังมีการเกิดของเสียงวรรณยุกต์ซึ่งเป็นเสียงวรรณยุกต์สูง - ตก อย่างรวดเร็ว เมื่อภาษาของมีระบบเสียงน่าสนใจเช่นนี้และก็มีคำศัพท์เป็นจำนวนมากที่ไม่พบในภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกอื่น จึงมีผู้นิยมเขียนวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับภาษาของไว้หลายเล่ม ขณะนี้ยังขาดแต่การสืบสร้าง (reconstruct) เพื่อหาภาษา Proto - Chong เท่านั้น ซึ่งงานวิจัยเรื่องภาษาของดั้งเดิมนี้หากทำเสร็จแล้วอาจเป็นประโยชน์ช่วยให้เห็นภาพการกระจายของกลุ่มคนที่พูดภาษาต่างๆ ในราชอาณาจักรกัมพูชาเมื่อประมาณพันปีก่อน

งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในสาขาวิชาการที่มีจำนวนมากรองไปจากงานวิจัยทางด้านภาษา คืองานวิจัยทางด้านมนุษยวิทยาวรรณกรรม คือที่ใช้รหัสว่า (ANGN) โดยรวมแล้วกล่าวได้ว่างานวิจัยประเภทนี้ให้ความรู้แก่ผู้อ่านที่แรกเข้ามาในวงวิชาการด้านนี้ และยังไม่ได้สนใจเรื่องใดเป็นพิเศษ ส่วนผู้ที่สนใจอ่านเรื่องราวทางวิชาการสาขาต่างๆ เฉพาะเจาะจงลงไปก็ทำอ่านได้จากการดูรหัสหมวดหมู่ทางวิชาการที่กล่าวไว้แล้ว (หน้า 66)

น่าสังเกตว่าการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกพบชิ้นงานเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติ (ที่ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการ ANBL) เป็นจำนวนไม่น้อย และนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจใคร่รู้ทั้งนั้น เช่น พิธีฆ่าควายเลี้ยงผีของขมุเมืองน่าน (ปราณี วงษ์เทศ 2539) เรื่องตะกวด - ต้นไม้กับบ้านตรึม (พนิดา สงวนเสรีวานิช 2539) เรื่องพิธีไหว้พระจันทร์วันเพ็ญเดือนสิบสองของคนไทยเชื้อสายเขมร (พาน สุพลลา และสุวิไล เปรมศรีรัตน์ 2534) แชนการ์ : ประเพณีแต่งงานพื้นเมืองเขมร อีสานใต้ สุรินทร์ (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ 2537) ฯลฯ งานที่เกี่ยวกับความเชื่อเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเป็นไปในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกได้เป็นอย่างดี เช่น พิธีฆ่าควายเลี้ยงผีของขมุเมืองน่านก็ชี้ให้เห็นว่าควาย (ซึ่งเป็นสัตว์ที่อยู่ในที่ลุ่มหนองบึงตอนกลางของประเทศไทย) คงเป็นสัตว์ที่คนขมุรู้จักดีมาตั้งแต่สมัยก่อนที่คนไทยจะอพยพเข้ามาอยู่ในตอนกลางของประเทศที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นแสดงว่าก่อนที่คนขมุจะอพยพขึ้นเขาไปอยู่ที่จังหวัดน่าน คนขมุคงคุ้นเคยกับสัตว์เลี้ยงชนิดนี้อยู่ก่อน จึงเลือกใช้สัตว์นี้ในการทำพิธีใหญ่ๆของเขา หรือถ้าเราเห็นชอบกับทฤษฎีที่ว่าคนขมุอพยพมาจากประเทศลาว เราก็ยังคงต้องกล่าวว่าขมุคงจะเคยอยู่ในที่ราบลุ่มริมแม่น้ำในพื้นที่ที่ปัจจุบันเป็นประเทศลาวมาก่อนที่คนลาวจะอพยพลงมาจากทางตะวันออกเฉียงเหนือ ขมุจึงคุ้นเคยกับสัตว์เลี้ยงชนิดนี้ จะเชื่อทฤษฎีใดก็ตามเราคงเล็งความคิดที่ว่าขมุเดิมเคยอยู่บนพื้นราบริมแม่น้ำไปไม่พ้น สิ่งนี้ช่วยชี้ว่าคนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (คนผิวดำ พูดภาษาที่ไม่มีระดับเสียงวรรณยุกต์) คงจะเคยอยู่ในดินแดนที่ปัจจุบันนี้เป็นใจกลางของประเทศไทยและประเทศลาวมาก่อน ผู้วิจัยขอรับว่าความคิดเช่นนี้เป็นเพียงสมมุติฐาน ท่านที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็คงมีภาระที่จะต้องค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป การช่วยกันทำวิจัยก็เป็นเรื่องที่จะเปิดพรมแดนแห่งความรู้ออกไป ถ้าคณะผู้วิจัยได้มีส่วนสร้าง "เชื้อแห่งความคิด" ก็เป็นเรื่องที่น่ายินดี มีข้อควรคำนึงว่าการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อห้ามและข้อปฏิบัตินี้ผู้ที่ทำวิจัยจะต้องทำด้วยความละเอียดถี่ถ้วนมีเวลาอยู่ในสังคมของชนกลุ่มน้อยนั้นๆ นานพอสมควร และทำการพรรณนาด้วยจิตใจอันเป็นปรีชา (objective) เราจึงจะได้ภาพของพิธีกรรมความเชื่อของชนกลุ่มน้อยตามที่เป็นจริง การทำตนแบบนักท่องเที่ยวนะไรก็ดีความเอาเองจะทำให้ผู้อ่านผู้ฟังได้ภาพที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา

ชิ้นงานเรื่องเกี่ยวกับแผนที่/สถิติ (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า MS) ชิ้นงานเรื่องเศรษฐกิจ - อาชีพ (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า EC) และชิ้นงานเรื่องการอพยพเคลื่อนย้าย (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า MI) นับว่ามีอยู่น้อย จนบางครั้งนับว่าถึงขั้นน่าวิตก เพราะดูราวกับว่าเราไม่รู้อะไรในเรื่องเหล่านี้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยเลย แผนที่ที่มีอยู่บ้างบางครั้งก็ดูแล้วเหมือนผลงานของนักทำแผนที่สมัครเล่น สถิติที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกส่วนมากจะไม่เป็นปัจจุบัน ชิ้นงานเรื่องการอพยพเคลื่อนย้ายก็มีอยู่น้อย จะมีบ้างก็เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากคือเขมร (อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ 2525)

ชิ้นงานที่เกี่ยวกับการปกครอง สังคม (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า SS) มีไม่สม่ำเสมอ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีนักวิชาการที่มีความสามารถสูงไปสนใจก็มีเรื่องออกให้เราได้อ่านกันมาก ทั้งที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นไม่ได้มีความสำคัญเป็นพิเศษแต่อย่างใด เช่นงานของนิพัทธเวช สืบแสง 3 ชิ้นเกี่ยวกับคนขมุ (2539, 2539 และ 2541) งานของสมศักดิ์ ศรีสันติสุขและคณะ (2532) เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กวย งานของ Peter Kunstadter (1983) เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า งานของนิพัทธเวช สืบแสง (2531) เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี เป็นต้น

ชิ้นงานที่เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์การจัดกลุ่มชาติพันธุ์ (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า ET) และชิ้นงานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และพัฒนาการของกลุ่มชน (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า HT) เป็นหมวดหมู่ทางวิชาการที่มีมากในบางกลุ่มชาติพันธุ์ และมีปานกลางบ้างในบางกลุ่มชาติพันธุ์ การที่งานในสาขาวิชาการทั้งสองมีค่อนข้างมากอาจเป็นเพราะว่าประเทศไทยมีนักวิชาการทางประวัติศาสตร์มาเป็นเวลานานมากแล้ว คือมีภาควิชาประวัติศาสตร์ตั้งแต่แรกตั้งคณะอักษรศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเมื่อมีมหาวิทยาลัยอื่นเกิดขึ้น ภาควิชาประวัติศาสตร์ก็มักได้รับการจัดตั้งขึ้นมา บุคคลลากรที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอกเหล่านี้ต่อมากระจายอยู่ตามสถานศึกษาต่างๆ และมีไม่น้อยที่ไปทำงานทางด้านจัดทำวารสารและสื่อทางโทรทัศน์และวิทยุ ผลงานของนักประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับคนหนุ่มมาก เพราะไม่ว่าเราจะกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์อะไร เราก็มักจะต้องการรู้ว่าแต่ก่อนเป็นมาอย่างไร ผลงานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยจึงมีค่อนข้างมากในนิตยสารต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนุสาร อ.ส.ท. ซึ่งเป็นวารสารที่แพร่หลายพอสมควร ทำให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยเผยแพร่ทั่วไป หนังสือที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกมีเช่นเรื่อง “แอ่งอารยธรรมอีสาน ครั้งที่ 1” ของศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2533) เรื่องอาณาจักรเจนละ : ประวัติศาสตร์อีสานโบราณของธิดา สารเยา (2535) เรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของละว้าโดย Georges Condominas (2533, 2538) เรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของมอญโดย R.Halliday (1913, 1932) โดยสุด แสงวิเชียร (2513) สุภรณ์ โอเจริญ (2519) สุจริตลักษณ์ ดีผดุงและคณะ (2526) ที่นับว่าค่อนข้างแปลกใหม่เพราะกล่าวถึงมอญในภาคใต้ไม่ใช่ในแอ่งทวารวดีก็คือผลงานของประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ เรื่อง “มอญในภาคใต้” (2526) มีงาน 4 ชิ้นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการจัดกลุ่มชาติพันธุ์ (ET) ของผิทองเหลือทองของสุรินทร์ ภูขจร (2525, 2531, 2531, 2531) มีบทความของอิสราญกล่าวถึงชาวเขาเผ่าใหม่ซึ่งพึ่งอพยพเข้ามาในประเทศไทยคือกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง (2534)

สำหรับผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกกลุ่มเล็กๆ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้วก็ไม่กระทบตาของนักประวัติศาสตร์เช่นกลุ่มชาติพันธุ์เยอ กลุ่มชาติพันธุ์เกนชีว กลุ่มชาติพันธุ์โซ/ไล่ ซึ่งกลุ่มหลังนี้มีปัญหาเรื่องชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นด้วย ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้อาจจะคิดว่าเป็น 2 กลุ่มชาติพันธุ์

ความจริงแล้วเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เดิมเรียกว่ากะโซ่ หรือโซ่ แต่ต่อมาสำนักงานวิชาการที่ไม่ต้องการชื่อที่แปลได้ และแปลแล้วให้ความหมายที่ไม่ใคร่ดี จึงดัดแปลงเขียนเสียงใหม่่ว่าโล้ ซึ่งก็ออกเสียงเป็นอย่างเดิม การทำเช่นนี้ แม้จะมีข้อดีอยู่บ้างตรงที่เป็นชื่อที่ไม่ซ้ำกับคำที่มีความหมายเดิมอยู่ก่อนแล้ว แต่ก็ผิดหลักการถ่ายทอดอักษรของ ราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งนิยมให้ถ่ายทอดอักษรที่เป็นอักษรคู่ด้วยการใช้อักษรต่ำ เช่น เซ็นติเมตร ไม่เขียนว่าเซ็นต์ เมตร ฟาเรนไฮต์ ไม่เขียนว่าฟาเรนไฮต์ ฯลฯ เป็นการโศกคดีที่มีผู้ทำเช่นนี้แต่เฉพาะกับคำว่าโล้ ถ้าพากันเขียน ตามใจชอบไปเรื่อยๆ เช่น ซอง เขียนว่า ฉอง ซาโก เขียนว่า สาโก ฯลฯ ความสับสนปนเปจะเกิดขึ้นกับผู้ที่ไม่ สนใจเรื่องชนกลุ่มน้อยเป็นอย่างยิ่ง

ชิ้นงานที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวก๊อ้นว่ามีเป็นจำนวนมากไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนประชากรซึ่งมี ประมาณ 1,000 คนเท่านั้น ทั้งนี้เริ่มต้นตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ สนมพระราชหฤทัยกลุ่มชนเผ่าต่างๆนี้ จนถึงนำไปทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง เงาะป่า (2448) เป็นบทละครที่ได้ นำออกแสดงหลายครั้ง มีนายคณะซึ่งเป็นมหาดเล็กคนโปรดชาวซาไกร่วมแสดงด้วย สิ่งนี้มีส่วนกระตุ้นให้คนไทย สนใจกับชนกลุ่มน้อยซึ่งอยู่ทางใต้สุดของประเทศไทยเผ่านี้ ปัจจุบันนี้มีชิ้นงานประมาณ 30 ที่กล่าวถึงกลุ่มชาติ พันธุ์กลุ่มนี้ ส่วนมากอยู่ในสาขาวิชาวัฒนธรรม (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า ANGN) กับสาขาวิชาภาษาและ วัฒนธรรม (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า LC) วิทยานิพนธ์ที่เขียนเกี่ยวกับภาษาซาไกส่วนมากเขียนเกี่ยวกับ ระบบเสียงภาษาซาไกท้องถิ่นต่างๆเช่นตำบลธารโต จังหวัดยะลา ตำบลประเหลียน จังหวัดตรัง (ซึ่งภาษาถิ่นซาไก ณ ที่นี้มีชื่อเรียกเฉพาะว่าภาษาเต็นแอ้น) และวิทยานิพนธ์เรื่องระบบเสียงและไวยากรณ์ภาษาซาไก ถึงอำเภอควน โดอน จังหวัดสตูล (มณีรัตน์ โชติกัณท์และคณะ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ซึ่งวิเคราะห์ไวยากรณ์ภาษาซาไกด้วยทฤษฎี แทกมีมิก)

ปัญหาแรกๆที่ผู้สนใจศึกษาเรื่องราวของซาไกจะต้องประสบคือเรื่องชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ และ คำถามที่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ชาวก๊อ้นมีกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่ม ปัญหาเรื่องนี้ตอบได้โดยพิจารณาว่าใครเป็นคนเรียก เรียกเมื่อไร เรียกชนกลุ่มน้อยกลุ่มนี้ที่อยู่ที่ตำบลใด หรือว่าเป็นชื่อที่เขาใช้เรียกตนเอง เมื่อทราบเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้แล้วก็จะไม่รู้สึกสับสนปนเป ที่จริงแล้วภาษาซาไกเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่อยู่ทางตอนใต้ของ ประเทศเป็นส่วนน้อยเรียกได้ว่าเป็นขอบเหนือสุดของการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ชนพวกนี้ส่วนใหญ่อยู่ ในประเทศมาเลเซียซึ่งมีนับได้เป็นจำนวนหมื่นคน นักปราชญ์ทางวิชาภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกคนสำคัญเมื่อ ต้นศตวรรษนี้คือบาทหลวง Wilhelm Smidt เรียกภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกสาขานี้ กลุ่มเซนอย (ซาไก)-เซม้ง ส่วน Gerard Diffloth นักปราชญ์ทางภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกสาขานี้ในราวทศวรรษที่ '70 และ '80 เรียก ภาษาสาขานี้ว่าภาษากลุ่ม Aslian (รายละเอียดโปรดดูในสุริยา รัตนกุล 2531) ภาษาสาขาสลายนแบ่งย่อยลงไป อีกเป็นสาขาเหนือ สาขากลาง และสาขาใต้ ที่มีอยู่ในประเทศไทยเป็นสาขาเหนือคือภาษากันฮิวหรือเกนฮิว ที่มี กล่าวถึงแต่ยังไม่ผู้สนใจไปทำวิจัยสำรวจคือภาษาเตียเตที่อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส

ชิ้นงานที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาการเศรษฐกิจ-อาชีพ (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า EC) มีอยู่ น้อย ซึ่งเรื่องนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกไม่มีบทบาทในเรื่องการปลูกผืน หรือค้าขายเสพย์ติด คงทำไร่ไถนาทำมาหากินไปตามที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย ไม่มีปัญหาที่จะให้ชนก ลุ่มใหญ่จับตามอง ความรู้สึกเฝาระวังเรื่องการทำมาหากินของชน กลุ่มน้อยจึงยังไม่เกิดขึ้น ที่เป็นปัญหาเห็นได้ชัด

ก็คือเมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ไม่มีการทำป่าไม้เพราะป่าไม้ถูกตัดไปเกือบหมดแล้ว และก็ไม่มีราชการสงครามอะไรจะต้องใช้ช้างด้วย ช้างซึ่งเป็นแรงงานหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วยและกวยจึงว่างงาน คนเลี้ยงต้องพา มาเดินขอลานอยู่ในกรุงเทพ ที่ไหนอากาศไม่ไหวและถูกรถชนก็บาดเจ็บล้มตายไปเสียมาก แต่ก็ยังไม่มีการทำวิจัย เรื่องช้างไว้อย่างละเอียดในขณะนี้ จะมีกล่าวไว้บ้างแต่ในหนังสือพิมพ์ซึ่งก็กล่าวไว้ไม่ยาวนานและไม่ถี่วิเคราะห์ ปัญหา เพียงแต่เล่าถึงความน่าสงสารของช้างเท่านั้น เรื่องนี้สมควรวิจัยอย่างจริงจังต่อไป ส่วนเรื่องไก่นั้นค่อนข้าง ได้รับความสนใจมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคณะผู้สอนคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ไปทำการเผยแพร่ ศาสนาในดินแดนอีสาน นิยมนำไก่นำพันธุ์ไปให้ชาวบ้านเลี้ยงและรับซื้อบริหารจัดการทางการตลาดให้ ชนกลุ่มน้อยที่เข้า รับนับถือคริสต์ศาสนาก็พลอยมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น งานชิ้นแรกๆที่กล่าวถึงเศรษฐกิจของผู้เลี้ยงไก่ในกลุ่มชาติ พันธุ์ลี ผู้ไท และชาในภาคอีสานก็มีเช่นในงานของประยูร อุดมเสียงและคณะ (2528) การสำรวจเรื่องเศรษฐกิจ และอาชีพอาจทำพร้อมกันไปกับเรื่องความช่วยเหลือ (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า HP) เรื่องประชากรศึกษา (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า PP) และเรื่องสาธารณสุขการแพทย์พื้นบ้าน โรคภัยต่างๆ การเลี้ยงดูเด็ก/คนแก่ (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า HL) กับเรื่องโภชนาการ โภชนาธิสัย อาหารและน้ำดื่ม (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชา การว่า NT) เพราะเรื่องทั้งหมดนี้มักจะเกี่ยวข้องสอดคล้องกันเป็นลูกโซ่ เมื่อเขียนถึงเรื่องหนึ่งก็มักกล่าวถึงเรื่อง อื่นที่เกี่ยวข้องกันไปด้วย อย่างไรก็ตามงานเหล่านี้ส่วนมากอยู่ในรูปของบทความและรายงานการวิจัย ซึ่งมีเนื้อหา ไม่ยาวนาน ไม่มีที่ปรากฏเป็นหนังสือเล่มใหญ่ๆหรือเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่องของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกยังคงต้องทำวิจัยกันอีกมาก เพื่อให้ได้เห็นภาพของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ให้ชัดเจนในด้านต่างๆ การที่เรา เห็นภาพผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกจริงๆลงไป ไม่ชัดเจนอาจเป็นเพราะไม่มีหน่วยงานใดมีหน้าที่หลักในการ ศึกษาชนกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ไม่เหมือนกลุ่มชาวเขาซึ่งพูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบตซึ่งมีสถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชา สงเคราะห์รับดำเนินการศึกษาวิจัยมาตั้งแต่ต้น ส่วนผู้ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกนี้ส่วน มากทำวิจัยด้วยความสนใจและแรงบันดาลใจส่วนตัว มีจำนวนไม่น้อยที่ใช้เงินส่วนตัวในการทำวิจัย เพราะฉะนั้นที่ จะคาดหวังให้มีการวิจัยมากอย่างเป็นกอบเป็นกองเป็นไปได้ยากหากปล่อยให้การดำเนินงานไปอย่างนี้ ในอนาคตงาน วิจัยเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกคงก้าวเข้าสู่สภานำเป็นห่วง ดังที่ทราบกันดีใน ปัจจุบันนี้สภานำทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่รัดตัวมาก การตั้งงบประมาณของรัฐบาลเป็นไปแบบขาดดุลยเรื่องอะไรที่ ไม่จำเป็นขนาดคอขาดบาดตายต้องถูกยกไว้ก่อน รัฐบาลมีนโยบายว่าเมื่ออัตราอาจารย์เกษียณอายุไปก็ให้ยุบ ตำแหน่งนั้นไปเลย ไม่ให้รับอาจารย์หนุ่มสาวเข้ามาเพิ่มใหม่เป็นฟักพุ่มเตรียมหาความรู้ไว้สอนคนรุ่นต่อไป อาจารย์ ในมหาวิทยาลัยที่ยังไม่เกษียณก็มีงานล้นมือขึ้นทุกที จึงคงจะเป็นเรื่องที่หายากระดับหนึ่งในร้อยหรือหนึ่งในพันที่ อาจารย์คนใดจะมีทั้งเวลาว่างและเงินที่เหลือใช้มาทำวิจัยเพื่อสนองความใคร่รู้ส่วนตัว สภาวะเศรษฐกิจที่บีบรัดซึ่ง กระทบกระเทือนหน่วยอื่นของสังคมแล้ว ก็มาให้ผลกระทบกระเทือนวงการวิจัยด้วย สิ่งนี้เป็นเรื่องที่หน่วยงานที่มี หน้าที่โดยตรงที่จะจัดสรรทุนวิจัยเช่นสภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานสนับสนุนการวิจัย ตลอดจนกองบริหารงานวิจัย ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ควรนำมาพิจารณา จะเป็นการยากเกินกว่าที่จะปฏิบัติหรือไม่ถ้าหากมหาวิทยาลัยจะขอ endowment chairs และทุนสนับสนุนการวิจัยจากคหบดีต่างๆ แทนที่จะขอตักใหญ่ตักเล็กอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เพราะสถานที่นั้นพอแบ่งเอื้อให้กันอยู่ได้หลายหน่วยงานในตึกเดียวกันถ้ามีการขึ้นมาจากมหาวิทยาลัยดีพอ แต่ ความรู้ที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยนั้นเป็นสิ่งที่หมดไปกับการเวลาและไม่อาจหาสิ่งใดมาทดแทนได้ ใครจะรู้ว่าสิ่งที่

หายไปนั้นทรงคุณค่าเพียงไร เช่นเรื่องสมุนไพรรชนิดต่างๆที่ชนกลุ่มน้อยใช้เยียวยาชีวิตพวกเขามาเป็นเวลานานนับพันปี และเรื่องตำนาน สุภาสิตคำสอนตลอดจนนิทานพื้นบ้านที่ชนกลุ่มน้อยได้ใช้ถ่ายทอดภูมิปัญญาของเขาสั่งสอนเยาวชนรุ่นต่อมาจนการจัดระเบียบทางสังคมของเขาจัดได้เรียบร้อยพอสมควร

สำหรับเรื่องสมุนไพรรชนิดต่างๆนั้นอยู่ในรหัสหมวดหมู่ทางวิชาการ HL มุ่งงานเขียนเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรมากกว่ากลุ่มอื่น เช่นงานของวุฒินันท์ ประภูจำนง เรื่อง “การรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรของชนบท อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ (2534) งานของทอง บุญยศ (บรรณธิการ) เรื่อง “ศักยภาพหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน : กรณีศึกษา จังหวัดสุรินทร์” (2535) ชิ้นงานที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆก็มีบ้างเช่นงานของวงศ์สถิต ด้วงสกุลและคณะ เรื่อง “การศึกษาการใช้สมุนไพรรของชนกลุ่มน้อยเผ่ามลาบรี ถิ่น ชมู และเย้า” (2531) งานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ เรื่อง “วิธีการป้องกันและรักษาโรคแบบพื้นบ้านชาวขมุและปะทอนศาสนาสาธารณสุขขมุ-ไทย” (2533) เป็นที่น่าสนใจว่าชิ้นงานที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญมีอยู่มากมาย แต่ไม่มีที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องการรักษาพยาบาลของคนมอญเลย เรื่องนี้อาจเป็นเพราะว่าชาวมอญไม่ได้อยู่อย่างชนกลุ่มน้อยมาเป็นเวลานานแล้ว วิถีชีวิตเรื่องสุขภาพอนามัยทุกอย่างก็เหมือนกับไทยซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ ภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องเกี่ยวกับสมุนไพรรของมอญซึ่งไม่มีผู้บันทึกไว้ มาถึงบัดนี้จึงนับว่าสาปสูญวิชาไปอย่างน่าเสียดาย

ส่วนชิ้นงานเรื่องเกี่ยวกับวรรณกรรมได้แก่นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เรื่องปรัมปรา (ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า ANFR) นับว่ามีค่อนข้างมาก ส่วนมากเขียนเป็นเรื่องสนุก ไม่มีวิชาการมากนักนิทานไม่มีการจัดวิเคราะห์เป็นหมวดหมู่ตาม Motif-index สิ่งนี้จึงเป็นงานที่นักวิจัยรุ่นหลังสามารถรับไว้ทำต่อไปได้ นิทานกลุ่มชาติพันธุ์ที่นักวิชาการบันทึกไว้มากที่สุดได้แก่เขมรและขมุ ที่มีผลงานมาเกี่ยวกับขมุอาจเป็นเพราะเป็นผลงานของมหาวิทยาลัย Lund ประเทศสวีเดน ซึ่งศาสตราจารย์ Kristina Lindell ได้นำผู้บอกภาษาชาวขมุชื่อดำรง ทะยานิน ไปอยู่บอกภาษาที่ประเทศสวีเดนเป็นเวลานานกว่า 20 ปี จึงทำให้มีผลงานมาก ผลงานทางด้านวรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ตำนานและเรื่องปรัมปราที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมีไม่มากนัก ที่มีอยู่บ้างเป็นเพราะนักวิจัยคนใดคนหนึ่งไปสนใจเรื่องราวของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษแล้วบันทึกไว้เอง ไม่ใช่เป็นเพราะแรงกระตุ้นจากสำนักการให้ทุนแหล่งใหญ่แหล่งใด ซึ่งความจริงหน่วยงานเช่นสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หรือสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย หรือสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติควรให้ความสนใจสิ่งนี้บ้าง ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกบางกลุ่มเป็นผู้มีวัฒนธรรมสูงมาก เพราะอาจเคยมีความเจริญในประวัติศาสตร์ถึงขั้นมีกษัตริย์ปกครองมาก่อน เช่นในนิทานปรัมปราที่เล่าเรื่องขุนหลวงวิลังคะว่าเคยเป็นกษัตริย์ละว่า ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวนี้จึงมีความเจริญทางด้านวรรณกรรมสูง รู้จักแต่งบทกลอนมีสัมผัสอักษรและสัมผัสสระเหมือนวรรณกรรมของเราเอง ดังที่รายงานไว้ในงานของผู้วิจัยเรื่อง “วรรณกรรมที่ไม่ได้จดลงเป็นตัวหนังสือของละว่า” (สุริยา รัตนกุล 2520 และ Suriya Ratanakul 1985, 1996) ที่สามารถจดบันทึกวรรณกรรมของละว่าไว้ได้ก็เพราะกำนันบือ (โอบะบือ) ขจรศักดิ์ศรีแห่งบ้านป่าแป๋เป็นผู้มีความรู้ลึกภาคภูมิในวัฒนธรรมละว่าของตนเอง จึงบอกให้ผู้วิจัยบันทึกไว้ ผู้บอกภาษาที่มีความสามารถสูงเช่นนี้มักจะมียายอยู่ในวัยห้าสิบปีหรือกว่านั้น ถ้าหมดผู้บอกภาษารุ่นนี้แล้วความพยายามใดๆที่จะจดบันทึกภูมิปัญญาของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็คงเป็นเรื่องสูญเปล่า วรรณกรรมของชนกลุ่มน้อยก็คงเป็นเรื่องหายลับไปกับกาลเวลาตามกฎอนิจจังของโลกนั่นเอง เช่นเดียวกับความพยายามที่ผิดสมัยของนักมานุษยวิทยาท่านต่างๆที่พยายามจะบันทึกภูมิปัญญาของอินเดียนแดงในปัจจุบันนี้ซึ่งไม่มีทางที่จะกระทำได้ เพราะ

ลูกหลายอินเดียนแดงที่มุ่งกางเกงยีนส์กินฮอตดอกและชอบดูโทรทัศน์ก็ไม่มีเรื่องราวของอินเดียนแดงเหลือไว้เล่าให้นักวิจัยได้บันทึก ความเร่งด่วนของการวิจัยในลักษณะนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าจะเรียกว่า The Here and Now

ชิ้นงานทางวิชาการด้านต่างๆนอกจากที่กล่าวมาแล้วมีไม่มากนัก เรื่องสำคัญที่ควรมีมากกว่านี้ เช่นเรื่องการศึกษา การสอน หลักสูตร (ที่ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการ ED) ก็ยังมีอยู่น้อยการศึกษาเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ละว่ามักควบคู่กับการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นงานของ Peter Kunstadter หรือในงานของนักวิจัยไทย (เช่นชนิตา รักษ์พลเมืองและคณะ 2531) งานเรื่องการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่มีอยู่อย่างเป็นขึ้นเป็นอันหนอยก็มีที่เกี่ยวกับเขมร มีวิทยานิพนธ์และหนังสือหลายเล่มที่วิเคราะห์อิทธิพลของภาษาเขมร (ซึ่งเป็นภาษาแม่) ที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนในระดับต่างๆ ตลอดจนมีความพยายามที่จะพัฒนาระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยโดยใช้ตัวอักษรไทย ซึ่งนักการศึกษาเชื่อว่าสิ่งนี้จะช่วยให้เด็กไทยเชื้อสายเขมรสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้เร็วขึ้น อย่างไรก็ตามสิ่งนี้เป็นแต่เพียงความคาดหมาย ยังไม่มีชิ้นงานวิจัยที่ติดตามประเมินผลว่าการเขียนภาษาเขมรด้วยตัวอักษรไทยจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนเชื้อสายเขมรเพียงใด เรื่องนี้จึงเป็นสิ่งที่นักวิจัยรุ่นใหม่สามารถค้นต่อไปได้ สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรน้อยเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ปัลลังก์ ชาติ เขม็ง ไซ นั้น ไม่มีรายงานการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา นักวิจัยรุ่นใหม่จึงมีสนามที่จะทำงานเหลืออยู่มาก

สำหรับงานทางด้านนิเวศวิทยา ภูมิประเทศ ถิ่นฐานบ้านเรือน สิ่งแวดล้อม (ที่ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า EG) และงานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (ที่ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า TR) ไม่มีมากนัก ผลงานเก่าแทบไม่มีเลย เพราะแวดวงวิชาการทั้งสองเรื่องนี้เป็นเรื่องที่นิยมศึกษากันเมื่อไม่นานถึงยี่สิบปีมานี้ แม้จะเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากอย่างเขมร ชิ้นงานที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยาจริงๆ แทบจะไม่มี มีก็แต่ที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ งานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ (2525) และที่สำคัญก็คืองานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเรื่อง "การสำรวจเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว 4 จังหวัดอีสานตอนล่าง บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบลราชธานี" (2528)

ในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ชุมชนมีชิ้นงานที่สำคัญเกี่ยวกับนิเวศวิทยาคืองานของ Jacques Amyot และคนอื่นๆ (2523) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสำรวจทางนิเวศวิทยาที่แควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี นำเสียดายที่งานนี้สะดุดอยู่แค่นั้นไม่มีใครสานต่อ นักวิจัยรุ่นใหม่อาจจับงานตรงนี้ได้เพราะอาณาบริเวณแควใหญ่แควน้อยและที่ตรงดินแดนสามจังหวัดมาบรรจบกันคืออุทัยธานี/กาญจนบุรี และสุพรรณบุรีที่น่าทำการสำรวจทั้งทางเรณิเวศวิทยา พฤษศาสตร์และเรื่องเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ที่แน่ๆคือทราบว่ามีชนกลุ่มน้อยที่เรียกว่าพวกอุก้องอยู่ พวกนี้ในงานบางชิ้นเรียกว่าพวก กว๊อง นับเป็นกลุ่มชนที่น่าศึกษามาก เพราะไม่มีใครมีชิ้นงานที่เกี่ยวกับกลุ่มชนกลุ่มนี้ แต่พวกนี้เป็นพวกที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต สาขาพม่า มิใช่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

กล่าวโดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่าชิ้นงานที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกยังมีอยู่น้อย งานเกือบทั้งหมดที่มีเป็นงานของนักวิชาการแต่ละคนทำความวิจัยตามความสนใจของตนเอง ที่ทำงานเป็นกลุ่ม 2-4 คนมีอยู่บ้าง แต่ก็เห็นว่าน้อยงานส่วนมากไม่มีใครได้รับทุนการวิจัยจากแหล่งใด หรือถ้าได้รับก็เป็นเงินจำนวนเล็กน้อย ถ้าไม่มีนักวิชาการที่รักวิชาจริงๆก็คาดหมายได้ว่าจะไม่มีงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกออกมาสักเท่าไร ที่เป็นดังนี้เพราะทางราชการมองไม่เห็นความสำคัญของผู้พูดภาษาตระกูล

นี้ เพราะมีจำนวนน้อยและมักไม่ได้ก่อความเดือดร้อนอะไรให้กับชนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่มีประวัติเกี่ยวกับการปลูกฝิ่นและการค้ายาเสพติด ส่วนมากดำเนินชีวิตคล้ายกสิกรชาวไทย เครื่องแต่งกายก็เรียบง่ายไม่มีสีสัน สะดุดตานักท่องเที่ยว สังเกตได้ว่าชิ้นงานที่เกี่ยวกับการแต่งกายได้แก่เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การประดับตกแต่งร่างกาย (ที่ใช้รหัสหมวดหมู่ทางวิชาการว่า ANDR) มีอยู่น้อยมาก

ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกในประเทศไทยจัดว่าไม่มีอะไรแตกต่างกับชนส่วนใหญ่ของประเทศสักเท่าไร ทางเศรษฐกิจก็ดำเนินชีวิตด้วยการกสิกรรมเช่นเดียวกับคนไทย นาสของชาวนาเชื้อสายเขมรกับนาของชาวไทยก็เหมือนกัน ไม่มีอะไรแตกต่าง ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้นับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ซึ่งเป็นการถือพุทธไปพร้อมกับการถือผีตามศาสนาดั้งเดิม ในส่วนที่เกี่ยวกับการถือผีนักมานุษยวิทยาได้หยิบยกมาบรรยายไว้บ้างแล้ว ดังจะดูได้จากชิ้นงานที่ลงรหัสทางวิชาการไว้ว่า ANGN และ ANBL ที่กล่าวไว้ตอนต้นแล้ว สิ่งที่ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกต่างจากชาวไทยอย่างแท้จริงก็คือเรื่องภาษา คนไทยเป็นผู้ที่พูดภาษาตระกูลไท ซึ่งไม่มีอะไรเหมือนกับภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกเลยทั้งในเรื่องระบบเสียงพยัญชนะ สระวรรณยุกต์ วิธีสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาก็แตกต่างกันมาก ที่สำคัญที่สุดก็คือเรื่องคำศัพท์ที่ใช้ในภาษา ไม่มีอะไรที่เหมือนกันเลยระหว่างภาษาตระกูลไทกับภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (ยกเว้นแต่ในกรณีที่มีการขอยืมกัน เช่น ไทยยืมคำว่าโง่ แซ ผกา ฯลฯ มาใช้ในภาษาไทย เป็นต้น แต่คำยืมเหล่านี้ก็ไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน อันทำให้เห็นได้ชัดว่าเป็นคำยืมมา) การที่มีภาษาแตกต่างกันมากนี้ทำให้นักภาษาศาสตร์สนใจภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ทำให้มีงานวิจัยเกี่ยวกับสาขาวิชาการด้านภาษา (ใช้รหัสทางวิชาการว่า LC) อยู่มากที่สุด งานวิจัยเหล่านี้มีทั้งผลงานของอาจารย์ นักวิชาการในมหาวิทยาลัย และงานวิจัยของนักศึกษา มีวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกหลายเล่มที่ควรยกย่องว่าทำให้เราเข้าใจภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกเด่นชัดยิ่งขึ้น ส่วนพจนานุกรมที่เกี่ยวกับภาษาเหล่านี้ส่วนมากมีค่าทางวิชาการในแง่ที่พยายามอนุรักษ์ภาษาไว้ไม่ให้สูญ เพราะชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกบางกลุ่มมีจำนวนเหลือน้อยมากเช่นพวกมราบริ (ผิทองเหลือง) ภาษาของพวกนี้จึงอยู่ในฐานะใกล้จะสาปสูญ (endangered languages) นักภาษาศาสตร์จึงพยายามบันทึกไว้

มอญ

กลุ่มชาวมอญปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยและพม่า มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านคน ชื่อของชนกลุ่มนี้นอกจากคำว่ามอญแล้วยังมีคำว่า รเม็ง รามัญ เปกวน ซึ่งพบในเอกสารภาษาอังกฤษ และตะเลียงซึ่งพบในเอกสารของพม่า ภาษามอญจัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติกภาษามอญ-เขมร สาขาย่อยโมนิก เชื่อกันว่าในราวศตวรรษที่ 1 คนพูดภาษามอญเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ โดยมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่เขตพม่าไปถึงเวียดนามปัจจุบัน และถือว่าอารยธรรมมอญเป็นอารยธรรมแรกๆ ของคนในแถบนี้

ในประเทศไทยพบชาวมอญได้เกือบทั่วทุกภาค แต่เขตที่ชาวมอญหนาแน่นจะอยู่ในภาคกลาง เช่น รอบกรุงเทพฯ ราชบุรี ลพบุรี และกาญจนบุรี และกระจายออกไปในภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ภาคอีสาน เช่น นครราชสีมา ภาคใต้ เช่น ชุมพร เป็นต้น รวมประชากรในประเทศไทยประมาณ 60,000-100,000 คน มอญมีประวัติการตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตประเทศไทยปัจจุบัน มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยทวารวดี ซึ่งเป็นยุคที่พุทธศาสนาจากประเทศอินเดียได้เผยแพร่เจริญรุ่งเรืองในแถบนี้ มีหลักฐานทางโบราณคดี และจารึกภาษามอญมากมายมีอายุตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 4 เป็นต้นมา และมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง แม่น้ำโขง และเทือกเขาปาดงดิบในบริเวณใกล้เคียง โดยต่อมาได้แผ่อำนาจไปครอบคลุมอาณาจักรละโว้ในภาคกลาง หริภุญชัยและละโว้ในภาคเหนือ (ช่วงก่อนที่ละโว้จะถูกครอบครองโดยชาวเขมรในยุคต่อมาราวศตวรรษที่ 10 และต่อมาคนพม่าและคนไทยได้เคลื่อนย้ายจากตอนบนของเอเชียอาคเนย์มาครอบครองดินแดนแถบนี้) นอกจากนี้ยังมีประวัติการอพยพของชาวมอญเข้าสู่เขตประเทศไทยอีกหลายครั้ง ซึ่งเป็นผลมาจากศึกสงคราม โดยจำนวนมากเป็นเชลยสงคราม เข้าสู่เมืองไทยเมื่อกว่า 500 ปีมาแล้ว ได้เข้ารับราชการ ได้ทำกิน แต่งงานระหว่างมอญและไทย มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างกันเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันคนไทยเชื้อสายมอญจะพูดภาษาไทย และไม่มีความรู้ลึกว่ามีสถานะทางสังคมแตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป มอญเป็นผู้ที่เคร่งครัดในการนับถือศาสนาพุทธเป็นอย่างมาก ทุกชุมชนจะมีวัดเป็นศูนย์กลาง และวัดมอญจะเป็นแหล่งของการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมมอญในปัจจุบัน

จากการทบทวนงานการศึกษาวิจัยและบทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับมอญในประเทศไทย ได้พบว่าได้มีการศึกษาเรื่องของชนกลุ่มนี้มากมายหลายแง่มุม และมีงานการศึกษาในระดับลึกหลายชิ้น งานด้านชาติพันธุ์และมนุษยวิทยาวัดชนธรรมทั่วไปขึ้นสำคัญที่ให้ความรู้เกี่ยวกับมอญคือ งานการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยาของชนกลุ่มน้อยในเมืองไทย โดยเฉพาะส่วนที่ศึกษาเกี่ยวกับ "ชาวมอญ" ของกองทัพบกสหรัฐเมื่อปี 2513 และงานการศึกษาเรื่องของมอญใน Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia

ของ Frank M. Lebar และคณะเมื่อปี ค.ศ.1964 ซึ่งให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชนนี้ทั้งที่เกี่ยวกับชื่อ จำนวนประชากร ประวัติศาสตร์ แบบแผนการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน โครงสร้างทางสังคม ระบบเครือญาติ และครอบครัว ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน การเลี้ยงดูเด็ก การเกิด การตาย ระบบความเชื่อเกี่ยวกับผี และความเชื่อในพุทธศาสนา พิธีกรรมในการรักษาคนเจ็บป่วย ระบบเศรษฐกิจ โดยมีบรรณานุกรม และแผนที่ประกอบด้วยงานด้านการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมโดยคนไทย เป็นงานศึกษา งานเขียน และบทความต่างๆ หลายชิ้นที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวมอญในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย เช่น หนังสือ เรื่องวิถีชีวิตชาวมอญ ของจวน เครือวิชาตมยาจารย์ (2537) ซึ่งได้แปลคำภีร์โบราณภาษามอญโบราณที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีความเชื่อและวิถีประเพณีปฏิบัติตนของชาวมอญที่ถือปฏิบัติกันมาจนทุกวันนี้ เช่น ตำราปลูกบ้าน ตำรายา ตำราปลูกต้นไม้ ตำราทำนายฝัน ระเบียบวิธีปฏิบัติในการจัดงานพิธีต่างๆ ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลังที่อ่านเป็นภาษามอญไม่ได้ นอกจากนี้มีบทความกล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวมอญในพื้นที่ต่างๆ เช่น มอญรอบกรุงเทพฯ มอญราชบุรี มอญโพธาราม มอญบ้านโป่ง มอญบางขันหมาก ลพบุรี และมอญภาคใต้ เป็นต้น ได้พบว่ามีบทความหลายบทความกล่าวถึงประเพณี การละเล่น และศิลปวัฒนธรรมมอญในแง่มุมต่างๆ เป็นจำนวนมาก เช่น พิธีศพมอญ ประเพณีมอญคล้อง พิธีสงกรานต์ การแห่ธงตะขาบ รำผีมอญ ประเพณีชักพระ มอญซ่อนผ้า ไม้หิ้ง สะบ้า ฯ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาด้านการใช้ยาพื้นบ้าน ตำรายา และวิธีการใช้การปฏิบัติ และมีบทความที่เกี่ยวกับวัดมอญ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านที่วัดม่วง เป็นต้น และมีวิทยานิพนธ์ปริญญาโทเรื่อง บทบาทสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญ ในอำเภอพระประแดง (ศรีปาน, 2538) ซึ่งศึกษาสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญที่ส่งผ่านประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นต่างๆ ทั้งในแง่รูปแบบและบทบาทที่มีต่อบุคคล ชุมชน และสังคม ในยุคต่างๆ พร้อมทั้งศึกษาความคิดเห็นของชาวมอญเกี่ยวกับการอนุรักษ์สื่อพื้นบ้านต่างๆ เหล่านี้ด้วย

มีการศึกษาจำนวนมากเกี่ยวกับภาษามอญในประเทศไทยในด้านต่างๆ ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด โดยมีการุดค้นพบจารึกมอญในสมัยต่างๆ จากหลายพื้นที่และได้มีการปริวรรตเป็นภาษาไทย ส่วนมากมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและนิทานศาสนา เป็นต้น สำหรับภาษาเขียนมีทั้งภาษาเขียนรูปปัจจุบันและภาษาเขียนมอญในจารึกในยุคสมัยต่างๆ ตั้งแต่มอญโบราณ มอญกลาง และมอญปัจจุบัน มีการศึกษาจารึกลพบุรี เปรียบเทียบกับจารึกลำพูน และจารึกในพม่า (Halliday, 1932) รวบรวมจารึกภาษามอญในประเทศไทยโดยใช้อักษรปัลลวะและอักษรมอญในพุทธศตวรรษที่ 12-21 (หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529) ในขณะที่ประเสริฐ ณ นคร (2540) ศึกษาเปรียบเทียบความคล้ายคลึงของจารึกมอญที่เชียงใหม่และลำพูนและเชื่อว่าเป็นจารึกเก่าแก่ที่สุดที่พบในประเทศไทย นอกจากนี้ก็มีงานวิทยานิพนธ์ปริญญาโทของพงษ์เกษม (2533) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงและระบบเขียนมอญโบราณกับมอญปัจจุบัน มีงานสำคัญทางด้านภาษามอญเป็นพจนานุกรมมอญ A Dictionary of Mon โดย Harry L. Shorto (1962) ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์คนสำคัญด้านภาษามอญที่ศึกษาภาษามอญในพม่าเป็นหลัก และศึกษาภาษามอญ

ในเมืองไทยเป็นส่วนประกอบ มีพจนานุกรมมอญ-ไทย ฉบับอนุমানราชชน โดยจำปา เยื้องเจริญ และบรรจบ พันธุเมธา (2531) การศึกษาภาษาพูดมีการศึกษาไวยากรณ์ Morphology and Syntax of Spoken Mon โดย Christian Bauer (1982) ซึ่งศึกษาภาษามอญในประเทศไทยอย่างละเอียดและเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ก็ยังมีบทความอีกหลายชิ้นเกี่ยวกับภาษามอญโดยบุคคลทั้งสอง เช่น ในบทความเรื่อง Language and Ethnicity. The Mon in Burma and Thailand โดย Christian Bauer ปรากฏในหนังสือชื่อ In Ethnic Group Across National Boundaries in Mainland Southeast Asia (1997) ได้กล่าวถึงการกระจายของกลุ่มคนพูดภาษามอญ จำนวนประชากร เรื่องของชื่อ ภาษา ปัญหาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงภาษา บทบาทของวัดมอญในการสอนภาษามอญแก่ชุมชน ฯ การศึกษาภาษามอญโดยคนไทยมีจำนวนไม่น้อย มีวิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาลักษณะระบบภาษามอญ ทั้งเรื่องของเสียง ไวยากรณ์ คำศัพท์ ในพื้นที่ต่างๆ ดังนี้ ระบบไวยากรณ์มอญบางกระดี่ กรุงเทพฯ (สุจิตลักษณ์, 2521), ระบบเสียงและไวยากรณ์มอญบางขันหมาก ลพบุรี (พรรณนพ, 2525), ระบบเสียงและไวยากรณ์มอญพระประแดง สมุทรปราการ (ละออง, 2526), ระบบเสียงมอญเจ็ดริ้ว สมุทรสาคร (ประเชิญ, 2528), ระบบเสียงมอญบ้านคลองครุ (Prayat, 1986), ระบบไวยากรณ์มอญสามโคก ปทุมธานี (Piyamas, 1987), ระบบเสียงและไวยากรณ์มอญสลุย ชุมพร (เยาวลักษณ์, 2530), เปรียบเทียบคำศัพท์มอญ นนทบุรี, ลพบุรี และกาญจนบุรี (มณฑา, 2534), เปรียบเทียบคำศัพท์มอญ ปทุมธานี, สมุทรสาคร และราชบุรี (วัฒน์, 2537), ศึกษาประเพณีและความเชื่อของคนมอญจากสุภาสิตมอญที่เพชรบุรี (Chidchanok, 1996) นอกจากนี้ก็ยังมีการศึกษาเชิงวจนะ (นิทาน) ภาษามอญ (อรทัย, 2535) การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมมอญบางเรื่อง (ประกาศรี, 2528) รวบรวมนิทานพื้นบ้านมอญที่พระประแดง สมุทรปราการ (จันทร์ศรี, 2517), มีการศึกษาภาษามอญในห้องถิ่นควบคู่ไปกับภาษาเขียน (Christian Bauer, 1981) นอกจากนี้มีงานการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงและคำร่วมตระกูลของภาษามอญในพม่า ภาษามอญในเมืองไทย และภาษาญฮูร ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษาด้านภาษาศาสตร์เชิงประวัติของกลุ่มภาษามอญของ Huffman ซึ่งได้เขียนไว้ก่อนหน้านี้ แต่จัดพิมพ์เมื่อ 1990 งานชิ้นสำคัญทางด้านภาษาศาสตร์เชิงประวัติ คือ The Dvaravati Old Mon Language and Nyah Kur ของ Gerard Diffloth (1984) ในงานนี้ผู้เขียนได้แสดงการสืบสร้างความสัมพันธ์ของภาษามอญโบราณกับภาษาญฮูรและเสนอว่า ภาษาญฮูรซึ่งเป็นภาษากลุ่มชนเล็กๆ ในภาคอีสานเป็นภาษาที่สืบต่อจากภาษาย่อยของภาษามอญโบราณ ซึ่งเชื่อว่าจะใช้สื่อสารเป็นภาษากลางในสมัยทวารวดีหรือกล่าวได้ว่ากลุ่มญฮูรก็คือลูกหลานของมอญโบราณนั่นเอง นอกจากนี้ก็ยังมีการศึกษาทางด้านลักษณะน้ำเสียง ซึ่งมีความสูงต่ำและแหลมหรือหรือใสซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของภาษามอญ (Theraphan, 1990) และคำยืมภาษามอญในภาษาไทยและภาษาลาว (Ferlus, 1985) นอกจากนี้มีงานด้านแบบเรียนภาษามอญ เป็นต้น

นอกจากการศึกษาทางด้านภาษาและจารึกแล้วก็ยังมีการศึกษาด้านวรรณกรรมศาสนา นิทานพื้นบ้าน ประวัติบุคคลสำคัญ ฯ รวมทั้งมีงานเขียนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย การตั้งชุมชน การต่อสู้เพื่อเอกราช มีงานที่ศึกษาบทบาทในด้านสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของชาวมอญในกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (สุจริตลักษณ์ และคณะ, 2526) และวิทยานิพนธ์ปริญญาโท เรื่องมอญในประเทศไทย (สุภรณ์ โอเจริญ, 2519) ซึ่งกล่าวถึงสถานะความเป็นอยู่ของคนมอญในเมืองไทย โดยเฉพาะบทบาททางสังคมและการผสมกลมกลืนในเมืองไทย และความสัมพันธ์ระหว่างคนมอญในเมืองไทย นอกจากนี้ก็มีเรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลมอญต่อวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมสัมพันธ์ไทยมอญ รวมถึงสำนักในความเป็นมอญ เป็นต้น

ญัฮกุร

ญัฮกุร เป็นคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาของชนกลุ่มหนึ่ง คำว่าญัฮกุร แปลว่า คนภูเขา บุคคลภายนอกจะเรียกว่า ชาวบน คนดง หรือละว้า แล้วแต่พื้นที่ในบางพื้นที่จะไม่รับคำว่าชาวบน แต่รับคำว่า “คนดง” ส่วนคำว่า “ละว้า” พบใช้เรียกที่จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยคำว่าละว้าเป็นคำที่ใช้เรียกคนหลายกลุ่มในประเทศไทย ภาษาญัฮกุรเป็นภาษาในตระกูลมอญ-เขมร สาขาย่อยโมนิก มีความใกล้เคียงกับภาษามอญเป็นอย่างมาก ทั้งในความรู้สึกของเจ้าของภาษาทั้งสองภาษา และการวิเคราะห์ของนักภาษาศาสตร์งานชิ้นที่สำคัญเกี่ยวกับชนกลุ่มนี้ เป็นผลงานการวิจัยของนักภาษาศาสตร์ Gerard Diffloth (2521 และ 2527) ซึ่งศึกษาภาษาโดยใช้วิธีของภาษาศาสตร์เชิงประวัติและสัทศาสตร์ ผลการศึกษาปรากฏว่าภาษาญัฮกุรปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับภาษามอญโบราณหรือมอญเก่าสมัยทวารวดีซึ่งเชื่อว่าเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารเป็นภาษากลางในสมัยทวารวดีในภาคกลางของประเทศไทยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว ก่อนที่ภาษาไทยจะมามีอิทธิพลในเขตนี้ ทำให้เชื่อได้ว่ากลุ่มชาวญัฮกุรคือลูกหลานมอญโบราณสมัยทวารวดีที่ยังหลงเหลืออยู่ถึงปัจจุบัน งานด้านการศึกษาภาษาญัฮกุร นอกจากงานชิ้นสำคัญนี้แล้วยังมีพจนานุกรมญัฮกุร-ไทย-อังกฤษ โดยธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2527) ซึ่งรวบรวมคำจำนวนประมาณ 5,000 คำ จัดเรียงตามหมวดความหมาย นอกจากนี้มีงานการศึกษาซึ่งเป็นผลงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาและบทความของนักวิชาการด้านมอญ-เขมรอีกหลายชิ้น ซึ่งเป็นงานเกี่ยวกับระบบเสียงของภาษาญัฮกุรในแต่ละพื้นที่หรือหมู่บ้าน เช่น งานของ Payau Memanas (2522) ซึ่งศึกษาทั้งระบบเสียงและไวยากรณ์ Suphat Phiukou (2529) Sudsawad Chuasuwan (2533) งานศึกษาไวยากรณ์บางแง่มุมได้แก่ งานของจรรยา บุญพันธ์ (Gainey) (2525, 2533) งานด้านการศึกษาคำศัพท์ เช่นศึกษาคำว่า ข้าว ของธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2525) การศึกษาลักษณะของจังหวะในภาษาญัฮกุรของ ธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2532) รวมทั้งงานด้านการศึกษาเปรียบเทียบภาษามอญปัจจุบันในเมืองไทยและในพม่ากับภาษาญัฮกุร โดย Huffman (1990) เป็นต้น

นอกจากงานด้านภาษาศาสตร์แล้ว มีงานการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มญัฮกุรซึ่งปรากฏในหนังสือรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ในหนังสือของ Frank M. Lebar และคณะ (1964) ซึ่งกล่าวถึงปัญหาเรื่องการใช้ชื่อชาวบน และละว้า ถิ่นฐานที่ตั้ง จำนวนประชากร และข้อมูลบางประการเกี่ยวกับประวัติและลักษณะทางวัฒนธรรม รวมทั้งเศรษฐกิจและศาสนาความเชื่อ มีงานเขียนปรากฏในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มญัฮกุร ซึ่งให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวญัฮกุรทั้งในแง่วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ประวัติ ลักษณะทางภาษาในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต (อภิญา และสุวิไล, 2541) มีการศึกษาเฉพาะพื้นที่เฉพาะชุมชนหนาแน่นของกลุ่มญัฮกุร โดยปรีชา อุยตระกูล และคณะ ซึ่งศึกษาลักษณะ

ทางสังคมและวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้ที่บ้านน้ำลาด ตำบลนาบงกลัก อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติ การตั้งหมู่บ้านและสภาพภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัว และเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบอนามัยและสาธารณสุข เครือญาติ การเมืองการปกครอง สันตนาการและประเพณีความเชื่อต่างๆ รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างระบบดังกล่าว นอกจากนี้ก็มีบทความที่ให้ความรู้ทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับกลุ่มญัฮกุรที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ของพระเพชรบูรณ์บุรี โดยให้คำศัพท์ภาษาที่ผู้เขียนเรียกว่าละว่า ซึ่งเป็นชื่อที่สับสนของชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มในประเทศไทย งานชิ้นล่าสุดได้แก่งานด้านการศึกษาลักษณะทางภาษาและวัฒนธรรมในสภาพปัจจุบันเพื่อสืบสาวไปสู่อดีตจากคำบอกเล่า ตำนาน นิทานพื้นบ้าน กิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ยังมีเหลืออยู่เพื่อสร้างภาพของชาวญัฮกุรขึ้น เพื่อจะจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านญัฮกุร รวมทั้งกล่าวถึงแนวโน้มและการพัฒนาของภาษาและวัฒนธรรมญัฮกุรในอนาคต ซึ่งอยู่ในภาวะอันตราย การศึกษานี้ได้เสนอเป็นบทความชื่อ Linguistic and Ethnographic studies of the Nyah Kur : Towards a reconstruction of an old Mon Culture (Apinya & Suwilai, 1997)

นอกจากนั้นชื่อญัฮกุรยังปรากฏในงานที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ หรือภาษาในประเทศไทย เช่น แผนที่ภาษา (เจอรี่ เกนเนย์ และธีรพันธ์, 2520 และสุวิไล และคณะ, 2540) งานที่กล่าวถึงภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดว่าอยู่ในภาวะอันตรายในประเทศไทย (Suwilai, 1996) รวมทั้งบทความ The Future of Nyah Kur โดยสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (Pacific Linguistics, 1999) ซึ่งเป็นการศึกษาสำรวจลักษณะการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยดูจากการใช้พยางค์สะกดของคนญัฮกุรในกลุ่มอายุต่างๆ กัน ซึ่งได้พบว่าการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากอิทธิพลของภาษาไทย พยางค์สะกดซึ่งเป็นลักษณะของภาษาตระกูลมอญ-เขมร เปลี่ยนเป็นพยางค์สะกดแบบไทย และมีการสำรวจความคิดเห็น และทัศนคติของชาวญัฮกุรทั้งภาษาและวัฒนธรรมของตน ได้พบว่าชาวญัฮกุรมีทัศนคติที่ดีและต้องการให้มีการรักษาภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนไว้

เขมร

เขมรเป็นชื่อกลุ่มชนและภาษาพูดที่สำคัญและเก่าแก่ในเอเชียอาคเนย์ พบเป็นจำนวนมากในเขตอีสานใต้และตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยเป็นจำนวนกว่า 1 ล้านคน พบในประเทศกัมพูชากว่า 5 ล้านคน และในประเทศเวียดนามอีกกว่า 4 แสนคน ภาษาเขมรจัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร และสาขาย่อยคาเมอริก คำว่า “เขมร” ใช้หมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ในอาณาจักรเขมรแต่โบราณและลูกหลานผู้สืบทอดเผ่าพันธุ์ต่อมา ความหมายของคำว่า เขมร นี้ยังไม่ใช่ที่ตกลงแน่นอน แม้จะมีผู้พยายามใช้เหตุผลหลายประการ ส่วนคำว่า “กัมพูชา” (Cambodia, Cambodian) มาจากชื่อของพระฤๅษีชื่อ กัมพู (kampu) ชาวเขมรเชื่อว่าตนสืบเชื้อสายมาจากฤๅษีตนนี้ ประเทศกัมพูชาเป็นดินแดนของกัมพูและลูกหลาน ชาวกัมพูชาจึงหมายความว่าคนที่อยู่ในประเทศกัมพูชา (ประกอบ, 2538) สำหรับข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความหมายของคำว่า เขมร <khmer> นั้น นักภาษาศาสตร์ Gerard Diffloth ได้เสนอไว้อย่างน่าสนใจโดยใช้หลักฐานการวิเคราะห์ตามแนวของภาษาศาสตร์เชิงประวัติในงานประชุมเขมรศึกษาครั้งที่ 1 เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2539 ณ กรุงพนมเปญว่า คำว่า khmae หรือ khme:r เป็นคำที่ใช้หมายถึงกลุ่มคนที่เดินทางขนส่งสินค้าต่างๆ ตั้งแต่สมัยนครวัด

สำหรับเขมรในเมืองไทยนั้นมีพบกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก ส่วนมากเป็นอาณาเขตที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชามีจำนวนกว่า 12 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา สระแก้ว ปราจีนบุรี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด เป็นต้น จำนวนประชากรไม่ต่ำกว่า 1 ล้าน 3 แสนคน (สุวิไล และคณะ, 2540, สุวิไล และอรรวรรณ, 2539) เขตที่พบชาวเขมรหนาแน่นที่สุดคือแถบบริเวณจังหวัดสุรินทร์ และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์และศรีสะเกษซึ่งต่อเนื่องกัน (สุวิไล และอรรวรรณ, 2539) ซึ่งเป็นบริเวณที่ราบสูงและมีเทือกเขากั้นเขตที่ติดต่อกับกัมพูชาซึ่งเป็นที่ยราบต่ำ เขมรในเมืองไทยนั้นมีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Northern Khmer ซึ่งเรียกโดยนักภาษาศาสตร์และนักมนุษยวิทยาชื่อ William A. Smalley ในปี 1964 และ 1976 เนื่องจากที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศกัมพูชา โดยเรียกเขมรกัมพูชาว่า Central Khmer และเรียกเขมรที่อยู่ในบริเวณปากแม่น้ำโขงในเวียดนามว่า Southern Khmer มีคำที่ชาวเขมรในเมืองไทยโดยเฉพาะในเขตหนาแน่น (สุรินทร์) ใช้เรียกตนเองคือ khme:r lx: <คแมร ลือ> “เขมรสูง หรือเขมรบน” เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ราบสูง และในขณะเดียวกันก็เรียกเขมรกัมพูชาว่า khme:r kra:m <คแมร กรอม> “เขมรต่ำ” เนื่องจากตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตที่ราบต่ำ (Prakorb, 1987, สุวิไล และโสภณา, 2533) นอกจากนี้ก็ยังมีชื่อเรียกเฉพาะพื้นที่เช่น เขมรสุรินทร์ เขมรบุรีรัมย์ เป็นต้น ซึ่งใช้กันทั่วไป มีอีกชื่อหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมไม่น้อยคือ เขมรถิ่นไทย ซึ่งเป็นชื่อที่ผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อพัฒนาระบบภาษาเขียนของ

ภาษาเขมรในประเทศไทยด้วยการใช้อักษรไทย ซึ่งประกอบด้วยนักภาษา นักการศึกษา นักพัฒนา และชาวบ้านที่พูดภาษาเขมร ได้พิจารณาและตกลงที่จะใช้ชื่อนี้เป็นชื่อเรียกกลุ่มและเรียกภาษาเขมรในประเทศไทย (สุวิไล และโสภนา, 2533 และสุวิไล, 2541)

จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบงานหลายชิ้นเกี่ยวกับพงศาวดาร ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน แหล่งอารยธรรมโบราณ ชุมชนโบราณ และอาณาจักรขอม เช่น อาณาจักรฟูนัน อาณาจักรเจนละ จารึกขอม เป็นต้น นักประวัติศาสตร์ และโบราณคดีสันนิษฐานว่า เขตอีสานใต้หรือบริเวณที่ราบสูงโคราช ซึ่งได้แก่เขตจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี เคยเป็นที่อยู่ของชาวขอมหรือเขมรโบราณ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1700 มาก่อน ดังจะเห็นได้จากศิลาจารึก ประติมากรรม และปราสาทขอมโบราณที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณดังกล่าว ได้แก่ ปราสาทภูมิโพน ที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งถือว่าเป็นปราสาทขอมที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย สร้างเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 13 (อาณาจักรเจนละตอนปลาย) ปราสาทเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ และปราสาทเขาพระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ สร้างราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 (ม.ร.ว. สุริยวุฒิ, 2531 ธิดา สารยา, 2537) โดยธิดา สารยา (2535) ได้สันนิษฐานว่าบริเวณบางส่วนของจังหวัดอุบลราชธานี และศรีสะเกษ เคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรเจนละ นอกจากนี้พื้นที่บริเวณเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมเป็นที่รกร้างนั้นมีร่องรอยการตั้งชุมชนมาก่อนการตั้งเป็นเมืองสุรินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2300 จึงเชื่อว่าเดิมน่าจะเป็นที่อยู่อาศัยของเขมรโบราณ แต่ต่อมาถูกละทิ้งให้รกร้างสมัยที่เขมรโบราณเสื่อมอำนาจและการศึกสงคราม จึงอาจเป็นไปได้ว่าบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายเขมรบางกลุ่มที่อยู่เขตที่ราบสูงโคราชนั้นเป็นกลุ่มเขมรป่าดงที่ยังคงหลงเหลืออยู่จากสมัยเขมรโบราณ (ประกอบ, 2538) และบางกลุ่มเป็นเชื้อสายเขมรที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ (ไพฑูรย์, 2533) นอกจากนี้ยังมีงานเขียนที่ให้ความรู้ เกี่ยวกับขอม อาณาจักรเขมรโบราณ ชุมชนโบราณ เช่น งานของหลวงบริบาล บุรีรักษ์ 2499, จิตรภูมิศักดิ์ 2529, ศรีศักดิ์ 2533, ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ 2536 และสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ได้พบงานทางด้านการศึกษาและให้ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางชาติพันธุ์และมนุษยวิทยาวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มชาวเขมรโดยทั่วไป รวมทั้งประวัติศาสตร์ ที่ตั้งถิ่นฐาน ประชากร ภาษาระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม และระบบความเชื่อ ฯ รวมทั้งรูปภาพ แผนที่ และบรรณานุกรม เช่น Ethnic Groups on Mainland Southeast Asia (Lebar et al. 1964), Minority Groups in Thailand (Department of Army, Washington D.C. 1988) และสาหรณุกรมเขมรถิ่นไทย (ประกอบ, 2539) โดยในเล่มสุดท้ายจะได้ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีต่างๆ ที่ปฏิบัติกันในกลุ่มชาวเขมรในประเทศไทย นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วมีงานด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบริเวณที่กลุ่มชาวเขมรตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัจจุบัน (บรรจบ, 2524 รัตนา, 2525) และมีการศึกษาลักษณะภูมิศาสตร์บริเวณชายแดน

ไทย-เขมร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจ สังคม และสนธิสัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวกับชายแดน ของฝ่ายความมั่นคงทางการทหาร งานด้านลักษณะสังคมของกลุ่มเขมรอีกหลายชิ้น เช่น โครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวเขมร (พีระศักดิ์, 2530) พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเขตอีสานใต้ ลุ่มแม่น้ำมูล ได้แก่ ไทย ลาว ส่วย เขมร (ไพฑูรย์, 2533) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเขมรกับชุมชนใกล้เคียง รวมไปถึงศักยภาพชุมชนอีสานใต้ กรณีศึกษาชุมชนเขมรที่บ้านลำโรง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งศึกษาสภาพชุมชน โครงสร้างทางการศึกษา ทรัพยากรระบบผลิต ระบบเครือญาติ ความเชื่อ โครงสร้างทางอำนาจและการปกครอง ยุคทุนนิยม อิทธิพลรัฐ พร้อมกับปัญหาและแนวทางแก้ไข (ปัญชร, 2533) เป็นต้น

งานเขียนและงานการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม พิธีกรรม และการละเล่นพื้นบ้านมีมากมาย เช่น มีงานเขียนหลายชิ้นเกี่ยวกับ การเล่นกันตรึม มีการรวบรวมพร้อมการวิเคราะห์ทางด้านจิตหลักณ์ ดนตรีในเชิงมนุษยวิทยาและความเชื่อ (ผกา, 2536 ภูมิจิตร, 2520, 2531) และมีการศึกษาการละเล่นอื่นๆ เช่น เรือมอันเร (รำสาก) กระโน้มตึงตอง (รำตึกเตน) เรือมตรด (รำตรุษ) รวมทั้งการเล่นอ้าย จเรียง (ผกา, 2535 เบญจมาภรณ์, 2537 ประกอบ, 2538 Christian Bauer, 2533) มโหรีเขมร (วิโรจน์, 2538) หรือการฟ้อนรำดั้งเดิมต่างๆ โดยมีการศึกษาทั้งรูปแบบ ความเชื่อ และความสัมพันธ์กับสังคม ฯ (เครือจิต, 2534) การศึกษาประเพณี พิธีกรรมต่างๆ หลายอย่างเช่น ประเพณีการแต่งงาน (อัจฉรา และคณะ, 2537) ประเพณีไหว้พระจันทร์ (พาน และสุวิไล, 2533) พิธีโตนตา ลู่วัว มงกอลจงโด การเข้าทรง ฯ (ประกอบ, 2538) การศึกษาเรื่องของเครื่องประดับ ผ้าไหม ในวิถีชีวิตของชาวเขมร รวมทั้งชาวภูยก้อยใกล้เคียง (อัจฉรา และเครือจิต, 2530) เรื่องของความเชื่อในคาถาอาคม เครื่องรางของขลัง โสยศาสตร์ ภูตผี ยาล้าง (ชิน, 2520) และการศึกษาในแง่ของลักษณะความเชื่อทางไสยศาสตร์ สาเหตุ ผล การสืบทอดกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน ฯ (สุเมธ, 2531) ในแง่ของสุขภาพอนามัย มีงานเขียนที่กล่าวถึง พิธีกรรมในการรักษาความเจ็บป่วย เช่น พิธีมะมวด (ประทีป, 2535 มงกุฏ, 2534) หมอยาพื้นบ้าน (มงกุฏ, 2534) การรักษาด้วยสมุนไพร (วุฒิพันธ์, 2533) เรื่องของชาตูลี (มงกุฏ, 2534) เป็นต้น และมีการศึกษาศักยภาพของหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน (ทองบุญยศ, 2535) ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหิต ๑๑๑ (๑๑๑, 2534) รวมไปถึงการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดในกลุ่มชาวเขมร (ปราโมทย์, 2535) เป็นต้น

งานด้านภาษาและวรรณคดีในระยะ 20 ปีที่ผ่านมามีจำนวนไม่น้อย มีงานการรวบรวมศึกษาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและความสัมพันธ์เกี่ยวกับชีวิต ความเชื่อและพฤติกรรม (ยุพดี, 2522 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์, 2523 และสุวิไล, 2538) งานด้านการวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอน (สัทธา, 2535) และงานการรวบรวมสุภาษิตเขมร (หอพระสมุดวชิรญาณ, 249๗) สำนวน และคำสอน (จิตรภูมิศักดิ์,

2527 และสุวิไล, 2538) งานด้านภาษาและการสื่อสารเป็นงานที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้มาก เช่น เรื่องของอาณาจักรขอม และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจารึกขอมซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา คำสั่งสอน ภาษิตโบราณต่างๆ (สัทธา, 25) การอธิบายคำว่า กรอม กระลอมและขอม (จิตร ภูมิศักดิ์, 2529) ตำราเรียนอักษรโบราณอีสาน เช่น อักษรขอม รวมทั้งอักษรธรรม อักษรไทยน้อย โดยกล่าวถึงอักขระวิธีการเขียนการอ่าน และแปลวรรณกรรมเป็นภาษาไทย (มนัส) นอกจากนี้ก็มีการแปลและปริวรรตจารึกภาษาเขมร เช่น จารึกสำนักนางขาว ซึ่งมีอายุราวศตวรรษที่ 16-17 (นัยนา, 2534)

งานด้านการศึกษาลักษณะภาษาของภาษาเขมรถิ่นไทยมีเป็นจำนวนมาก นอกจากเรื่องของชื่อที่ใช้เรียกเฉพาะกลุ่มชาวเขมรและภาษาเขมรในเมืองไทยดังกล่าวข้างต้นแล้ว David Thomas ได้ใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์เชิงสังคมในการพิจารณาว่าภาษาเขมรถิ่นไทยมีลักษณะเป็นภาษา มากกว่าจะเป็นภาษาถิ่นของภาษาเขมรกัมพูชา วิทยานิพนธ์หลายเล่มศึกษาลักษณะภาษาในพื้นที่ต่างๆ เช่น การศึกษา ลักษณะระบบเสียงของภาษาเขมรสุรินทร์ (Smalley 1976, Dhanan and Chartchai 1987) การศึกษา เปรียบเทียบระบบเสียงภาษาเขมรสุรินทร์กับภาษาเขมรพนมเปญ (ประกอบ, 1987) และศึกษา ลักษณะ ภาษาเขมรทั่วไปทั้งเสียงและไวยากรณ์เฉพาะสำคัญๆ ที่บ้านพรหมเทพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดย สำเร็จ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ลักษณะเสียงภาษาเขมรบุรีรัมย์ อำเภอประโคนชัย (Krissana, 1986) ลักษณะภาษาเขมรที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา (Amphon, 1995) ซึ่งแต่ละแห่งก็จะมี ความแตกต่างไปบ้าง ส่วนมากเป็นความแตกต่างในระดับสัทศาสตร์ มีการศึกษาด้านไวยากรณ์ เช่น การศึกษา หน่วยคำ วลี และประโยคภาษาเขมรสุรินทร์ (Pornpen, 1989) ไวยากรณ์ Relational ในภาษาเขมรบุรีรัมย์ (Punsap, 1984) ลักษณะวัจนภาษาเขมรสุรินทร์ (Somkiat, 1982) กริยาประเภท deliberate causative (โดโรธี โทมัส, 1984) และหน่วยคำเติมแสดงเครื่องมือและสถานที่ Instrumental/locative and goal affix N ในภาษาเขมรสุรินทร์ (โดโรธี โทมัส, 1990) เป็นต้น มีการศึกษาด้านสัทศาสตร์ของ สระในภาษาเขมรโดยการใช้เครื่องมือวัดเนื่องจากสระในภาษาเขมรมีลักษณะที่ซับซ้อนทั้งจำนวนลักษณะ ตำแหน่งที่เกิด (David Thomas and Wanna, 1990) มีการศึกษา ลักษณะและบริเวณที่เกิดรูปแปรของ พยัญชนะสะกดที่สำคัญในภาษาเขมร ได้แก่ เสียง /-r/, เสียง -ŋ เสียง -c รวมทั้งรูปแปรในพื้นที่ที่พูด ภาษาเขมร 37 เขต (Suwilai, 1995 สุวิไล และอรรณ, 2539) แสดงให้เห็นการพัฒนา ลักษณะเฉพาะ ของภาษาเขมรถิ่นไทย เช่น เสียงพยัญชนะสะกด /r/ ซึ่งเป็นเสียงดั้งเดิมในภาษาเขมรและมีหลักฐานอยู่ใน รูปภาษาเขียนปัจจุบัน เช่น ในคำว่า /khamɛ:r/ ในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์และใกล้เคียงยังคงมีการออก เสียงอยู่อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่เสียงพยัญชนะสะกด /-r/ ในภาษาเขมรกัมพูชาได้หายไปแล้วโดยสิ้นเชิง เป็นหลักฐานแสดงว่าภาษาเขมรในเขตประเทศไทย เป็นภาษาที่ยังคงลักษณะดั้งเดิมไว้ นอกจากนี้ยัง พัฒนาพยัญชนะ /-ŋ/ และ /-c/ ขึ้นมาแทนที่พยัญชนะ /-ŋ/ และ /-k/ ในคำที่มีสระหน้า และยัง พัฒนาเสียงพยัญชนะสะกด /-ʔ/ ซึ่งเป็นการออกเสียงให้เข้าสู่อีกเสียงหนึ่งด้วย

ในแง่ของการจัดทำพจนานุกรมและศัพท์พจนานุกรมนั้นมีการจัดทำพจนานุกรมภาษาเขมรถิ่นไทยขึ้นถึง 2 เล่ม เป็นพจนานุกรมที่มีรายละเอียดและใช้ภาษาเขมรสุรินทร์เป็นหลัก (ทะนันท์ และชาติชาย, 2521 และ Stephen Teel, 1988) ทองเหลือง บุญพร้อม จากโรงเรียนบ้านดอนวิทยา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ได้จัดทำพจนานุกรมภาษาเขมรถิ่นไทย-เขมรกำพูชา และภาษาอังกฤษขึ้น (1994) ละออ จงอยู่ จากโรงเรียนสิรินธร จังหวัดสุรินทร์ ได้จัดทำศัพท์พจนานุกรมเขมร-ไทย-อังกฤษ เพื่อรวบรวมคำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และนอกจากนี้ศัพท์พจนานุกรมเขมรถิ่นไทย (Northern Khmer Thesaurus) กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำโดย Dorothy และ David Thomas

การศึกษาภาษาเขมรเชิงสังคมวัฒนธรรมที่เด่นๆ ได้แก่ หนังสือ Smalley ชื่อ Linguistic Diversity and National Unity (Smalley, 1994) ซึ่งได้อธิบายภาษาเขมรในเมืองไทยในฐานะที่เป็นภาษาท้องถิ่นย่อย Smalley ได้กล่าวถึงลำดับชั้นทางภาษาในประเทศไทยซึ่งมีภาษาไทยมาตรฐานอยู่ชั้นสูงสุด ทุกคนต้องเรียนรู้ รองลงมาคือภาษาท้องถิ่น ได้แก่ ไทยเหนือ กลาง ใต้ อีสาน (ลาว) ภาษาเขมรเป็นภาษาท้องถิ่นย่อยที่อยู่ในบางพื้นที่ที่ทำหน้าที่เป็นภาษากลางด้วย เช่นแถบอีสานใต้ เป็นต้น ในขณะที่ภาษาของบางกลุ่มชนเป็นภาษากลุ่มหลักๆ ที่ล้อมรอบด้วยภาษาอื่นๆ นอกจากนี้เนื่องจากในบริเวณนี้มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ใกล้เคียงกัน เช่น กูย (ส่วย) เยอ ลาว ไทยโคราช ชาวเขมรในเขตนี้จึงมักพูดภาษาอื่นๆ ได้ด้วย (สุวิไล, 2527 และ Smalley, 1994) มีการศึกษาเกี่ยวกับคำศัพท์ที่สะท้อนให้เห็นความคิดและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตข้าวและวงจรข้าว โดยภาพรวมซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจต่อวิถีชีวิตและสภาพสังคมของชาวเขมร เช่น งานของนรเศรษฐ์ (1986 และ 1995) การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ของสุวิไล และสุชุมวาทิ, 2527 แสดงให้เห็นว่าชื่อหมู่บ้านนอกจากให้ความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรต่างๆ ของหมู่บ้าน และนอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่าพื้นที่นี้เป็นเขตของชุมชนที่พูดภาษาเขมร โดย 80% ของชื่อหมู่บ้านเป็นภาษาเขมร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังชี้ให้เห็นว่าชื่อหมู่บ้านที่เป็นชื่อราชการและชื่อหมู่บ้านที่เป็นที่รู้จักในท้องถิ่นบางครั้งไม่ตรงกัน ทำให้มีปัญหาในการสื่อสาร เนื่องจากปัญหาภาษาในชื่อ เป็นต้น การศึกษาการใช้คำเรียกและวิธีการทักทาย พูดจาที่ถูกต้องเมื่อบุคคลภายนอกเข้าไปในชุมชนเขมรเป็นเรื่องที่สำคัญ ต้องเรียนรู้ให้สามารถใช้ได้ถูกต้อง เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ (สุวิไล, 2527) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามของชาวเขมรในเมืองไทยและเขมรกำพูชา (Benon, 1988) จากการที่ชาวเขมรมีลักษณะการใช้คำที่มีเสียงสัมผัส และแสดงภาพพจน์ จึงมีงานการศึกษาเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของ Kotchakorn (1991) เรื่องเกี่ยวกับคำเสริมสร้อยในภาษาเขมรสุรินทร์ (Expressive in Surin Khmer) และการเล่นคำในภาษาเขมรสุรินทร์ของ Dorothy และ David Thomas (2525) งานที่น่าสนใจอีกชิ้นหนึ่งคือ การเก็บรวบรวมการขับเพลงที่เรียกว่า เจริญเบญญ ของชาวเขมร ซึ่ง Christian Bauer (2532) ได้อัดเทปความยาว

ประมาณ 50 ชั่วโมง พร้อมกับถอดเทปและสัมภาษณ์ผู้ร้อง ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อว่าการร้องประเภทนี้เป็นลักษณะเฉพาะของเขมรไม่ได้มีอิทธิพลมาจากดนตรีอื่นๆ ในภาคอีสานของไทย

นอกจากนี้ก็มีงานด้านการเรียนการสอนภาษาเขมรท้องถิ่น เช่น บทสนทนาภาษาเขมรสุรินทร์ จำนวนประมาณ 50 บท ซึ่งนอกจากมีประโยชน์ในการศึกษาลักษณะภาษาและข้อความภาษาเขมรแล้ว ยังมีเนื้อหาเป็นพื้นบ้าน (เคื่อน, สุวิไล, เดวิด โทมัส 2527) และงานวิทยานิพนธ์ปริญญาโทด้านการใช้ภาษาที่มีปัญหาการพูดและเขียนของเด็กนักเรียนที่พูดภาษาเขมรในชีวิตประจำวัน (โรจน์, 2527 และณรงค์ฤทธิ์, 2531)

งานที่สำคัญชิ้นหนึ่งคือ การพัฒนาระบบเขียนของภาษาเขมรถิ่นไทย โดยใช้อักษรไทยเพื่อเป็นเครื่องมือในการบันทึกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน และในขณะเดียวกันก็ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารความรู้ต่างๆ ไปสู่ชาวบ้าน เช่น การสื่อสารทั่วไป การสาธารณสุข เป็นต้น ความคิดในการใช้อักษรไทยเพื่อเขียนภาษาเขมรพื้นบ้านนั้น เริ่มมีการทำกันหลายลักษณะ โดยชาวเขมรพื้นบ้านทั่วไป นักวิชาการ นักการศาสนา ส่วนมากใช้กันยังไม่เป็นระบบ และไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการด้านภาษา การใช้ที่สำคัญและเป็นระบบคือ วิธีการเขียนของ William Smalley และ John Ellison ซึ่งใช้ในการเขียนคำแปลคัมภีร์ไบเบิล เป็นภาษาเขมร แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่หลายอย่าง ต่อมาในปี 2530, 2531 และ 2532 สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ได้จัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยจัดการประชุมปฏิบัติการเพื่อจัดทำระบบเขียนภาษาเขมรขึ้น โดยความร่วมมือของโรงเรียนสิรินธร การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์ และ Summer Institute of Linguistics ประจำประเทศไทย ผลของการประชุมทั้ง 3 ครั้ง ทำให้ได้ระบบการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทย โดยใช้อักษรไทยเป็นระบบที่ถูกต้องตามวิชาการด้วยภาษา และในขณะเดียวกันได้มีความเห็นพ้องจากเจ้าของภาษาด้วย ระบบการเขียนนี้ เป็นเครื่องมือสำหรับชาวบ้านได้ใช้เขียนเพลง บันทึกประเพณี และวรรณกรรมต่างๆ และเป็นเครื่องมือสำหรับบุคคลภายนอกได้ใช้เป็นสื่อเพื่อส่งผ่านข้อมูลข่าวสารตรงไปสู่ชาวบ้าน เช่น ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย หรือการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร เป็นต้น ดังได้ปรากฏในตัวอย่างในหนังสือการพัฒนาระบบการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทย (สุวิไล และ โสภนา, 2533) จากนั้นได้มีงานหลายชิ้นที่ใช้ผลของการศึกษาในครั้งนี้โดยใช้ระบบการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยในการผลิตหนังสือประกอบการอ่านสำหรับชาวบ้านที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทยหลายชิ้น เช่น นิทานพื้นบ้านเขมร สุขภาพอนามัยเบื้องต้น สุภาพิต และวิธีเรียกขวัญอย่างง่ายๆ โดยสุวิไล และคณะ ซึ่งจัดทำขึ้นด้วยความร่วมมือของชาวบ้านที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทยหลายท่าน จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม ปี 2536 นอกจากนี้ยังมีคัมภานุกรมภาษาเขมรสุรินทร์-ไทย-อังกฤษ โดยละออ จงอยู่ อำเภอเมือง โรงเรียนสิรินธร (2536) และพจนานุกรมภาษาเขมรถิ่นไทย-เขมรกับพูซา-อังกฤษ โดยทองเหลือง บุญพร้อม โรงเรียนบ้านดงวิทยาคม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ (2537) เป็นต้น ในปี 2535 มีงานที่น่าสนใจเป็นวิทยานิพนธ์

ปริญญาโทของนักศึกษานิเทศศาสตร์ ชิตาภา สุขพล่า (2539) ศึกษาเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลในการเผยแพร่ข่าวสารเรื่องโรคท้องร่วงโดยใช้เอกสารที่เขียนด้วยภาษาเขมรถิ่นไทยตามระบบที่สร้างขึ้นข้างต้น และเอกสารที่เขียนด้วยภาษาไทยมาตรฐาน โดยเปรียบเทียบในด้านความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ ความสนใจ และได้ศึกษาทดลองใน 2 หมู่บ้านที่พูดภาษาเขมรที่อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผลปรากฏว่าหมู่บ้านที่อ่านเอกสารภาษาเขมรถิ่นไทยมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นกว่าเดิมและมากกว่าอีกหมู่บ้านที่อ่านภาษาไทยมาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่ากลุ่มที่อ่านภาษาไทยมีความรู้สีกว่าตนเองมีความเข้าใจและพอใจเอกสารภาษาไทยมากกว่าก็ตาม พร้อมกันนี้ก็มีข้อเสนอแนะว่าเอกสารสำหรับชาวบ้านควรทำทั้งภาษาท้องถิ่น เช่น ภาษาเขมรถิ่นไทยควบคู่กันไปกับภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากนี้ยังมีบรรณานุกรมภาษาเขมรถิ่นไทย (สุวิไล, 2539) ซึ่งรวบรวมในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา และงานบรรณานุกรมภาษาเขมรทั่วไป (อรรธรณ และจตุพร, 2539)

ชอง กะชอง และซัมเร

ชอง เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติ สาขาอญ-เขมร สาขาย่อยเบียงริก พบในประเทศไทยในจังหวัดจันทบุรี ตราด ในบริเวณที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา และคาดว่ามีในระยองด้วย ดังปรากฏในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่ซึ่งได้กล่าวถึงไว้ในงานที่เกี่ยวกับชนกลุ่มนี้มีเพียงไม่กี่ชิ้น โดยมีงานเขียนเกี่ยวกับลักษณะและชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป 2-3 ชิ้น เช่นงานของ Lebar (1964) และงานของ สุเรขา สุพรรณไพบูลย์ (2530) นอกจากนั้นเป็นงานทางด้านภาษาศาสตร์ เช่น การศึกษาระบบเสียงของ Huffman (2530) การศึกษาลักษณะเสียงโดยใช้เครื่องมือวัดของ Theraphan (2534) Edmondson (2540) ซึ่งได้พบลักษณะน้ำเสียงที่น่าสนใจ มีถึง 4 ลักษณะ นอกจากนี้ก็มีบทความโดย Huffman, 1985 กล่าวถึงระบบเสียงภาษาชอง และวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทซึ่งศึกษาลักษณะของภาษาชองในเขตหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดจันทบุรี เช่น งานของสุเรขา (2526) ลีริกาญจน์ (2530) และสายฝน (2534) ส่วนกุลวลดี (2539) ได้ศึกษาลักษณะภาษาชองที่จังหวัดตราด เพื่อเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขาจารึกตะวันออก

จากการรายงานออกภาคสนามของอาจารย์และนักศึกษาปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหิดล ได้พบว่า กลุ่มชองในจังหวัดตราดนั้น เรียกภาษาที่ตนพูดว่า กะชอง และมีลักษณะแตกต่างไปจากภาษาชองที่พูดในเขตจันทบุรี ไม่สามารถเข้าใจกันได้ทั้งหมด นอกจากนี้ในเขตจังหวัดตราด มีกลุ่มที่เรียกภาษาของตนว่า ซัมเร ซึ่งคนภายนอกเรียกว่า ชอง หรือชองซัมเร เป็นอีกภาษาหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากกะชอง และชอง สำหรับภาษาซัมเรนี้ ธีระพันธ์ (2529) ได้เขียนอธิบายลักษณะระบบเสียงของภาษาซัมเรโดยสังเขป และในขณะนั้นพรสวรรค์ พลอยแก้ว กำลังศึกษาเพื่อเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาภาษาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดล นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาชอง กะชอง และซัมเร ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการอีกด้วย

เวียดนาม

กลุ่มเวียดนาม หมายถึง กลุ่มชนที่มีเชื้อสายเกี่ยวเนื่องกับประชากรของประเทศเวียดนาม เวียดนามมีความหมายว่า "ดินแดนทางตอนใต้" ซึ่งหมายถึงทางใต้ของจีน ปัจจุบันคนเวียดนามเรียกตัวเองว่า เวียด และมีอีกชื่อหนึ่งคือ ชนเผ่าคิว คนไทยเรียกคนเวียดนามว่า ฉวน นอกจากนี้ยังมีคำว่า แกว เป็นคำที่คนในพื้นที่ใกล้เคียงเรียก แต่ถือว่าเป็นคำเชิงดูถูก

เวียดนามเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมรเหนือ อยู่ในกลุ่มภาษาเวียดที่ใกล้เคียงกับภาษาเวียดเหนือ ชาวเวียดนามในประเทศไทยเข้ามาในหลายยุคสมัย เช่น สมัยปลายอยุธยาซึ่งเข้ามาเป็นเวลากว่า 200 ปีมาแล้ว เนื่องจากปัญหาทางศาสนา โดยมีกลุ่มชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกอพยพเข้ามาอยู่ในเขตอยุธยาและจันทบุรี นอกจากนี้ก็มีการอพยพครั้งใหญ่ในสมัยต่อสู้กับฝรั่งเศสเมื่อประมาณกว่า 50 ปีมาแล้ว โดยส่วนมากอพยพมาอยู่ในเขตภาคอีสาน และมี อพยพมาอยู่ในเขตภาคกลางบางจังหวัด

งานการศึกษาเกี่ยวกับคนเวียดนามในเมืองไทยเท่าที่มีอยู่ส่วนมากเป็นการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการปกครองและควบคุมคนเวียดนามได้อย่างเหมาะสม เช่น การศึกษาที่ให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ของคนเวียดนามของ Frank M. Lebar (1964) และชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะและอุปนิสัยรวมทั้งวิถีการทำงานกับคนเวียดนามของกองทัพบกสหรัฐ (2513) และนอกจากนี้ยังมีงานเขียนเกี่ยวกับประวัติและต้นกำเนิดของคนเวียดนามโดย ไฮเดนฟาร์เดน งานเกี่ยวกับคนญวนอพยพในประเทศไทย (วิชา และคณะ, 2521) การศึกษาเกี่ยวกับภูมิหลัง ความสัมพันธ์ไทย-เขมร-ญวน (ถนอม, 2523) การศึกษาเปรียบเทียบผู้อพยพเข้ามาในค่ายผู้อพยพคนลาว, เขมร และเวียดนาม (อมรา และคณะ, 2521) และการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อคนเวียดนาม เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีงานด้านวัฒนธรรม เช่น ตำราพิธีญวน (พระครูคณานัมสมณาจารย์, 2477) เป็นต้น ในระยะหลังมาจะมีงานด้านภาษาศาสตร์ ซึ่งศึกษาภาษาเวียดนามที่พูดอยู่ในพื้นที่ต่างๆ เช่น Sujika (1996) ได้ศึกษาระบบเสียงของภาษาเวียดนามที่อำเภออรุณประเทศ จังหวัดสระแก้ว และได้พบว่าเป็นภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาเวียดนามใต้ เนื่องจากประชากรในเขตนี้อพยพมาจากเวียดนามใต้เมื่อกว่า 50 ปีมาแล้ว Kaewta (1998) ศึกษาภาษาเวียดนามที่พูดที่ชุมชนวัดศรีเทพประดิษฐาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นชุมชนญวนหนาแน่น และยังมีการพูดกันในชีวิตประจำวัน ในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้พบว่าภาษาเวียดนามมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาเวียดนามเหนือ เนื่องจากอพยพมาจากเขตเวียดนามเหนือสมัยสงครามกับฝรั่งเศส เมื่อประมาณ 50 ปีมาแล้ว งานอีกชิ้นหนึ่งคือการศึกษา

ลักษณะระบบเสียงภาษาเวียดนาม ที่อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นชุมชนญวนเก่าที่อพยพมากกว่า 200 ปี ปัจจุบันคนเหล่านี้มีความคิดว่าตนเป็นคนไทยที่มีบรรพบุรุษเป็นคนเวียดนาม การใช้ภาษาเวียดนามมีเฉพาะผู้สูงอายุ กลุ่มคนในระดับอายุต่างๆ มีความรู้ในภาษาเวียดนามในระดับต่างๆ กัน คนวัยรุ่นไม่ใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน และอาจพอรู้คำศัพท์ ภาษาเวียดนามในเขตนี้ใกล้เคียงกับภาษาเวียดนามใต้ นอกจากนี้ยังมีหลักฐานที่เกี่ยวกับเวียดนามซึ่งกล่าวถึงคนในเวียดนามในภาพรวม โดยเน้นชาวเวียดนามในประเทศไทย ทั้งด้านภาษา สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมากไม่น้อย

โล้ (ทะวืง)

กลุ่มโล้ (ทะวืง) เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร สาขาย่อยเวียดติก ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านหนองแวง บ้านหนองเจริญ และบ้านหนองม่วง ตำบลพุมวารี อำเภอสองดาว จังหวัดสกลนคร จำนวนประชากรทั้งสิ้นไม่เกิน 1,000 คน ชนกลุ่มนี้ถูกเรียกว่า "โล้" เช่นเดียวกับชนอีกหลายกลุ่มที่อพยพมาจากฝั่งลาว โดยเฉพาะอย่างกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่รู้จักทั่วไปว่า "โล้" เป็นกลุ่มที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร อยู่ในสาขาย่อยกตอิก และเป็นกลุ่มที่พบกระจายอยู่ในหลายจังหวัดในเขตอีสานเหนือ บริเวณใกล้เคียงกับกลุ่มโล้ (ทะวืง) โดยเฉพาะเขตอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร กลุ่มโล้กลุ่มนี้เป็นคนละกลุ่มชนคนละภาษากับโล้ (ทะวืง) แต่คนทั่วไปจึงคิดว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน ชนกลุ่มนี้ได้อพยพมาจากเขตคำเกิด คำม่วนในลาว มายังเมืองไทยและตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณอำเภอสองดาวเป็นเวลาเกือบร้อยปี โดยที่คนส่วนใหญ่คิดว่าเป็นโล้กลุ่มเดียวกับโล้ที่อำเภอกุสุมาลย์ งานที่เกี่ยวกับชนกลุ่มนี้จึงมีเพียงน้อยชิ้น โดยเริ่มจากงานทางด้านภาษาศาสตร์ของ Suwilai (1995) ซึ่งได้ศึกษาภาษานี้และได้เขียนเป็นบทความกล่าวในรายละเอียดลักษณะภาษาและลักษณะสถานการณ์สิ่งแวดล้อมทางสังคมของชนกลุ่มนี้ ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติการอพยพจากฝั่งลาวมาสู่ประเทศไทย พร้อมกับกลุ่มชนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงเนื่องจากปัญหาความแร้นแค้นและการกดขี่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส และการดูถูกจากกลุ่มชนรอบข้างเนื่องจากมีลักษณะและการดำเนินชีวิตที่ต่างออกไป รวมถึงปัจจัยในการรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาให้คงอยู่ในเวลากว่าร้อยปี และปัจจัยของการเสื่อมสลายของภาษาในสังคมปัจจุบัน ภาษาและวัฒนธรรม โล้ (ทะวืง) อยู่ในภาวะอันตราย มีการเปลี่ยนแปลงสูง พยัญชนะเสียงยากตามลักษณะภาษามอญ-เขมร สาขาเวียดติกไว้และยังคงมีคำศัพท์เช่นเดียวกับภาษาทะวืงในลาว แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปไม่น้อย และระบบอยู่ในระบบของการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาษาไทยทั้งลักษณะเสียง การใช้คำ และลักษณะการใช้ประโยค โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดมากในกลุ่มคนรุ่นเยาว์ การเปลี่ยนภาษาในบางสถานที่และเวลา และแนวโน้มที่จะนำไปสู่การตายของภาษาภายในระยะเวลาอีกเพียง 1-2 ชั่วอายุคน นอกจากนั้นยังได้เสนอวิธีการที่จะนำไปสู่การฟื้นฟูและความพยายามที่จะรักษาภาษานี้ไม่ให้สูญไปหลายประการ ในปี 1996 ผู้เขียนคนเดียวคนนี้ได้เสนอบทความเกี่ยวกับลักษณะทางภาษาของภาษานี้โดยเฉพาะลักษณะทางเสียงอย่างชัดเจน ทำให้เห็นลักษณะภาษาที่อยู่ในภาวะเปลี่ยนแปลงและสูญเสียลักษณะเฉพาะหลายประการโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นเยาว์ Miller and Miller, 1996 ได้เสนอบทความศึกษาเปรียบเทียบลักษณะภาษากลุ่มมอญ-โล้ ทั้งหมดในประเทศไทยและได้พบว่ากลุ่มโล้ (ทะวืง) นี้มีการใช้คำศัพท์ร่วมกับกลุ่มโล้-บรู (กตอิก) อื่นๆ เพียง 24-27% ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มอื่นมาก แสดงว่าเป็นคนละภาษากันโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ยังมีการศึกษาทัศนคติของกลุ่มนี้ต่อภาษาของตนในรายละเอียดในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขาภาษาศาสตร์ โดยเบญจมาศ ขำสกุล (2541) ซึ่งจะเป็นแนวทางที่สำคัญในการที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับกลุ่มภาษานี้ต่อไป

บรู-โล้

กลุ่มบรู-โล้ (หรือโซ) และบางครั้งเรียกว่า “ซา” เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญเขมร สาขาย่อยกตูดิก เป็นกลุ่มชนที่พบในประเทศไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ในประเทศไทยพบในภาคอีสานโดยเฉพาะเขตจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ จากงานการศึกษาทางภาษาศาสตร์ของนักภาษาศาสตร์ John Miller และ Carolyn Miller (1997) ซึ่งศึกษาคำศัพท์พื้นฐานได้พบว่ากลุ่มคนที่เรียกว่า บรู และโล้ ส่วนมากใช้คำศัพท์ที่ใกล้เคียงกันที่จัดอยู่ในภาษาเดียวกัน ยกเว้นกลุ่มโล้ที่อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร เท่านั้นที่เป็นคนละภาษาซึ่งในเรื่องนี้ได้กล่าวถึงในเรื่อง โล้ (ทะวืง)

คำว่า “บรู” เป็นคำที่กลุ่มชนที่บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เรียกตนเองมีความหมายว่า ภูเขา คนภูเขา (ธีระพันธ์, 2523) คำว่า “โล้” หรือที่ภาษาพื้นบ้านว่า thra: <ทรอ> เป็นคำที่กลุ่มชนที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ใช้เรียกตัวเอง คำว่าโล้นี้ยังไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน มีผู้สันนิษฐานว่าอาจมาจากคำว่า suā <ซัว> ซึ่งหมายถึงซัวซัว เป็นคำเชิงดูถูก แต่ก็มีผู้สันนิษฐานว่าอาจมาจากคำว่า thra: (ทรา) ซึ่งหมายความว่า “นา” ซึ่งอาจจะใช้เรียกกลุ่มชนกลุ่มมอญเขมร (ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “ซา”) ที่อยู่ในบริเวณที่เป็นนา และทำนา เพื่อแยกให้แตกต่างจากกลุ่มซาที่อำเภอโขงเจียม ซึ่งเรียกตนเองว่า บรู หรือคนที่อยู่ในเขตภูเขา ส่วนกลุ่มมอญเขมรที่บริเวณอำเภอดงหลวง นั้น มีความสับสนจากชื่อ กล่าวคือเรียกตัวเองว่า บรู และอยู่ในเขตเทือกเขาภูพาน แต่คนทั่วไปเรียกคนกลุ่มนี้ว่า โล้ เนื่องจากเห็นจากความคล้ายคลึงกับกลุ่มที่อำเภอกุสุมาลย์ ที่ซึ่งเรียกว่า โล้ จากการทบทวนจากชนกลุ่มที่เกี่ยวกับกลุ่มบรู-โล้ หรือบางครั้งใช้คำว่า ซา นั้น ปรากฏว่ามีงานที่ใช้ชื่อว่า โล้หลายชิ้น เช่น งานของ สุวัฒน์ วรางรัตน์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานด้านวัฒนธรรม Lebar (1964) โดยได้เขียนชาติพันธุ์ของกลุ่มโล้ ซึ่งกล่าวถึงถิ่นที่อยู่ ลักษณะภาษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ครอบครัว การแต่งงาน โครงสร้างทางสังคมและระบบความเชื่อ เช่น การละเล่นโล้ทั้งบั้ง (วิทยาลัยครูสกลนคร) พิธีความเชื่อเกี่ยวกับการตัดเวรตัดกรรม (ทรงวิทย์, 2530) การถือประเพณีฮีดลีสอง เช่นเดียวกับคนไทยกลุ่มอื่นๆ ในศรีสะเกษ (วาสนา, 2530) มีงานของสุวัฒน์ วรางรัตน์ เกี่ยวกับโล้หลายชิ้น ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับคำศัพท์ที่เกี่ยวกับความเจ็บป่วย เช่น สารานุกรมชาติพันธุ์การแพทย์กลุ่มไท-ลาว และไทโซ่ (สุรัตน์, 2534) บทความเรื่องผ้าของชาวโล้ (ทรงคุณ และอื่นๆ, 2536) กล่าวถึงประวัติ กิจกรรมต่างๆ รวมถึงบทความที่เกี่ยวกับขั้นตอน เทคนิคการทอและความเชื่อที่เกี่ยวกับการใช้ผ้าในกิจกรรมต่างๆ ศูนย์ศิลปะวัฒนธรรมไทยโล้เมืองกุสุมาลย์ (พุด, 2531) วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ เรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับความเจ็บป่วย เพื่อให้เข้าใจโลกทัศน์ของคนโล้ ของ (สุชาติ, 2537) นอกจากนี้ก็มีงานทางภาษาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เช่น วิทยานิพนธ์

ปริญาเอกเรื่องไวยากรณ์ภาษาโล้ ซึ่งครอบคลุมเรื่องของระบบเสียง ระบบประโยค และระบบข้อความที่สูงกว่าประโยค (Migliaza, 1998) วิทยานิพนธ์ระดับปริญาโทเรื่อง การศึกษาลักษณะไวยากรณ์ระดับวลีและประโยค (Malai, 1980) การศึกษาไวยากรณ์ระดับอนุประโยคและประโยคของกลุ่มโล้ (ซึ่งเรียกตัวเองว่า บรู) ที่อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร (Chollada, 1985) และงานการศึกษาเรื่อง ระบบเสียงของภาษาโล้ (บรู) ที่เดียวกันนี้โดย Darunee (1986) วรรณกรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า บรู ได้แก่ พจนานุกรมบรู-ไทย-อังกฤษ (ธีระพันธ์, 2523) ซึ่งให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาวบรูที่หมู่บ้านเงินบึก อำเภอโง้งเจียม การศึกษาลักษณะระบบเสียงของภาษาบรู (ธีระพันธ์, 1976) มิงานการศึกษาลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาบรูที่เดียวกับของภักทียา (2524) หนังสือบทเรียนภาษาบรู โดย July Green, 2539 และงานเชิงวัฒนธรรมเช่น บทความเรื่อง ระเบียบ งานบุญของชาวบรู (ภักทียา, 2525) บทเรียนภาษาบรู รวมทั้งความรู้ทั่วไป การเรียนภาษาบรู วิธีออกเสียง และลักษณะทางไวยากรณ์ บทเรียนจำนวน 20 บท และจำนวนศัพท์ที่ใช้ในการฝึกฝนของ July Green เช่นกัน

นอกจากนี้ก็มีงานที่กล่าวรวมทั้งโล้และบรูหลายชิ้น เช่น การศึกษาระดับปริญาโท ศึกษาเปรียบเทียบการสร้างคำในภาษาญอ บรู และโล้ โดยเฉพาะการใช้หน่วยเสริมคำศัพท์และการสร้างคำ ได้พบว่าภาษาบรูและโล้มีความใกล้เคียงกันมากกว่าญอ (เอกวิทย์, 2526) การศึกษาเปรียบเทียบภาษาโล้-บรู 6 กลุ่ม โดย Miller and Miller (2537) เช่น การทำฐานข้อมูลคำศัพท์แยกตามกลุ่มคนใน Northeast (2537) บทความเรื่อง ลักษณะระบบเสียง และระบบการเขียนในกลุ่มภาษาทูดิต หลายกลุ่ม (2538) การเปรียบเทียบฐานข้อมูลบทเรียน 3 ภาษาไทย-อังกฤษ-โล้/บรู ของกลุ่มภาษา 6 กลุ่ม การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของกลุ่มบรู-โล้ กลุ่มต่างๆ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2540) ซึ่งได้พบว่าภาษาโล้-บรูมีคำศัพท์ร่วมตระกูลกันเป็นจำนวนถึง 76-99% ยกเว้นภาษาโล้ (ทะวืง) ซึ่งมีเพียง 24-27% ฐานข้อมูลหนังสือ บทสนทนา 3 ภาษาใน 6 กลุ่มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการสำรวจความคิดเห็นของชาวโล้-บรู ถึงความสามารถในการใช้ภาษา ความเป็นอยู่ และทัศนคติต่อภาษา (Carolyn Miller, 1994) และแปลเป็นภาษาไทยโดย สุวิไล และโสภณา, 2537)

นอกจากนี้ก็มีการศึกษาสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของกลุ่มโล้ (สกลนคร) บรู (นครพนม) และข่า (มุกดาหาร) หรือโล้ (บรู) นั่นเอง ได้พบว่าเป็นการเลี้ยงตามธรรมชาติ โล้และบรูมีความคล้ายคลึงกันคือ ล้าหลังไม่ทันสมัย

กวย

กลุ่มกวย หรือบางครั้งจะพบใช้คำว่า กวย หรือ ส่วย เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร สาขาย่อยกตูดิก คำว่ากวยและกวย มีความหมายว่า “คน” เป็นคำที่ชนกลุ่มนี้ใช้เรียกชื่อกลุ่มของตนและภาษาที่ใช้ คำว่ากวยและกวยเป็นคำเดียวกันแต่แตกต่างกันที่การออกเสียงสระเนื่องจากเป็นคำที่ใช้กันคนละพื้นที่หรือเป็นภาษาถิ่นที่ต่างกันนั่นเอง ส่วนคำว่า “ส่วย” นั้นเป็นคำที่คนภายนอกเรียกชนกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นผู้ที่ถูกกวาดต้อนมาจากเขมรและลาวในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และมีหน้าที่ต้องส่งส่วยของปามาที่กรุงเทพฯ กลุ่มชาวกวยนี้พบในประเทศไทย ลาว เขมร และเวียดนาม สำหรับในประเทศไทยจากงานแผนที่ภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย (สุวิไล และคณะ, 2541) ได้พบว่า มีชาวกวยอยู่ใน 10 จังหวัด ในภาคอีสานหลายจังหวัดและภาคกลาง-ตะวันออก ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว อัญประเทศ ฉะเชิงเทรา และสุพรรณบุรี เป็นต้น มีวรรณกรรมที่เขียนเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกวยหลายชิ้น ได้แก่ งานของ Seidenfaden (1952) เขียนเรื่องเกี่ยวกับชาวกวยในเมืองไทยและกัมพูชา และข้อเสนอแนะในการทำงานกับชนกลุ่มนี้ Lebar et al. (1964) กล่าวถึงกลุ่มชาวกวยเป็นหนึ่งใน Ethnic Groups of Mainland SEA โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อ ถิ่นฐาน ประชากร ภาษา ประวัติ ลักษณะทางวัฒนธรรม โครงสร้างและศาสนาความเชื่อ ในปี 1970 กองทัพสหรัฐได้จัดทำชุดการศึกษาชนกลุ่มชนต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ และได้กล่าวถึงกลุ่มชาวกวย โดยให้ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มนี้ในแง่ชื่อ ขนาดประชากร ถิ่นฐาน ลักษณะทางภาษา สุขภาพอนามัย โครงสร้างทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ เศรษฐกิจ ศิลป ความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ และสมทรวงในปี 2538 ได้กล่าวถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวกวยซึ่งกล่าวถึงความหมายของชื่อ ประวัติ ถิ่นฐาน ภาษา ลักษณะทางสังคม ประชากร เป็นต้น ในหนังสือชุดสารานุกรมเรื่องเกี่ยวกับชนชาติกวย โจเซฟ เดลลี (1966) เขียนเรื่องเกี่ยวกับผู้จับช้าง โดยกล่าวถึงกำเนิด ภาษา อาชีพ ของคนส่วย ผู้ซึ่งมีอาชีพในการแสดงช้างที่สุรินทร์ เฟ็กีย แวนเดอฮาด และบริกิต วอยคอส (2523) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับประวัติของชาวกวย ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ตำนานเรื่องเล่า ลักษณะโครงสร้างทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้เรื่องของชนกลุ่มนี้ยังมีกล่าวถึงในหนังสือเกี่ยวกับประวัติส่วนราชการ เช่น สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี เป็นต้น

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาความเชื่อของชาวกวยมีเป็นจำนวนมาก เช่น เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งรวมดนตรี การละเล่น และศิลปวัฒนธรรมของทั้งชาวเขมร กวย และลาว (สมจิตร, 2527) โดยได้กล่าวถึงประเพณีการแต่งงานของคนกวย มีการศึกษารวบรวมนิทานพื้นบ้านในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ (ศูนย์วัฒนธรรมสุรินทร์, 2538) มีการ

วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของคนกูยในจังหวัดสุรินทร์ (ชื่น ศรีสวัสดิ์, 2529) การวิจัยเกี่ยวกับผ้าไหมในวิถีชีวิตของชาวกูยและชาวเขมรในเขตสุรินทร์ (อัจฉรา และเครือจิต, 2530) ความสำคัญของพิธีการเรียกขวัญของชาวกูยในนานากิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่ทางการ (Feijke van der Haak, 1987 [2530]) ความสำคัญของพิธีกรรม และขั้นตอนในการคล้องช้างของชาวกูยที่อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยศูนย์ศึกษาเพื่อฟื้นฟูการศึกษาเรื่องช้าง (ธีรภาพ, 2536) หนังสือสุรินทร์ : แหล่งอารยธรรม (ศูนย์วิชาการจังหวัดสุรินทร์, 2538) กล่าวถึงประวัติ ความเชื่อเกี่ยวกับช้าง พิธีกรรม หัตถกรรม การทอผ้า การทำเครื่องประดับและศิลปต่างๆ การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมกูย เขมร และลาว มีการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับตะกวด เช่น บทความการขึ้นตะกวดของชาวกูยบ้านตรึม จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเสี่ยงทายฟ้าฝน (ปราณี วงษ์เทศ, 2539) และบทความเรื่องตะกวด-ต้นไม้ บ้านตรึม (พนิดา, 2539) ในช่วงตั้งแต่ปี 2513-14 มีการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของชาวกูย โดยมีวิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศึกษาการรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรของชาวบ้านอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ (ซึ่งบางส่วนเป็นชาวกูย) ของวุฒินันท์ (2534) และการวิจัยของศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยเลือกพื้นที่วิจัยในเขตที่เป็นกลุ่มชาวไทยเขมร กูย และลาว ผลการวิจัยทำให้เข้าใจแพทย์พื้นบ้านที่มีพื้นฐานมาจากประชากรกลุ่มต่างๆ และปัญหาที่เกี่ยวกับคนที่มีพื้นฐานจากศาสนาและความเชื่อของชุมชน หมอพื้นบ้านในจังหวัดสุรินทร์ มีทั้งชาวเขมรชาวกูยและลาว ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่างๆ กัน โดยได้มีการศึกษาภูมิหลังทางสังคม ภูมิหลัง บทบาท วิธีการรักษา และการถ่ายทอดความรู้ของหมอพื้นบ้าน (ทองยศ, 2535)

ในปี 2532 มีการศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์กูยและญ้อ ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยศึกษาเปรียบเทียบลักษณะชุมชนและผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนกูยที่สุรินทร์ และญ้อที่นครพนม ได้พบว่ามีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มกูยไม่พบการใช้ระบบอาวุโสมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน แต่มีความภูมิใจในชาติพันธุ์ มีการรักษาประเพณีและภาษาพื้นบ้าน และมีการนับถือผีบรรพบุรุษเคร่งครัดกว่ากลุ่มญ้อ มีฐานเศรษฐกิจต่ำกว่ามีหนี้สินและมีการใช้เทคโนโลยีการพัฒนาน้อยกว่ากลุ่มญ้อ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับวัฒนธรรม (ไทย-ลาว)มีน้อยกว่ากลุ่มญ้อ เป็นต้น

ในแง่การศึกษาด้านภาษานั้น ได้พบมีงานหลายชิ้นดังนี้ มีงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ศึกษาลักษณะของภาษากูยที่บ้านหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เปรียบเทียบกับภาษากูยที่จังหวัดสุพรรณบุรี (Pailin, 1980) การศึกษาลักษณะภาษากูยที่ 3 หมู่บ้านในเขตสุพรรณบุรีทางด้านเสียง คำวลี และประโยค (จิรัส, 2525) มีการศึกษาเปรียบเทียบการสร้างคำในภาษากูย บรู และโซ ซึ่งได้พบว่าภาษาบรูและโซ มีการใช้วิธีการคล้ายคลึงกันมากกว่าภาษากูย (เอกวิทย์, 2526) การศึกษาลักษณะไวยากรณ์

ในระดับลิ และประโยคของภาษากวยที่บ้านแวน ตำบลบุแกรงอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ Oranut, 1984 (2527) หนังสือคู่มือคำศัพท์และบทสนทนาไทย-กวย-อังกฤษ ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคและการรักษาพยาบาลมูลฐาน ในภาษากวยและแปลเป็นไทยและอังกฤษ (วรรณ และอื่นๆ, 2530) มีการศึกษาทางภาษาศาสตร์เชิงสังคม เรื่องชุมชนหลายภาษาที่บ้านเมืองสิง อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรที่พูดภาษากวย เขมร ลาว และจีน ชาวบ้านเข้าใจได้เกือบทุกภาษามีการเลือกใช้ภาษาในวาระและสถานที่ต่างๆ กัน ชาวกวยแม้จะมีจำนวนมากที่สุดและเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวมาก่อนผู้อื่นมาก ก็สามารถพูดได้ทุกภาษา (สุวิไล, 2531) มีงานชิ้นสำคัญคือ พจนานุกรมกวย (ส่วย)-ไทย และอังกฤษ โดยประเสริฐ ศรีวิเศษ (2531) ซึ่งรวบรวมคำศัพท์ในภาษา และจัดเรียงตามลำดับอักษร โดยในตอนต้นได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ และลักษณะระบบเสียงของภาษากวยไว้ด้วย ในปีเดียวกันมีงานวิทยานิพนธ์ ปริญญาโท ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะความต่างและความเหมือนของระบบเสียงภาษาลาวและภาษาส่วยที่จังหวัดสุรินทร์ หากอธิบายถึงสาเหตุการเพี้ยนเสียงของคนส่วยที่พูดลาว และคนไทยอีสาน (ลาว) ที่พูดส่วย (Preecha, 1988) มีงานปริญญาโท ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นเด็กเล็กและประถมศึกษาปีที่ 1 ที่พูดภาษาส่วย และเขมรในชีวิตประจำวัน ปรากฏว่าเด็กเล็กออกเสียงพยัญชนะ และวรรณยุกต์ไม่ถูกต้อง รวมทั้งจังหวะและการเรียบลำดับคำ ส่วนเด็กประถม 1 มีความพร้อมกว่า แต่ยังมีปัญหาในการฟังและพูดภาษาไทย (ณรงค์ฤทธิ์ โสดา, 2531) วิทยานิพนธ์อีกฉบับหนึ่งศึกษาความเข้าใจของชาวบ้านจังหวัดสุรินทร์ซึ่งใช้ภาษาเขมร หรือส่วยในชีวิตประจำวัน ในการอ่านเอกสารทางวิชาการ ซึ่งได้พบว่ามีความเข้าใจต่ำ มีปัญหาในเรื่องคำศัพท์และสำนวน (วลี) ส่วนความเข้าใจในเรื่องของประโยค ย่อความ สามารถเข้าใจได้ (วิซุขร, 2532) ในปีต่อมามีบทความซึ่งเป็นผลจากการสำรวจการกระจายของภาษากวย ใน 65 หมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์ และหลายหมู่บ้านจังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏว่าแบ่งกลุ่มภาษากวยได้เป็น 2 กลุ่มคือ กวย และกวย กระจายอยู่ทั่วไปใน 2 จังหวัด และยังได้พบว่าจำนวนที่พูดภาษากวย/กวยในปัจจุบันมิได้ลดน้อยลงไป ดังที่มีทำเคยไว้โดย Saitenfaden (Feikje van der Haak and Bigitte Woykos, 1990) งานอีกชิ้นหนึ่งได้แก่ วรรณ เทียนมี (2538) เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการกระจายของภาษากวยในประเทศไทยว่ามีอยู่ในจังหวัดใด อำเภอใด หมู่บ้านใด แตกต่างกันอย่างไร จัดเป็นกลุ่มย่อยได้อย่างไร วิธีการตรวจสอบใช้คำศัพท์พื้นฐาน งานอื่นๆ ด้านภาษา ได้แก่ บทความกล่าวถึงหน้าที่ของคำ ไวยากรณ์ ka? ในเรื่องนิทานเรื่องเล่าของภาษากวย (Somsong, 1992) บทความเรื่องลักษณะการซ้ำที่ปรากฏในนิทานเรื่องเล่าภาษากวย (Somsong, 1993) บทความเกี่ยวกับคำลงท้ายเพื่อบอกมาลาชนิดต่างๆ ในภาษากวย (สมทรง, 2530) และหนังสือบทสนทนาเกี่ยวกับชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวกวย เนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำตัว อาหาร ทิศทาง ความเจ็บป่วย การเลี้ยงสัตว์ ภูมิหลัง มีการอธิบายคำศัพท์และลักษณะไวยากรณ์ประกอบ และประวัติความเป็นมาของชาวกวย รวมทั้งรายการศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือ (สมทรง, 2527) เป็นต้น

เยอ

กลุ่มเยอ เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร และสาขาย่อยกตูดิก มีความใกล้ชิดเป็นอย่างมากกับภาษากูย/กวย ในบทความของนักภาษาศาสตร์ชาวเนเธอร์แลนด์และเยอรมันชื่อ Feijke van der Haak และ Brigitte Voykos (1990) ผู้มีประสบการณ์กับการทำงานกับชาวกูย/กวย และได้สำรวจกลุ่มกูยในพื้นที่ต่างๆ ได้กล่าวไว้ว่าตนสามารถสื่อสารของชาวเยอได้บางส่วน โดยใช้ภาษากูย กลุ่มชาวเยอพบในเขตภาคอีสาน บริเวณเดียวกับชาวกูย แต่จะพบมากในเขตจังหวัดศรีสะเกษ งานที่มีการเอ่ยถึงชาวเยอจะเป็นงานเกี่ยวกับแผนที่ทางภาษา เช่น เจอร์เกนนี่ และธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2520) และแผนที่ภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย โดย สุวิไล และคณะ (2541) ซึ่งแสดงบริเวณที่ชาวเยอตั้งถิ่นฐานและจำนวนซึ่งมีประชากร 1 หมื่นคน นอกจากนั้นจะมีการกล่าวถึงชาวเยอในหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวกับจังหวัดศรีสะเกษในฐานะที่เป็นกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งในจังหวัด และมีการกล่าวถึงในเอกสารประกอบการสัมมนาประวัติและโบราณคดีจังหวัดอุบลราชธานี จัดทำโดยวิทยาลัยครูอุบลราชธานี นอกจากนี้มีวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโททางภาษาศาสตร์ จำนวน 2 เล่ม ได้ศึกษาลักษณะภาษาเยอได้แก่ Thaweeporn Suwannaraj (1980) ซึ่งศึกษาลักษณะของระบบโครงสร้างทางเสียงของภาษาเยอที่บ้านโนนโค อำเภอมือ จังหวัดศรีสะเกษ และ La-oosri (1983) ศึกษาลักษณะทางไวยากรณ์ระดับวลี อนุประโยค และประโยคในภาษาเยอ

ขมุ

กลุ่มขมุตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในบริเวณกว้างทางตอนเหนือของอาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ภาคเหนือของประเทศไทยบริเวณติดชายแดนลาว ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และตอนใต้ของประเทศจีน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณกว่า 500,000 คน โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศลาวทางภาคเหนือกว่า 4 แสนคน มีประมาณ 2 หมื่นคนในประเทศไทยโดยเฉพาะบริเวณที่ติดชายแดนลาวในจังหวัดน่านและเชียงราย รวมทั้งในภาคกลาง เช่น กาญจนบุรี อุทัยธานีอีกจำนวนหนึ่งด้วย มีชาวขมุประมาณ 15,000 คนในประเทศเวียดนาม และประมาณ 2,000 คนในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน รวมทั้งที่อยู่ในอเมริกาอีกประมาณ 3,000 คน และในยุโรปประมาณ 2,000 คน (สุวิไล, 2533)

ภาษาขมุอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมรเหนือ สาขาย่อยคมูอิ ก คำว่า “ขมุ” แปลว่า “คน” ยังพบใช้ในภาษาขมุปัจจุบัน บางท้องถิ่น ในลาวขมุจะถูกเรียกว่า ข่า, ข้า /khàː, khǎː/ และลาวเทิง และในเวียดนามจะเรียกว่า ข้า /sǎː/ ซึ่งอาจจะแปลว่า ข้าทาส หรืออย่างไรไม่ยืนยันแน่ชัด แต่เป็นคำที่ชาวขมุทั้งในลาวและเวียดนามไม่ชอบเป็นอย่างยิ่ง สำหรับในลาวชาวขมุจะรับคำว่า ขมุ ซึ่งเป็นคำที่เรียกกลุ่มและภาษาของตนเองซึ่งแปลว่า “คน” และลาวเทิง “ลาวที่อยู่บนที่สูง” ซึ่งเป็นคำที่ใช้แยกชาวขมุและกลุ่มมอญ-เขมรออกจากลาวลุ่ม ซึ่งได้แก่คนลาว และคนไตกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ที่ราบลุ่ม และลาวสูงได้แก่กลุ่มเม้า และเย้าที่อยู่บนเขาสูง (สุวิไล, 2533)

การศึกษาเรื่องชาวขมุในประเทศไทยจำนวนมากจะเป็นผลงานของนักภาษาศาสตร์ และนักมานุษยวิทยา โดยศึกษาลักษณะวิถีชีวิตและวัฒนธรรมทั่วไปของชาวขมุ กล่าวคือได้มีการกล่าวถึงกลุ่มชาวขมุในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในแผ่นดินอาเซียนอาณานิคม ในหนังสือ Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia ของ Lebar et al (1964) โดยกล่าวถึงชาวขมุในประเทศไทยในด้านลักษณะทางวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม การเกษตร จำนวนที่พบในประเทศไทย และการอพยพเดินทางย้ายถิ่นฐานของชาวขมุมาทำงานในประเทศไทย รวมทั้งการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นๆ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มขมุและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ การผสมกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคเหนือของไทยและบริเวณใกล้เคียง เป็นต้น ปี 1970 (2513) ในหนังสือ Minority Groups in Thailand ซึ่งจัดทำโดยกองทัพบกสหรัฐ ได้มีการกล่าวถึงกลุ่มขมุและลักษณะทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเชื่อ ความสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นๆ รวมทั้งโครงสร้างทางการเมือง ความสามารถและวิธีทำงานกับคนขมุ ในปี 2523 มีการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มขมุในบริเวณแควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาในแง่ของผลกระทบโครงสร้างเขื่อนในบริเวณดังกล่าวต่อกลุ่มชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ได้แก่ กะเหรี่ยง และขมุ

และล่าสุดในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ขมุ (สุวิไล, 2541) ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวขมุทั้งในด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ภาษา การกระจายตัว และการทำมาหากิน โดยได้กล่าวในรายละเอียดในเรื่องเกี่ยวกับชื่อหรือคำเรียกชนกลุ่มนี้ ลักษณะพื้นที่อยู่อาศัย ลักษณะภาษา ครอบครัวเครือญาติ และโครงสร้างทางสังคม หน้าที่ของหญิงและชาย ลักษณะนิสัยและค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม การป้องกันและรักษาโรคแบบพื้นบ้าน รวมทั้งดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ รวมถึงการเล่านิทาน

งานที่เจาะศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรมชาวขมุในการดำรงชีวิตในปัจจุบันได้แก่งานของ นิพัทธเวช สืบแสง นักวิจัยของสถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งได้ศึกษาเรื่องของการอพยพแรงงานของชาวเขาเผ่าขมุในระดับมหภาคและสถานการณ์การอพยพแรงงาน และผลกระทบต่อชุมชน โดยกล่าวถึงปัจจัยต่อการอพยพแรงงาน และการปรับตัวของชุมชน และผลกระทบต่างๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะ และได้ศึกษาลักษณะของสังคม วัฒนธรรมของชาวขมุที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา โดยให้ภาพกว้างของสังคมวัฒนธรรมขมุเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจชุมชน รวมทั้งประวัติการแบ่งกลุ่ม การกระจายตัว โครงสร้างทางสังคม ผู้นำชุมชนแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ ระบบความเชื่อ ลักษณะเศรษฐกิจ รวมทั้งเสนอประสบการณ์ด้านการพัฒนาในมิติทางวัฒนธรรมของชาวขมุ (นิพัทธเวช สืบแสง, 2539) ในปี 2541 นิพัทธเวช สืบแสง ได้เสนอรายงานการวิจัยเรื่อง การปรับตัวของชาวขมุในเรื่องของการจัดการที่ดินและทรัพยากรตามแบบประเพณี ภายใต้บริบทกฎหมายของรัฐ โดยได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมในชุมชนชาวขมุ ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินและป่าไม้ และการใช้ทรัพยากรของชาวขมุที่บ้านน้ำสอ ต่าบลและ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ได้ศึกษาลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และความคิดของชาวขมุเกี่ยวกับป่าไม้ และสวน ในปีเดียวกันนี้ นิพัทธเวช สืบแสง ได้เสนอรายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับวัฒนธรรม กับพฤติกรรมทางเพศของชาวขมุ และถิ่น เพื่อนำความเข้าใจสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ต่อไป นอกจากนี้มีงานเชิงวัฒนธรรมด้านอื่นๆ เช่น เหล้าของชาวขมุ (พิกุลทอง, 2524) มีบทความและวิดีโอ กล่าวถึงพิธีฆ่าควายเลี้ยงผีของชาวขมุที่กิ่งอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน (ปราณี วงศ์เทศ, 2540)

จากปี 2522-2539 ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชนชาวขมุในเมืองไทยในแง่มุมต่างๆ โดย สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ซึ่งมีพื้นฐานทางภาษาศาสตร์ โดยมีงานต่างๆ ดังนี้ พจนานุกรมไทย-ขมุ-อังกฤษ (ฉบับเบื้องต้น) ซึ่งจัดทำร่วมกับสุซุมาวดี ขำศิริ และพิกุลทอง รุจิรภา ในปี 2522 และปี 2527 ได้เขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาภาษาศาสตร์ชื่อ Khmu, an Austroasiatic Language of Thailand including Comparison with Thai โดยได้ศึกษาลักษณะของระบบเสียง ระบบไวยากรณ์ และระบบความหมายในภาษาขมุในประเทศไทย และได้เปรียบเทียบลักษณะเด่นๆ กับภาษาไทย ซึ่ง

ส่วนใหญ่ของวิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ในเวลาต่อมาคือ ปี 2530 ใน Pacific Linguistic Vol. 10 มีชื่อว่า Khmu, a minority language of Thailand และ A Study of Thai and Khmu Cutting Words ซึ่งเป็นเรื่องของการศึกษาไวยากรณ์ภาษาขมุ และการศึกษาเปรียบเทียบระบบความหมายของคำในภาษาไทยและภาษาขมุ โดยศึกษาจากกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับการ “ตัด” ในช่วงปี 2529 ได้เขียนบทความเรื่อง โลกทัศน์ในภาษาขมุซึ่งผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า โลกทัศน์ในภาษาขมุที่เห็นได้จากใช้คำและโครงสร้างของคำในกลุ่มความหมายบางกลุ่ม เช่น กลุ่มคำชี้เฉพาะ นี่ นั้น โน่น (ระดับเท่ากัน) โน้น ระดับสูงกว่าและโน่น (ระดับต่ำกว่า) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพภูมิประเทศที่อยู่หรือที่ตั้งบ้านเรือนของชาวขมุ กลุ่มคำตัดกว่า 80 คำ ในภาษาขมุแสดงให้เห็นประสบการณ์และความชำนาญที่เกี่ยวกับการตัดไม้ของชาวขมุ และการใช้คำที่แสดงวัฒนธรรมของชาวขมุ ในปี 2531 ได้ศึกษาชีวิตประจำวันของชาวขมุและจัดทำเป็นบทสนทนาภาษาขมุ จำนวน 50 บทสนทนา เช่น การทักทาย อาชีพ การทำไร่ ทำเหล้าไท เลี้ยงผี ข้อน้ำ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกรุงเทพฯ พร้อมกับมีภาพประกอบ ในปี 2533 ได้เสนอผลของการศึกษาวิธีการป้องกันและรักษาโรคแบบพื้นบ้านชาวขมุ ซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมการเลี้ยงผีซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้ทำให้เกิดโรคภัยต่างๆ โดยมีการฆ่าสัตว์ตั้งแต่สัตว์เล็กไปจนถึงสัตว์ใหญ่ ตามความรุนแรงของโรค ได้แก่ ไก่ หมู และควาย รวมทั้งการใช้สมุนไพรและอื่นๆ และจากการที่การแพทย์ปัจจุบันเริ่มมีบทบาทมากขึ้น จึงได้จัดทำบทสนทนาสาธารณสุขขมุ-ไทย เพื่อให้เห็นวิธีการใช้ภาษาในการพูดคุย ซักถามตามชนิดของโรค อาการ และระบบต่างๆ ของร่างกาย ปี 2533 ได้จัดทำพจนานุกรมไทย-ขมุ-อังกฤษรวบรวมคำสำคัญในภาษาขมุ คำในภาษาขมุกว่า 4,000 คำ จำนวนทั้งสิ้นกว่า 800 หน้า โดยได้เขียนคำภาษาขมุโดยใช้สัทอักษร และอักษรไทย และมีการจัดทำดัชนีเรียงคำตามภาษาขมุไว้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำศัพท์ ปี 2534 ได้ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอนุประโยคในภาษาขมุ (Suwilai, 1991) และปี 2535 ได้ศึกษาลักษณะระบบการเรียกสีในภาษาขมุ (Suwilai, 1992) ปี 2538 ได้ศึกษาเปรียบเทียบภาษาของชาวขมุกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในภาคเหนือของไทย ได้แก่ หมู่บ้านต่างๆ ในเขตจังหวัดในบริเวณติดต่อกับประเทศลาว เช่น จังหวัดน่าน และจังหวัดเชียงราย ได้พบความแตกต่างที่น่าสนใจซึ่งแสดงถึงประวัติการอพยพย้ายถิ่นฐาน และแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของการเกิดวรรณยุกต์ในภาษากลุ่มมอญ-เขมร โดยเห็นได้ชัดเจนว่าการพัฒนาของภาษาขมุในพื้นที่ต่างๆ อยู่ในระยะที่ต่างๆ กัน คือ บางหมู่บ้านจะอยู่ในลักษณะที่ไม่มีวรรณยุกต์ (tone) ไม่มีน้ำเสียง (register) ความแตกต่างอยู่ที่การใช้เสียงอโหมะและอโหมะของพยัญชนะต้น บางหมู่บ้านอยู่ในภาวะที่เป็นภาษาที่มีน้ำเสียง (register language) คือเปลี่ยนจากเสียงอโหมะและโหมะเป็นเสียงใหญ่ ผิด นุ่ม กับเสียงแรงใส บางหมู่บ้านอยู่ในภาษาที่เป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์สองเสียง และบางหมู่บ้านอยู่ในภาวะที่ระหว่างที่กำลังจะเป็นวรรณยุกต์ (Suwilai, 1995) เป็นต้น

นอกจากนี้ก็มีงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ ที่ศึกษาภาษาขมุในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยอีกหลายฉบับ ได้แก่ การศึกษาระเบียบเสียงภาษาขมุที่บ้านน้ำป่าน ตำบลชนแดน

กิ่งอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน (Preedaporn, 1987 / 2530) และการศึกษาระบบเสียงภาษาขมุที่บ้านสบ
ปาง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (Cholthisa, 2531) มีการศึกษาการใช้อักษรไทยเพื่อเขียนภาษาเขียน
ภาษาขมุ โดยศึกษาที่บ้านน้ำป่าน จังหวัดน่าน (Supatra, 1988 / 2531) การศึกษาลักษณะ การใช้ภาษา
ในสังคมในสถานการณ์ต่างๆ ของภาษาขมุที่พูดที่บ้านน้ำสวด อำเภอทุ่งช้าง รวมทั้งกลุ่มม้งและปรีย ซึ่ง
อยู่บริเวณเดียวกัน (Sathaporn, 1988 / 2532) และการศึกษาลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาขมุที่บ้าน
น้ำสวด ตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง (Sawwalak, 1993 / 2536) โดยเปรียบเทียบการนำทฤษฎีไวยากรณ์ที่
ต่างๆ กันมาศึกษา ในปัจจุบันได้มีการศึกษาภาษาขมุในประเทศอื่นๆ เช่น ที่เวียดนาม ลาว และจีน เพื่อ
เปรียบเทียบกับภาษาขมุในประเทศไทย โดยศึกษาเป็นหมวดความหมายของคำศัพท์ต่างๆ ในภาษาและจะ
จัดทำเป็นพจนานุกรมความหมายภาษาขมุท้องถิ่นต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ (Thesaurus of Khmu
Dialects in SEA) โดยสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการจากแต่ละประเทศและ
ผู้พูดภาษาขมุ ซึ่งคาดว่าจะเสร็จสมบูรณ์ในปี 2000 ปัจจุบันการศึกษาภาษาขมุในเวียดนามเสร็จสิ้นแล้ว
และได้จัดพิมพ์เป็นพจนานุกรมภาษาขมุ (เหงะอาน) - เวียดนาม - อังกฤษ - ไทย (สุวิไล เปรมศรีรัตน์
และคณะ, 2541) คาดว่าเมื่อโครงการวิจัยนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์จะทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชนขมุได้
ชัดเจนยิ่งขึ้น

ถิ่น / ลัวะ (มัล, ปรีย)

กลุ่มถิ่น/ลัวะ (มัล, ปรีย) พุทธภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร สาขาย่อยคมุจิก มีความใกล้เคียงกับภาษาขมุ ชนกลุ่มนี้มีชื่อหลายชื่อ “ถิ่น” เป็นชื่อที่ปรากฏในเอกสารจากราชการต่างๆ และเป็นชื่อที่ศูนย์สงเคราะห์ชาวเขาและสถาบันวิจัยชาวเขาในประเทศไทยใช้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชนกลุ่มนี้บางกลุ่มไม่ชอบชื่อนี้ ไม่รับชื่อนี้ว่าหมายถึงกลุ่มของตน และถือว่าเป็นคำดูถูก “ลัวะ” เป็นชื่อที่ชาวบ้านในเขตภาคเหนือของไทยเรียกกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมรกลุ่มต่างๆ ที่พบในเขตภาคเหนือ ส่วนมากชนกลุ่มนี้จะยอมรับชื่อนี้ว่าหมายถึงกลุ่มของตน ส่วนคำว่า “มัล” หรือ “ปรีย” (ไปร, ไพร) เป็นคำที่ชนกลุ่มนี้ใช้เรียกตัวเอง โดยที่มัลและปรียใช้เรียกชื่อกลุ่มย่อยของชนกลุ่มนี้ที่มีลักษณะต่างกันชัดเจน (สุวิไล, 2531) วรรณกรรมที่พบเกี่ยวกับชนกลุ่มนี้จึงมีทั้งชื่อ ถิ่น ลัวะ หรือปรีย และมัล ชื่อของชนกลุ่มนี้ปรากฏในหนังสือที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในอาเซียอาคเนย์ และของ Gordon Oliver Young (1961) ซึ่งให้ความรู้อย่างกว้างๆ เกี่ยวกับมานุษยวิทยาและสังคมวิทยาของชาวเขาเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย รวมทั้งกลุ่มถิ่น Lebar, 1964 ซึ่งให้ความรู้เบื้องต้นและข้อมูลทางมานุษยวิทยาและภาษาของชนกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทย รวมทั้งกลุ่มถิ่น และได้กล่าวถึงชนกลุ่มนี้ในแง่ของชื่อต่างๆ ภาษาประชากร ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม และกล่าวในรายละเอียดเกี่ยวกับแบบแผนการตั้งถิ่นฐาน ที่อยู่อาศัย ครอบครัวย โครงสร้างทางสังคม และระบบเศรษฐกิจ กล่าวถึงชนกลุ่มนี้ในเรื่องชื่อ ภูมิหลัง ศาสนา การตั้งถิ่นฐาน ประชากร ระบบเศรษฐกิจ วงจรชีวิต ครอบครัวย ชุมชน ความเชื่อ และแนวโน้มการดำเนินชีวิตปัจจุบัน นอกจากนี้ก็มีบทความของสุริยา (1975 / 2519) ซึ่งกล่าวถึงชื่อต่างๆ ของกลุ่มชนที่เรียกว่าถิ่น รวมทั้งกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม คือ ปรีย และมัล William Dessant (1981 / 2524)

ชลธิชา สัตยวัฒนา (2535) ได้เขียนหนังสือลัวะ เมืองน่านได้กล่าวถึงชนกลุ่มนี้ในเมืองน่านภาคหนึ่ง เสนอในแง่ของข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวกับชื่อ ถิ่นฐาน โครงสร้างทางสังคมและชนชั้น สถานภาพผู้หญิง ภาคสองเสนอเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม เช่น โลกทัศน์ พิธีกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับการผลิต และวงจรชีวิต เครื่องใช้ นิทานพื้นบ้าน และภาคที่สามเสนอเรื่องของภาษาและบทบาทที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เป็นต้น

งานที่สำคัญทางด้านภาษาศาสตร์ได้แก่งานของมิซซันนารี David Filbeck (1976 / 2519) ซึ่งศึกษาชนกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก โดยได้เขียนถึงภาษาถิ่นและการเขียนภาษานี้ด้วยอักษรไทย พร้อมทั้งตัวอย่าง Filbeck (1976 / 2519) ในปี 1978 / 2531 ผู้เขียนคนเดียวกันได้เขียนหนังสือ Tin : A Historical Study โดยกล่าวถึงลักษณะทั่วไป การจำแนกลักษณะภาษาและความสัมพันธ์กับภาษาอื่นๆ

ในตระกูลมอญ-เขมร โดยเน้นการสืบสร้างภาษาเดิมของภาษาย่อยมัล และภาษาย่อยปรัย รวมทั้งภาษาดั้งเดิมของภาษาถิ่นโดยภาพรวม และต่อมาในปี 1991 / 2531 ผู้เขียนผู้นี้ได้ศึกษาลักษณะไวยากรณ์ในระดับข้อความของภาษามัลที่ใช้เพื่อการดำเนินเรื่องหรือข้อความในเรื่องเล่าต่างๆ เช่น การใช้คำสรรพนาม คำชี้เฉพาะ และการใช้คำถามต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้มีงานที่กล่าวถึงความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วยแบบพื้นบ้านเพื่อความเข้าใจพื้นฐาน และบทสนทนาภาษาไทย-ลัวะ แยกเป็นระบบวิธีการซักอาการไข้และประวัติทั่วไป และซักอาการตามระบบต่างๆ ของอาการของโรค (สุวิไล, 2531)

มีงานวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ 3 เล่ม ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบภาษาย่อยปรัยและมัล (Unchalee, 1988) การศึกษาระบบไวยากรณ์ของภาษาย่อยปรัยที่บ้านแพะกลาง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน (Mingkwan, 1989) และการศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในชุมชนของผู้ที่พูดภาษาม้ง ขมุ และปรัย ในชุมชนในแง่ที่จะเลือกภาษาใดในสถานการณ์ใด (Sathaporn, 1990) งานวิจัยของสุพัทธา (2536) ศึกษาการกระจายของภาษาถิ่น มัล และปรัย ในจังหวัดน่าน โดยใช้วิธีสังเกตแบบสอบถามและเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้พบว่ามีกลุ่มปรัย 54 หมู่บ้าน มัล 22 หมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในจังหวัดน่านอีกประมาณ 9 กลุ่ม ทั้งตระกูลไทย จีน ธิเบต และมอญ-เขมร ต่อมาสุริยา และคณะ (2539) ได้เขียนหนังสือภาษาและวัฒนธรรมลัวะ โดยศึกษาจากบทสนทนา 30 บท เน้นวัฒนธรรมลัวะ ที่บ้านสกาต อำเภอปัว จังหวัดน่าน และบทสนทนา 30 บท ซึ่งเป็นกลุ่มมัล โดยมีเรื่องการทักทาย การแนะนำตัวเอง การทำมาหากิน การเมือง ครอบครัว ศาสนา ความเชื่อ การเจ็บไข้ ฯ และในปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างการจัดทำพจนานุกรมลัวะ (มัล) อีกด้วย

มลาบรี (ผีตอเหลือง)

กลุ่มมลาบรี (ผีตอเหลือง) พุฒภาษาที่อยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร สาขาย่อยคมุอิก เป็นภาษาที่มีความใกล้เคียงกับภาษาขมุและภาษาถิ่น (มัล-ปรีย) ชื่อมลาบรี แปลว่า คนป่า หรือคนที่อยู่ในป่า เป็นคำที่ชนกลุ่มนี้ใช้เรียกตนเอง นอกจากนี้ในเอกสารบางเล่มใช้คำเรียกว่า ยุมบริ เช่น ในหนังสือ Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia ของ Lebar et al (1964) ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่ามีความแตกต่างจากกลุ่มที่เรียกว่ามลาบรีอยู่บ้าง หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงชื่อต่างๆ ของชนกลุ่มนี้และได้เสนอข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวกับลักษณะทางภาษา วัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน ระบบเศรษฐกิจ ครอบครัวยุคเครื่องมือ ศาสนาและพิธีกรรม นอกจากนี้ในประเทศไทยเราจะรู้จักชนกลุ่มนี้ในชื่อว่า ผีตอเหลือง ซึ่งได้มาจากลักษณะพฤติกรรมของชนกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นกลุ่มเร่ร่อนไม่ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง ใช้วิธีการปลูกเพิงที่ปักชั่วคราว มุงหลังคาด้วยใบตอง และจะอพยพโยกย้ายไปเรื่อยๆ คนภายนอกไม่ค่อยพบเห็นตัว พบแต่เพิงที่พักซึ่งมีใบตองมุงหลังคาเปลี่ยนสีเป็นสีเหลือง จึงเรียกว่า กลุ่มผีตอเหลือง วรรณกรรมต่างๆ ที่ได้พบจึงมีใช้ทั้งชื่อมลาบรีและผีตอเหลือง มีงานเขียนเกี่ยวกับหนังสือและบทความเกี่ยวกับชีวิต และความ เป็นอยู่ ความเชื่อ ทั่วๆ ไปมีหลายบทความ เช่น บทความเรื่อง Expedition to the Khon Pa (or Phi Tong Luang) โดย Kraisi and Julie Swan (1962) กล่าวถึงการเดินทางสำรวจชนกลุ่มนี้ และลักษณะทางสังคม การดำเนินชีวิต รวมทั้งภาษาและบทเพลง ทั้งยังให้รายการคำศัพท์เปรียบเทียบกับภาษาอังกฤษและคำเมือง ในปี 1963 มีบทความเรื่อง "Second Expedition of Mrabri of North Thailand (Khon Pa) กล่าวถึงการเดินทางสำรวจชนกลุ่มนี้ในการดำเนินชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ อาหาร ความเชื่อ และโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นสังคมปิดจากโลกภายนอก บทความเรื่องเผ่าตอเหลืองในนิตยสาร อ.ส.ท. ซึ่งกล่าวถึงชนกลุ่มนี้ในเขตอำเภอน่านน้อย และอำเภอลา จังหวัดน่าน กล่าวถึงอุปนิสัยทั่วไป กรรมวิธีในการล่าหาญ วิธีถนอมอาหาร และวิธีหาอาหาร

ชญญ วงษ์วิภาค (2526) ได้เขียนบทความเรื่องเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของผีตอเหลืองในปัจจุบัน ซึ่งให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดระบบเศรษฐกิจของผีตอเหลืองที่บ้านบ่อหอย อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมดั้งเดิม รวมทั้งสภาพการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป หมิ่นวสิ (2537) ได้เขียนบทความกล่าวถึงชนกลุ่มนี้ว่าเป็นกลุ่มชนเล็กๆ ที่ยังชีพด้วยการหาของป่าและล่าสัตว์ ผู้เขียนได้กล่าวถึงการเดินทางไปยังที่อยู่ของชนกลุ่มนี้ รวมทั้งชีวิตความเป็นอยู่ อาหารและยา ความเชื่อ และประเพณีของชนกลุ่มนี้

งานทางด้านภาษามิงานของนักภาษาศาสตร์ไทยคือ ชีระพันธ์ (2531) ได้เขียนเรื่องภาษามลาบรี หรือผีตอเคลือบได้กล่าวถึงเรื่องของชื่อ ความสัมพันธ์ของภาษามลาบรีกับภาษาอื่นๆ และอธิบาย ลักษณะของภาษามลาบรีทั้งด้านเสียง คำ และการเรียงคำเป็นประโยค Kharom (1990 / 2533) ได้เขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาโททางภาษาศาสตร์เกี่ยวกับระบบเสียงและกลุ่มศัพท์ที่เกี่ยวกับระบบเครือญาติ เครื่องใช้ การรักษาโรค และเพลง โดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม ในปี 2538 (1995) Richael ได้เขียนหนังสือ “Minor Mlabri” A Hunter Gatherer Language of Northern Indochina ได้กล่าวถึงชนกลุ่มนี้ในแง่ของชื่อ ลักษณะทางสังคม และเน้นลักษณะทางภาษา เปรียบเทียบ ภาษา และอิทธิพลจากภาษาอื่นๆ ลักษณะระบบเสียง คำ และไวยากรณ์

ปลั่ง ปะหล่อง ว้า

กลุ่มปลั่ง ปะหล่อง และว้า เป็นกลุ่มชนที่พบในเขตเหนือสุดของประเทศไทยในส่วนของที่ติดกับพม่า และจีน เป็นกลุ่มชนที่มีภาษาแตกต่างกันแต่ใกล้เคียงกันโดยอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร และสาขาย่อยปะหล่อง-ว้า เช่นเดียวกัน ซึ่งสำหรับในประเทศไทยนอกจากทั้ง 3 ภาษาแล้ว ภาษาละเวือะ หรือละว้า ยังจัดอยู่ในสาขาย่อยนี้ด้วย คนทั่วไปเช่นสถาบันวิจัยชาวเขาจะรวมเรียกว่าเป็น ละเวือะ ดังปรากฏในหนังสือทำเนียบชาวเขาในประเทศไทย 2539 งานการศึกษาเกี่ยวกับทั้ง 3 กลุ่มชนนี้ยังมีน้อยมาก (ยกเว้นกลุ่มละเวือะ ซึ่งได้กล่าวแยกไว้แล้ว) มีงานที่ชัดเจนคืองานด้านภาษาศาสตร์ งานด้านชาติพันธุ์วิทยา งานด้านแผนที่ภาษาและชาติพันธุ์ และสืบบทความทั่วไป ในที่นี้จะแยกกล่าวเป็นกลุ่มดังนี้

กลุ่มปลั่ง กลุ่มนี้อาจเรียกว่า สามเต้า เนื่องจากมีประวัติมาจากเขตภูสามเต้าในพม่า ปัจจุบันพบในเขตหมู่บ้านห้วยน้ำซุ่น อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีประชากรประมาณ 1,000 คน มีเพียงงานภาษาที่กล่าวถึงชนกลุ่มนี้เพียง 3 ชิ้น คือ การศึกษาระบบเสียงของภาษาปลั่ง เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท โดย Pijitra Dissawarotham (1986) บทความเรื่อง การสืบสร้างระบบเสียงภาษาปลั่งดั้งเดิมโดยเปรียบเทียบกับภาษาปัจจุบันของภาษาคนตอย ชินมาน และว้า เข้า ของ Debbie Paulsen (1992) และบทความที่วิเคราะห์ลักษณะและวิธีการเล่าเรื่องของคนปลั่งโดยใช้แนวคิดจากวัจนวิเคราะห โดย Karen (1996) นอกจากนี้ในขณะนี้ยังมีการศึกษาลักษณะไวยากรณ์ของภาษาปลั่ง เพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ ซึ่งคาดว่าจะเสร็จภายในปี 2542 นี้

กลุ่มปะหล่อง มีกล่าวถึงในหนังสือ Ethnic groups of Mainland Southeast Asia ของ Lebard (1964) โดยได้กล่าวถึงชื่อต่างๆ ของชนกลุ่มนี้ ลักษณะทางภาษา ประชากร ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เครือญาติ โครงสร้างทางสังคม ศาสนาความเชื่อ และพิธีกรรมการรักษาโรค นอกจากนี้มีบทความเล็กๆ กล่าวถึงชนเผ่าปะหล่อง หรือดาละอั้ง ที่หมู่บ้านพอแล ดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้เขียนยังไม่แน่ใจว่าเป็นกลุ่มชนใด แต่มีลักษณะเด่นที่ต่างจากกลุ่มปะดอง หรือกะเหรี่ยงคอยาว เนื่องจากมีการสวมหัวที่เอว

กลุ่มว้า นอกเหนือที่มีการกล่าวถึงตามหน้าหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นกลุ่มชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยมักเรียกว่ากลุ่มว้าแดงแล้ว งานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มว้า ได้แก่หนังสือ Ethnic groups of Mainland Southeast Asia ของ Lebar (1964) ซึ่งกล่าวถึงชื่อต่างๆ ของชนกลุ่มนี้ในพื้นที่ต่างๆ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้ง ถิ่นฐาน ลักษณะทางภาษา ประวัติ วัฒนธรรม บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ระบบเศรษฐกิจ ครอบครัวย โครงสร้างทางสังคม และศาสนา ความเชื่อ มีบทความทางภาษาศาสตร์โดย Ferlus

(1991) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรายการคำศัพท์ของภาษาปะหล่อง 2 ถิ่นที่ใกล้เคียงกันมีชื่อว่า เซ็ม และ พาลก พร้อมทั้งกล่าวถึงที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มว่า-ปะหล่อง และการแบ่งสาย มีวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ ศึกษาาระบบเสียงของภาษาว่าที่บ้านสันติสุข หมู่ 19 ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย โดย Wattana (1998) นอกจากนี้ยังมีงานเขียนให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มว่าในประเทศไทย ซึ่งจะพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย ซึ่งจะจัดพิมพ์ขึ้นในต้นปี 2542

ละว้า (ละเวือะ)

ละว้า เป็นคำที่ใช้พูดถึงกลุ่มคนหลายกลุ่ม เช่น หมายถึง กลุ่มที่อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ซึ่งเรียกตนเองว่า ละเวือะ หรือหมายถึงกลุ่มคนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเรียกตนเองว่า ญ้อ กูร และชนกลุ่มเล็กๆ ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี และอุทัยธานี ซึ่งเรียกตนเองว่า อุกอง หรือ กว๊อง ละว้า ในที่นี้จะหมายถึงเฉพาะกลุ่มที่เรียกตนเองว่า ละเวือะ ซึ่งกลุ่มนี้ยังมักถูกเรียกว่า ลัวะ ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มถิ่นหรือมัล-ปรีย ในเขตจังหวัดน่านอีกด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับชนกลุ่มนี้ได้พบว่ามีหนังสือและบทความจำนวนมากเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้ เช่น ในบทเรื่องของละว้าในหนังสือ Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia (Lebar, 1964), Minority Groups in Thailand ของกองทัพบกสหรัฐ (กองทัพบกสหรัฐ, 1988), The Hilltribes of Northern Thailand (Young, 1961) และสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า (ถั่วสุวี และสุริยา, 2539) โดยได้กล่าวถึงประวัติ ลักษณะภาษาและวัฒนธรรมพื้นฐาน การตั้งถิ่นฐาน อาชีพ โครงสร้างทางสังคม ครอบครัว พิธีกรรม อาหาร ยารักษาโรค ฯ นอกจากนี้มีบทเขียนที่กล่าวถึงชาวละว้าในเขตต่างๆ เช่น ละว้าที่บ่อหลวง (Kerr, 1924 และ Hutchinson, 1934) ละว้าที่อมพาย (Seidenfaden, 1940) ละว้าที่บ้านปาแป (Kunstadter, 1969) เป็นต้น งานที่เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ (Hudspeth, 1969 และ Kunstadter P., 1983) กล่าวถึงประเพณีการตายและการทำศพ (สุริยา, 2539) ชีวิต การทอผ้า และเครื่องประดับของละว้า (Kunstadter S., 1965) นิยายปรัมปรา และการกำเนิดข้าว (Obayashi, 1964) มีวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเกี่ยวกับกฎหมายในสังคมและขบวนการยุติธรรมในสังคมละว้า (Maeda, 1988) การกำหนดวันเดือนปีโดยยึดดวงจันทร์เป็นหลัก (จันทร์บูรณ์ และสมเกียรติ 1989) พิธีกรรมเกี่ยวกับการเรียกขวัญผีในพิธีลิ้นปี (1967) พิธีตั้งเสากระดูก พิธีฆ่าควาย และเสาคินตั้งสูง (Kauffmann, 1971 และธนจรรย์, 2537) นอกจากนี้ยังมีพิธีเช่นผีอารักษ์ (ไพฑูรย์, 2539) พิธีเลี้ยงผีหมู่บ้าน (ถั่วสุวี, 2539) ในแง่ของการทำมาหากินมีบทความที่กล่าวถึงการปลูกพืชหมุนเวียน (Kunstadter, 1970) การทำไร่เลื่อนลอย (Thiem Komkris, 1970) การใช้ที่ดิน การเลี้ยงสัตว์ และการบริโภค ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปฏิทินการทำไร่ของชาวละว้า (Zinke, 1970) มีวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในภาคเหนือของไทย ซึ่งได้กล่าวถึงวิธีการใช้ที่ดินแบบของละว้า (Bruneau, 1980) วิธีการปลูกข้าว (Kunstadter, 1980) ภาวะการผลิตและตลาด (มงคล และจิระ, 2527) ระบบเศรษฐกิจของชาวละว้า (Kunstadter, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) วิธีการทำไร่ที่สูงแบบมีการพักที่ดินเป็นรอบ (Sanga Sabhasri ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) นอกจากนี้มีบทความเรื่องของวิธีการรักษาพยาบาลในสังคมละว้า (Kunstadter, 1968) ความสัมพันธ์กับชาวละว้าและชาวไทย

(Kunstadter, 1965) ในแง่ของประวัติศาสตร์มีบทความกล่าวถึงประวัติของชาวละว้า (ชอบ, 1978) อาณาจักรละว้า (Condominas, 1990) มิ่งงานด้านวรรณกรรมมุขปาฐะละว้า (Suriya, 1976 และ 1979) งานทางด้านภาษาในระยะแรกเป็นจดรายการคำศัพท์ (Von Klaus, Wenk, 1965) ต่อมาเป็นผู้จัดทำระบบเสียงภาษาละว้า หรือละว้าโดยกล่าวถึงระบบพยัญชนะ สระ รูปคำ และพยางค์ และเขียนภาษาละว้าด้วยตัวอักษรไทย โดย Schlatter (1976) ระบบภาษาละว้าบ้านป่าแม่ (สุริยา, 1977 และ 1985) การเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาละว้า สำเนียงต่างๆ (Mitani, 1978) ปัญหาเรื่องของคำว่า ละว้าและลัวะ (สุริยา, 2527) ระบบไวยากรณ์ของภาษาละว้า (Jiranan, 1985) การศึกษาลักษณะคำประสมในภาษาละว้า ม้ง และกะเหรี่ยง (สุริยา, 1986) พจนานุกรมละว้า-ไทย และไทย-ละว้า (สุริยา และลักษณา, 2529 และ 2530 ตามลำดับ) ฯลฯ

ชาไก

ชาไก เป็นคำที่คนไทยและทางราชการใช้เรียกกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร และอยู่ทางใต้ของประเทศไทยและมาเลเซีย ชนกลุ่มนี้เรียกตนเองว่า มานิก และพูดภาษาต่างๆ กันออกไป กลุ่มที่พบในเมืองไทยเรียกภาษาพูดของตนว่า ภาษาเกนชีว งานที่ทำให้ชนกลุ่มนี้เป็นที่รู้จักของคนไทยทั่วไปคือ บทละครเรื่องเงาะป่า ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชนกลุ่มนี้จึงรู้จักในนามของเงาะป่าชาไกตามลักษณะรูปร่าง วรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับชนกลุ่มนี้ส่วนมากเป็นเรื่องทั่วไป ลักษณะทางกายภาพ และวัฒนธรรมพื้นฐาน เช่น ใน Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia (Lebar, 1964) ชีวิตดั้งเดิมที่เทือกเขาบรรทัด (ญิบ, 2535) ชาไก เจ้าแห่งขุนเขาและสมุนไพร (ไพบูลย์, 2523) และอื่นๆ มีงานด้านการสำรวจและชุดค้นเชิงโบราณคดีของกลุ่มชาไกที่ถ้ำในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง (สุรินทร์ และคณะ, 2534) งานด้านภาษาศาสตร์ เช่น วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง ระบบเสียงภาษาเกนชีว (Paiboon, 1984) บทความเรื่องเกี่ยวกับภาษาเกนชีว และลักษณะทางสัทศาสตร์ของภาษากลุ่มอัสเลียน (Bauer, 1990 และ 1992) ระบบเสียงของภาษาชาไกที่จังหวัดตรัง (เสาวนีย์, 2532) บทความเกี่ยวกับสระในภาษาชาไก (Bishop, 1992) เกี่ยวกับสมุนไพรและการเป่าลูกดอก (Bishop and Paterson, 1993) คำศัพท์เกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข (Bishop and Paterson, 1994) บทความเกี่ยวกับระบบเสียงภาษาเกนชีว (Bishop, 1996) และบทความเกี่ยวกับคำเรียกและคำพูดถึง (Bishop, 1997) นอกจากนี้ยังมีงานของมณีรัตน์, พุทธชาติ, สอรรถ และชัยเลิศ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องของระบบเสียงและไวยากรณ์ของภาษาชาไก ที่กิ่งอำเภอควนโดน จังหวัดสตูล

ST (Sino-Tibetan)
(กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต)

- องค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบตแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ
- ก. องค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลทิเบต-พม่า และม้ง-เย้า
  - ข. องค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน

ก. องค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลทิเบต-พม่า และม้ง-เย้า

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลทิเบต-พม่า ได้แก่ กลุ่มโลโล (ซึ่งประกอบด้วยล้าหู่หรือมุเซอ ลีซอ □ หรือลีซู และอาฮาหรืออีก่อ) และกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง สำหรับม้ง-เย้า นั้น ปัจจุบันนักภาษาศาสตร์ได้แยกออกมาจากกลุ่มทิเบต-พม่า แต่ก็ยังคงจัดอยู่ในตระกูลภาษาใหญ่จีน-ทิเบต

งานวิจัย หนังสือ เอกสาร และบทความเกี่ยวกับกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลทิเบต-พม่า และม้ง-เย้ามีอยู่มากพอสมควร ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่กล่าวถึงทุกกลุ่มโดยใช้คำว่า ชาวเขา รหัสที่ผู้วิจัยให้กับงานวิจัยรวมทุกกลุ่มนี้ คือ ST Sve

ST(Sino-Tibetan) รวมกลุ่ม

เรื่องที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวเขาโดยทั่วไป รวมถึงปัญหาทางด้านการเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องกับชาวเขา (ST Sve ANGN) ได้แก่ หนังสือ 30 ชาติในเชียงราย ของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์(2498) ชาวเขาในไทย ของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์(2506) ชาวเขา-เรื่องและภาพจากชีวิตจริงของชาวเขาบนแผ่นดินไทย ของสุรพงษ์ บุนนาค (2506) Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia ของ Lebar and others(1964) Minority Groups in Thailand ของ CIAC and CRSS Farmers in the Hills : Upland Peoples of North Thailand ของ Walker(1975) ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ของ ลิขิต วีระดิษฐ์(บก. 2521) People of the Hills ของ Preecha Chaturabhand(1980) ชนต่างวัฒนธรรม : ตอนที่ 1 ชาวเขา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ บรรณานิติ์ 5 สภาพของชาวเขาในประเทศไทย ของคณะนักวิจัย สถาบันวิจัยชาวเขา(2526) ชาวเขา ของขจัดภัย บุรุษพัฒน์(2528) ชาวเขาในประเทศไทย ของสายเมือง วิริยะศิริ(2529) ฯลฯ งานเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้จากการค้นคว้าทางเอกสาร งานที่เก็บข้อมูลเองได้แก่ งานของ Walker คณะนักวิจัยของสถาบันวิจัยชาวเขา เป็นต้น

งานเกี่ยวกับข้อมูลและสถิติ(ST Sve MS) : ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรชาวเขาที่ใหม่ที่สุด ได้แก่ ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เอกสารเรื่อง สถิติวิเคราะห์และแผนภาพสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของชนต่างวัฒนธรรมชาวเขา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2524) รายงานผลการดำเนินงานการจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านชาวเขา โดยใช้ Remote Sensing ของกองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม

งานทางด้านนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในภาคเหนือซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขา มีอยู่พอสมควร (ST Sve EG) บางส่วนจัดอยู่ได้ในหัวข้อ ST Sve EC (การทำมาหากิน งานด้านเกษตรกรรม

และการจัดการเรื่องที่ดินและแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก) งานดังกล่าวนี้ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง ปัญหาการดำเนินงานโครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ กรมป่าไม้ ของวราภรณ์ อมราพิทักษ์(2526) ผลกระทบของโครงการพัฒนาโดยตงต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การใช้ประโยชน์ที่ดินและการบริโภคไม้ บ้านห้วยน้ำซุ่น ต.แม่ไร่ อ.แม่จัน จ. เชียงราย ของอุตร สุธิมิต(2534) ทศนคติของชาวไทยภูเขาต่อการดำเนินงานของโครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น กรณีศึกษาการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำลา ต.โป่งลา อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน ของสายน้ำ ภิรมย์โยธิ (2538) ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ของนักเรียนชาวเขาในจังหวัด เชียงใหม่ ของแสง ดั่งทรง(2536)

งานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวเขา (ST Sve MI) ที่สำคัญได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐานของชาวเขาในประเทศไทย ของสถาบันวิจัยชาวเขา การตั้งชุมชนถาวรของชาวเขา : กรณีศึกษาบ้านผาเตือ ของสมเกียรติ จำลอง(2529) รายงานการสำรวจและการศึกษาเบื้องต้น การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในลุ่มน้ำแม่กกและแม่น้ำปิงตอนบน : กรณีศึกษาในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ ของแสง มาละแซม(2535) บทความเรื่อง การบังคับย้ายถิ่นและปัญหาที่นำเกลียดชัง 3 ประการ : ความมั่นคง ผืน และการพังทลายของดิน : คำถามเกี่ยวกับความอยู่รอดสำหรับชาวเขาในประเทศไทย ของแมคคินนอน(2531) บทความเรื่อง Fertility, Mortality and Migration of Hill and Valley Populations in Northwestern Thailand ของ Kunstadter (1970) Demographic Differentials in a Rapidly Changing Mixed Ethnic Population in Northwestern Thailand ของ Kunstadter (1983) Fertility and Migration of the Hilltribes in Maehongsorn Province ของ Benchavan Tongsiri (1987)

งานทางด้านประชากรศึกษามีอยู่บ้าง ไม่มากนัก เช่น หนังสือเรื่อง Hill Tribe Population and Family Planning ของ Preeda Tasanapradit and others(1986) รายงานการวิจัยเรื่องความร่วมมือของชาวเขาในการวางแผนครอบครัว ของวนิช พุกกะศรีและคณะ(2529)

งานที่เกี่ยวกับลักษณะและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเขา(ST Sve ET) ในปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษามากขึ้น เนื่องจากกระแสทางการเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรมของสังคมทั่วโลก ที่ให้ความสนใจและเห็นค่าของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชนเล็กๆ อันเป็นกลุ่มที่ถูกเอาเปรียบ หรือกำลังถูกดูดกลืนทางวัฒนธรรมจากสังคมของคนส่วนใหญ่ที่มีอำนาจมากกว่า งานดังกล่าวนี้ได้แก่ บทความหลายบทความในหนังสือ Hill Tribes Today : Problems in Change ซึ่งมี McKinnon & Vienne(1989) เป็นบรรณาธิการ บทความดังกล่าวได้แก่ Anarchists of the Highlands? A Critical Review of a Stereotype Applied to the Lisu ของ Prasert Chaipigusit Lisu Identity in Northern Thailand : A Problematique for Anthropology ของYves Conrad Territorial Imperatives : Akha Ethnic Identity and Thailand's National Integration ของ Cornelia Ann Kammerer

งานที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม และการเมืองการปกครองที่เกี่ยวกับชาวเขาก็มียุ่ไม่น้อย (ST Sve SS) มีทั้งหนังสือ บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เช่น เรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของชาวเขานั้น ปรากฏอยู่ในงานที่พรรณนาถึงสังคมชาวเขาโดยรวมเป็นส่วนใหญ่ สำหรับงานที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองและความมั่นคงของประเทศมีผู้เขียนเป็นหนังสือและจัดทำเป็นวิทยานิพนธ์หลายเรื่อง เช่น Thailand Government Policy

towards the Hill-Dwelling Minority Peoples in the North of Thailand 1957-76 ของ Tapp(1979) การพัฒนาชาวเขาให้เป็นคนไทยเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ ของสนั่น วงศ์พัฑฒ์(2516) ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ของขจิตภัย บุรุษพัฒน์(2515) นโยบายการรวมพวกชาวเขากับเอกลักษณ์ประจำเผ่า : ศึกษาเชิงวัฒนธรรมทางการเมือง ของพิมล แสงสว่าง(2536) ฯลฯ

งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การทำมาหากิน การประกอบอาชีพด้านต่างๆ เช่น การเกษตร การค้าขาย ฯลฯ (ST Sve EC) มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกษตรกรรม เพราะทางรัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือชาวเขาเป็นอันมากในเรื่องการเพาะปลูกพืชต่างๆเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น และเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการเพาะปลูกที่ทำให้สูญเสียต้นไม้ใหญ่ งานดังกล่าวเช่น รายงานการวิจัยเรื่อง Agricultural Development in the Hills of Northern Thailand ของ Oughton(1969) บทความเรื่อง Shifting Cultivation in North Thailand ของ Keen(1976) หนังสือเรื่อง Farmers in the Forest - Economic Development and Marginal Agriculture in Northern Thailand ของ Kunstadter and others(eds. 1978) หนังสือเรื่อง ข้อมูลและข้อคิดเกี่ยวกับการปลูกฝิ่น ของวิชัย โปษยะจินดา(2529) วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับรูปแบบการใช้ที่ดินของชาวไทยภูเขา ณ พื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง เขตตำบลม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ ของพัลลภ วรวิทย์(2535) เรื่องทัศนคติของเกษตรกรชาวเขาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาตอมยาค่า อ.ปัว จ.น่าน ของพัชรินทร์ ยาระนะ(2537)

งานที่เกี่ยวกับการพัฒนา ให้ความช่วยเหลือ หรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเขา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหากิน การเมืองการปกครอง การสาธารณสุข การคมนาคม และเรื่องอื่นๆ(ST Sve HP) จะมีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นรายงานการวิจัย เอกสารหรือคู่มือประกอบการทำงานที่เกี่ยวกับชาวเขา การประเมินผลการทำงานของโครงการต่างๆทั้งของรัฐและเอกชน และเรื่องที่ทำเนิการกันมากก็ได้แก่ การปกป้องรักษาป่าและต้นไม้ในพื้นที่สูง การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด และการดำเนินงานด้านการเมืองการปกครองเพื่อความมั่นคงของประเทศ งานต่างๆเหล่านี้ได้แก่ การดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ของกรมประชาสงเคราะห์(2525) คู่มือการพัฒนาชุมชนบนที่สูง ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด(ป.ป.ส.)(2533) หนังสือเรื่อง Welfare and Management Activities of Border Police among the Hill Tribes in Northern Thailand ของ Manat (1967) งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานบนที่สูงกับการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติเกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด ของปิติธรรม วิฑิตมนตรี(2536) และมีวิทยานิพนธ์อยู่หลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเหล่านี้ เช่นเรื่อง การบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของกรมประชาสงเคราะห์ ของชิตพงษ์ สยามเนตร(2509) ผลกระทบของการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมันต่อชุมชนชาวเขา : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ลุ่มน้ำล่าง กิ่ง อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน ของชัยวัฒน์ ติเรกวัดนา(2538) ฯลฯ

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของชาวเขา (ST Sve ED) มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นวิทยานิพนธ์มีมากกว่างานด้านอื่นๆทั้งหมด และในบรรดาวิทยานิพนธ์เหล่านี้ มีอยู่จำนวนไม่น้อยที่ศึกษาการทำงานของโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา(ศศช.) นอกจากนั้นจะเป็นหนังสือ คู่มือ เอกสารการสอน รายงานการดำเนินงาน และประเมินผลงานของหน่วยงานในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน และสำนักงานคณะ

กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตัวอย่างเช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูอาสาสมัคร โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา ของวิเลชา ลีสุวรรณ(2532) กิจกรรมฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของกิ่งดาว พุทธพันธ์(2534) การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 ของเทพไท ศรีคำณ(2535) การเข้าถึงโอกาสในการได้รับการบริการทางการศึกษาของประชาชนชาวเขา ของนิวัฒน์ ตามี(2539) รายงานการวิจัยเรื่อง ประเมินผล การให้การศึกษาชาวเขาของคณะพระธรรมจาริก ของวันชัย พุกกะศรีและคณะ(2528) เอกสารเรื่อง การประถมศึกษาเพื่อชาวเขา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2526) ฯลฯ

งานทางด้านสาธารณสุข (ST Sve HL) โดยทั่วไปมีอยู่ไม่มากนัก แต่ในระยะหลังเมื่อมีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ไปสุดดอย งานวิจัยทางด้านนี้ก็เพิ่มขึ้น ขณะนี้ยาเสพติด ประเทยาบ้าแพร่ระบาดไปในหมู่ชาวเขามากขึ้น แต่การทำงานวิจัยทางด้านนี้ยังคงมีน้อย งานวิจัยทางด้านนี้ที่สำคัญได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่อง ความรู้ ทัศนคติ และแนวทางป้องกันเอดส์ ศึกษากรณีชาวเขาได้รับสื่อสโตนภาษาของตนเอง ของสนธิ วงศ์ประเสริฐ(2538) เรื่อง Recommendations on a Hill Tribe Health Program ของ O'Rourke (1965) การส่งเสริมสุขภาพในชุมชนชาวเขา ของประมุข จันทวิมล(2528) วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างชุดการเรียนเรื่องการเจ็บป่วยภายในบ้านสำหรับนักเรียนชาวเขาในระดับประถมศึกษา ของแสงทอง วรรณแสงทอง(2536) โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพติดในโครงการพัฒนาออยตุง ของพงษ์ศักดิ์ สว่างผล (2538)

งานทางด้านภาษาและการสื่อสาร (ST Sve LC) งานที่พูดถึงภาษาตระกูลทิเบต-พม่า และเผ่า-เย้าโดยรวมนั้น ที่สำคัญได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง Kinship in Southeastern Asia ของ Benedict(1941) บทความเรื่อง Classification of the Sino-Tibetan Languages ของ Shafer(1955) Teaching Thai n Hill Tribes School ของ Smalley(1965) หนังสือเรื่อง Proto-Loloish ของ Bradley (1979) นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาคที่ 1 : ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก และตระกูลจีน-ทิเบต ของสุริยา รัตนกุล(1994) สำหรับงานที่เกี่ยวกับการสื่อสาร ได้แก่วิทยานิพนธ์เรื่อง การรับข่าวสารจากสื่อของชาวไทยภูเขา บ้านห้วยน้ำดัง ต.กุดช้าง อ.แม่แตง จ. เชียงใหม่ ของรุจิรา ปัทมานุช(2539) การพัฒนาการสอนชาวเหตุการณ์และวันสำคัญสำหรับนักเรียนชาวเขา ของอรลีนี นาคา(2539) เอกสารเรื่อง รายงานผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การใช้ข้อมูลจากระยะไกลและระบบสารสนเทศ ในการศึกษาเกี่ยวกับชาวเขา ของสำนักงานสภาพัฒนาการแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(2535)

งานทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม มีปรากฏในงานที่พรรณนาถึงวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชาวเขาโดยทั่วไป(ST Sve ANGN) และที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่องมีบ้างดังนี้

-งานที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อโดยทั่วไปของชาวเขา (ST Sve ANBL) มักปรากฏอยู่ในงานที่พรรณนาถึงวิถีชีวิตของชาวเขาโดยรวม ที่จัดทำเป็นวิทยานิพนธ์มีอยู่บ้าง เช่น คำนิยมทางศาสนาของนักเรียนชาวเขาในจังหวัดเชียงราย น่าน และตาก ของรัตนภรณ์ เทียงพัก(2517) Tribal Highways and Byways : A Church Growth Study in North Thailand ของ Hudspeth(1969)

-งานที่เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของชาวเขา(ST Sve ANDR) มีปรากฏอยู่โดยทั่วไปในงานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวเขา และในบทความเรื่อง Hilltribe Costumes ของ Williams and Tamon(1986)

-งานที่เกี่ยวกับดนตรีของชาวเขา(ST Sve ANAR) มีน้อยอย่างยิ่ง เนื่องจากขาดนักวิจัยทางด้านนี้ และงานที่มีอยู่ก็เป็นงานระดับกว้าง ไม่ลงลึก เช่น บทความเรื่อง Dance and Music from the Northern Mountains ของ Raikes(1976) รายงานการวิจัยเรื่อง The Music of the Hilltribes in Northern Thailand ของ Oesch(1979)

Akha

อาข่าหรืออีเก้อ

หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร และบทความเกี่ยวกับกลุ่มชนที่พูดภาษาอาข่าหรือ อีเก้อโดยตรงนั้นมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่วิจัยร่วมกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ รหัสที่ผู้วิจัยให้กับงาน วิจัยในกลุ่มนี้ คือ ST Ak

งานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวอาข่าโดยทั่วไป (ST Ak1 ANGN) ได้แก่ Meet the Akhas ของ Goodman(1996) คู่มือการทำงานกับชาวเขาเผ่าอีเก้อ ของ เตือนใจ ดีเทศน์(2517) ชาวเขาเผ่าอีเก้อ ของโรงเรียนสงครามจิตวิทยา กรมยุทธการทหาร(2518) ฯลฯ

งานเกี่ยวกับข้อมูลและสถิติ(ST Ak1 MS) ที่สำคัญได้แก่ ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เอกสารนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับประชากรชาวอาข่าที่ใหม่ที่สุด

งานทางด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ได้แก่บทความเรื่อง Akha Ethnobotany ของ K. Bragg (1992 -ใน The Highland Heritage)

งานทางด้านประชากรศึกษา(ST Ak1 PP) มีอยู่บ้าง เช่น The Interrelationship between Subsistence Economy and Population Problem : A Study of the Akha Case in Thailand, Chiangmai ของ Pitchayakan(1982)

งานที่เกี่ยวกับลักษณะและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของอาข่า(ST Ak1 ET) และชาวเขาโดยทั่วไป (ST Sve ET) ในปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษามากขึ้น เนื่องจากกระแสความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน และแนวคิด ที่ให้ความสนใจ เห็นค่าวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชนเล็กๆอันเป็นกลุ่มที่ถูกเอาเปรียบ หรือกำลัง ถูกดุดกลืนทางวัฒนธรรมจากสังคมของคนส่วนใหญ่ที่มีอำนาจมากกว่า งานดังกล่าวได้แก่ Territorial Imperatives : Akha Ethnic Identity and Thailand's National Integration ของ Kammerer(1989 ในหนังสือ Hill Tribes Today) วิทยานิพนธ์เรื่อง Of pride and prejudice : adapting ethnc identity among the Akha of northern Thailand ของ Como(1991)

งานที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของชาวอาข่า มีอยู่ในงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวอาข่าโดยทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นงานของ Paul Lewis, A.R.Walker, C.A.Kammerer สถาบันวิจัยชาวเขา เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง Gateway to the Akha World : Kinship, Ritual, and Community among Highlanders of Thailand

ของ C.A.Kammerer (1986) บทความเรื่อง Basic Themes in Akha Culture ของ Lewis(1992 ใน The Highland Heritage)

งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การทำมาหากิน การประกอบอาชีพด้านต่างๆ เช่น การเกษตร การค้าขาย (ST Ak1 EC) มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกษตรกรรม แต่มักอยู่ในงานวิจัยรวมกลุ่มชาวเขา (โปรดดู ST Sve EC)

งานที่เกี่ยวกับการพัฒนา ให้ความช่วยเหลือ หรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวอาข่า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหากิน การเมืองการปกครอง การสาธารณสุข การคมนาคม และเรื่องอื่นๆ(ST Ak1 HP) จะมีอยู่ในงานวิจัยรวมกลุ่มชาวเขา (โปรดดู ST Sve HP) และที่เกี่ยวกับอาข่าโดยเฉพาะได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง การมีส่วนร่วมของชนกลุ่มน้อยในการพัฒนาชนบทพื้นที่ราบสูง: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วม ของชาวเขาเผ่าอีเก้อในโครงการพัฒนา ดอยตุง ของ สมชาย ชัยลี (2538) รายงานการวิจัย เรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการพัฒนา ดอยตุงที่มีต่อชาวเขา: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวเขา เผ่าอีเก้อและมูเซอ ของ จาตุรงค์ ภูมิรินทร์ (2535) ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน กรณีศึกษาเผ่าอีเก้อและเผ่ากะเหรี่ยง ของอุไรวรรณ แสงศรี และสารณีย์ ไทยานันท์ (2539) บทความเรื่อง แนวทางพัฒนาชุมชนชาวเขาเผ่าอีเก้อ : ศึกษาเฉพาะกรณี ของพินิจ พิชยกุลปี (2526)

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของชาวอาข่า (ST Ak1 ED) มีอยู่บ้าง เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ยาเสพติดของชาวอาข่า ของ วันทนีย์ จันทรเอี่ยม (2536) รายงานการวิจัยเรื่อง Introduction of Formal Education towards the Hill Tribe in Thailand : The Case Study of the Akha ของ M.Shibuya (1995)

งานทางด้านสาธารณสุข (ST Ak1 HL) มีไม่มากนัก เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยเชิง โครงสร้างสังคมสิ่งแวดล้อม และปัจจัยระดับบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เอชไอวีจากการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนชายชาวเขาเผ่าอีเก้อ ของเฉลิมชัย ปัญญาดี(2538) งานวิจัยเรื่อง คำสนทนาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ภาษาไทย-อีเก้อ พร้อมทั้งปทานุกรม รวบรวมคำศัพท์ เกี่ยวกับ สุขภาพอนามัย ของสุริยา รัตนกุล และพิกุลทอง รุจิราภา(2520)

งานทางด้านภาษา(ST Sve LC) ส่วนใหญ่เป็นงานของ P. Lewis เช่น Akha-English Dictionary (1968)

งานที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่วิทยานิพนธ์เรื่อง ผีอนโงทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับสิ่งใหม่ของชาวเขาเผ่าอีเก้อ: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านแสนเจริญใหม่ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ของ เวชชวุฒิ บุญชูวิทย์ (2532)

งานทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม มีปรากฏในงานที่พรรณนาถึงวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชาวเขาโดยทั่วไป(ST Sve ANG) และที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่องมีบ้างดังนี้

-งานที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อของชาวอาข่า (ST Ak1 ANBL) เช่น บทความเรื่อง Customs and Christian Conversion among Akha Highlanders of Burma and Thailand ของ Kammerer(1990)

ลาหู่หรือมุเซอ

งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสาร และบทความเกี่ยวกับกลุ่มชนที่พูดภาษาลาหู่หรือมุเซอนั้น มีพอประมาณ ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยร่วมกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ รหัสที่ผู้วิจัยให้กับงานวิจัยในกลุ่มนี้ คือ ST Lh

งานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวลาหู่โดยทั่วไป (ST Lh1 ANG1) ได้แก่ หนังสือเรื่อง ชาวเขาเผ่ามุเซอ ของ โรงเรียนสงครามจิตวิทยา กรมยุทธการทหาร(2518) ชาวเขาเผ่ามุเซอ ของ สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด(2520) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่ามุเซอ ของศุภชัย สถิตศิริสิน (2527) คนบนดอยมุเซอ ของ สมัย สุทธิธรรม (2530) บทความเรื่อง ชนเผ่าละหู่ หรือมุเซอในประเทศไทย ของ ศุภชัย สถิตศิริสิน (2526)

งานเกี่ยวกับข้อมูลและสถิติ(ST Lh1 MS) : ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรชาวลาหู่ที่ใหม่ที่สุด ได้แก่ ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์

งานทางด้านนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ (ST Lh EG) ได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก: ศึกษากรณีชาวเขาเผ่ามุเซอ ของ วันช พฤกษ์ศรี และ สนิท วงศ์ประเสริฐ (2531)

งานที่เกี่ยวกับลักษณะและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวลาหู่ (ST Lh ET) ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง มุเซอดำมุเซอเหลือง : การรักษาเอกลักษณ์ และพรมแดนชาติพันธุ์ในบริบทของการพัฒนา ที่บ้านนาหลา อำเภอแม่สรวย จ.เชียงราย ของ อธิธา สุนทรโทก (1995)

งานที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม การเมืองการปกครอง และปัญหาทางสังคมของลาหู่ (ST Lh SS) ได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่อง ความรู้เบื้องต้นและการกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของชาวเขาเผ่ามุเซอ ของ สนิท วงศ์ประเสริฐ (2519) วัฒนธรรมชุมชนกับการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีของหญิงชาวเขา เผ่ามุเซอ: กรณีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เกิดการค้าประเวณีกับวัฒนธรรมชุมชนและการแก้ไขปัญหา ของสารภี ศิลา (2538) ทักษะที่มีต่อเฮโรอีน โสเภณี และแนวทางการฟื้นฟูจริยธรรม ศึกษากรณีชาวมุเซอ ของ สนิท วงศ์ประเสริฐ (2537)

งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การทำมาหากิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกษตรกรรม (ST Lh EC) ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง Lahu Agriculture and Societyของ Sanit Wongspraser (1974)

งานที่เกี่ยวกับการพัฒนา ให้ความช่วยเหลือ หรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเขา (ST Lh PP) ได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการพัฒนาโดยต่งที่มีต่อชาวเขา: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวเขาเผ่าอีเกอและมุเซอ ของ จาตุรงค์ ภูมิรินทร์ (2535)

งานทางด้านภาษา (ST Lh LC) ที่สำคัญได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง The Phonological Description of Lahu Nyi Language Spoken in Chayi Village, Patung Sub-district, Mae Chan District, Chiangrai Province ของ Solot Sirisai (1986) คำลักษณะนามในภาษาลาหู่(มุเซอดำ) : การวิเคราะห์ตามแนวอรรถศาสตร์ของ ครินทิพย์ สถิตศิริสิน(2529) รายงานการวิจัยเรื่อง ระบบสรรพนามบุรุษที่ 2 ในภาษามุเซอเฉเล ของ ปิยะณัฐ ด่านวิวัฒน์ (2536)

งานทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม มีปรากฏในงานที่พรรณนาถึงวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชาวลาหู่โดยทั่วไป(ST Lh ANGN) และที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่องมีบ้างดังนี้

-งานที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง คริสตศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมูเซอแดง : การศึกษา เปรียบเทียบเฉพาะกรณีระหว่างหมู่บ้านยาปาแทนกับหมู่บ้านแสนคำลือ ในกิ่งอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ของ พิมุข ชาญชนะวัฒน์ (2537) งานวิจัยเรื่อง ความเชื่อด้านศาสนาของมูเซอแดง ของ พรพิมล ตรีโชติ (2529)

Lisu

ลีซอ

ชาวลีซอเรียกตนเองว่า ลี-ซฟู [li-sfu] แต่ชนกลุ่มอื่นเรียกชาวลีซอต่างๆกันไป เช่นเรียกว่า ลีซอ(Lisaw), แซลีซอ (Khae Lisaw), เลอเซอ(Leurseur), เยยวิน(Yawyin), Liso, Lishu, ฯลฯ (Lebar and others 1964:27, A.Y. Dessaint 1980:326)

ภาษาลีซออยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษาลาหู่(มูเซอ)และอาข่า(อิก้อ) ซึ่งกลุ่มนี้รวมเรียกว่า โลโล (Loloish) ภาษากลุ่มโลโล มีความสัมพันธ์กับกลุ่มภาษาพม่า (Burmish) จึงรวมเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น เรียกว่า กลุ่มพม่า-โลโล (Burmese-Lolo) และกลุ่มภาษาพม่า-โลโลมีความสัมพันธ์กับกลุ่มภาษาทิเบต (Tibetan) จึงรวมกันเข้าเป็นตระกูลภาษาใหญ่ทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) อีกทีหนึ่ง นอกจากนี้ นักภาษาศาสตร์ส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าตระกูลภาษาใหญ่ทิเบต-พม่ามีความสัมพันธ์กับตระกูลภาษาใหญ่จีน (Sinitic) จึงรวมกันเข้าเป็นตระกูลภาษาใหญ่มากที่เรียกว่า จีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) ด้วย

จำนวนประชากร จากการสำรวจข้อมูลของกองสงเคราะห์ชาวเขาในปี พ.ศ.2538 (ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 หน้า 28-29) ทราบว่ามีชาวลีซอในประเทศไทยรวม 31,463 คน กระจายกันอยู่ใน 10 จังหวัด เรียงลำดับตามความหนาแน่นคือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ลำปาง สุโขทัย พะเยา และแพร่ สำหรับประเทศจีน จากเอกสารของสถาบันศึกษาวิจัยชนกลุ่มน้อยของจีน ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2525 พบว่ามีชาวลีซออยู่ในมณฑลยูนนานประมาณ 466,000 คน

จากการสำรวจและศึกษางานเขียนและงานวิจัยชิ้นสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ พบว่ามีจำนวนไม่มากนัก ผู้เขียนส่วนใหญ่มักศึกษาเรื่องของชาวเขาโดยรวม อย่างไรก็ดี มีบรรณานุกรมเกี่ยวกับกลุ่มชนนี้ เช่น A.Y.Dessaint (1971) เขียน Lisu Annotated Bibliography ซึ่งเป็นบรรณานุกรมที่มีบรรณนิทัศน์อยู่ด้วยส่วนเนื้อหาอื่นๆ มีงานที่น่าสนใจหลายชิ้นดังนี้

เรื่องประวัติความเป็นมา ถิ่นกำเนิดเดิม การอพยพเคลื่อนย้าย และการกระจายตัวของชาวลีซอ มีงานของ A.Y.Dessaint(1971) Bacot(1913) Enriquez(1924) George(1915) Hertz(1912) Ward (1918,1923b) Lewis(1970) วณิช(2505) เตือนใจ(2518) Rose and Coggin Brown(1911) Scott and Hardiman(1900) Metford(1935) Davies(1909) และ Young(1961)

เรื่องจำนวนประชากร มีรายงานสถิติประชากรลีซอเป็นระยะๆ แต่ผลงานล่าสุดคือ ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 เป็นการสำรวจข้อมูลของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์

เรื่องที่ทำให้ความรู้ด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรมของลื้อซอ มีงานหลายชิ้นที่ทำให้ความรู้โดยทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์นี้ เช่น Enriquez(1921) Fraser(1922) เตือนใจ(2527) สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด (2520) ลักขณา(2539); งานที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการนับถือผีของลื้อซอ ได้แก่งานของ Durrenberger(1975, 1976, 1977, 1979, 1989) ประเสริฐ(2515, 2529) และลักขณา (2532, 2537)

เรื่องที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของลื้อซอ ได้แก่งานของ A.Y. Dessaint (1972) Durrenberger(1976, 1983) นอกจากนี้ยังพบได้ในงานวิจัยรวมเผ่าซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกี่ยวกับเกษตรกรรม และการพัฒนาชุมชนในพื้นที่สูง

เรื่องเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งแวดล้อม ปรากฏในงานของ A.Y. Dessaint (1973) มนัส(2525, 2527)

เรื่องลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์ของลื้อซอ มีงานของ Prasert(1989) และ Conrad(1989)

เรื่องสุขภาพอนามัยและการรักษาโรค มีงานของ Durrenberger(1971, 1979) Charas(1978)

เรื่องภาษาลื้อซอมีงานของ Roop(1970) Hope(1972) Lakana(1982, 1994) Bradley(1994)

เรื่องระบบเครือญาติ โครงสร้างทางสังคม ลักษณะการปกครอง มีงานของ Durrenberger(1976, 1983) Conrad(1987) ปิยนารถ(1989) ประเสริฐ(2537) และพบในงานที่ทำให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชนนี้ เช่น Young (1961) Lebar(1964) เตือนใจ(2527) สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด(2520) ฯลฯ และพบได้ในหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อ และประเพณีพิธีกรรมของ ชาวลื้อซอ เพราะบทบาทของผู้นำในสังคมลื้อซอเกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม เช่นเดียวกับชนในสังคมอื่น

Karen

กะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงในประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 353,110 คน หรือร้อยละ 41.38 ของประชากรกลุ่มชาวเขาทั้งหมด (ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์) กะเหรี่ยงแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ กะเหรี่ยงสะกอ ที่น้อยลงมาได้แก่ กะเหรี่ยงโป บเว กะยาห์ ปาดอง และตองสุ

งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสาร และบทความเกี่ยวกับกลุ่มชนที่พูดภาษากะเหรี่ยงมีมากกว่าชาวเขากลุ่มใดๆ เนื่องจากกะเหรี่ยงมีประชากรมาก รหัสที่ผู้วิจัยให้กับงานวิจัยในกลุ่มนี้ คือ ST Kr

งานที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไป (ST Kr1 ANGN) ได้แก่ หนังสือเรื่อง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ของสำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ (2519) ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงของโรงเรียนสงครามจิตวิทยา กรมยุทธการทหาร (2518) บทความเรื่อง "The Karen People : An Introduction", Farmers in the Hills : Upland Peoples of North Thailand โดย Rashid and Walker (1975) สำหรับเรื่องของกะเหรี่ยงสะกอ (ST Kr2 ANGN) มีหนังสือที่ให้ทั้งภาพและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชนนี้ ได้แก่หนังสือ สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : กะเหรี่ยงสะกอ ของสุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2538) เรื่องของกะเหรี่ยงโป (ST Kr3 ANGN) มีรายงานการวิจัย The Pwo Karen of Northern Thailand ของ P.

Hinton(1969) มีหนังสือเรื่อง Pwo Karen at the Edge of Mountain and Plain ของ J.W. Hamilton เรื่องเกี่ยวกับกะยา(Kayah) (ST Kr5 ANGN) มีบทความเรื่อง กะยา กะเรียนนี และยางแดง ซึ่งมงคล จันทร บำรุงแปลจาก The Kayah, Karenni and Yang Daeng ของ J.M. Rastorfer เรื่องเกี่ยวกับปาดอง (ST Kr6 ANGN) มีบทความของสมทรง บุรุษพัฒน์(2532) เรื่อง ปาดอง : กะเหรี่ยงคอยาว

งานเกี่ยวกับข้อมูลและสถิติ (ST Kr1 MS) : ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรกะเหรี่ยงที่ใหม่ที่สุด ได้แก่ ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์

งานทางด้านนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวกับกะเหรี่ยง (ST Kr1 EG) ได้แก่ บทความของ Bruneau(1967) Village Karen du Nord-Ouest de la Thaïlande : Etude Géographique (หมู่บ้านกะเหรี่ยงทางตะวันตกเฉียงเหนือของไทย : การศึกษาด้านภูมิศาสตร์) รายงานการวิจัยเรื่อง Environmental "Adaptation" among Upland Peoples of Northern Thailand : A Karen/Hmong (Meo) Case Study ของ Mischung(1986) ทศนคติของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ บนที่สูงในบริเวณโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ของ สันธิ์ สโรบล (2531) วิทยานิพนธ์เรื่อง พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงในเชียงใหม่ ของปิยวรรณ วินิจชัยนันท์ (2538) บทความเรื่อง กะเหรี่ยง : ชีวิต จารีตประเพณี สิ่งแวดล้อม ของจันทบูรณ์ สุทธิ (2538)

งานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวกะเหรี่ยง (ST Kr1 MI) ได้แก่ บทความเรื่อง Population Dynamics and Dispersal Trends among the Karen of Northern Thailand ของ Hinton (1971) ตำนานการอพยพของกะเหรี่ยงในเขตจังหวัดอุทัยธานีและใกล้เคียง ของ สมเกียรติ จำลอง (2528)

งานทางด้านประชากรศึกษามีอยู่บ้าง เช่น บทความเรื่องPopulation Dynamics and Dispersal Trends among the Karen of Northern Thailand ของ Hinton (1971) วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาค่านิยมต่อการมีบุตรของสตรีชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ของ สมภาพ มณีเวช (2533) หนังสือเรื่อง Hill Tribe Health and Family Planning : Result of a Survey of Hmong (Meo) and Karen Households in Northern Thailand ของPeerasit Kamnuansilpa, P.Kunstadter and N. Auamkul (1987)

งานที่เกี่ยวกับลักษณะและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยง (ST Kr1 ET) มีมากพอสมควร เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้คนในโลกประชาธิปไตย ที่นับวันจะให้ความสำคัญต่อเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเล็กๆที่กำลังถูกดูดกลืนทางวัฒนธรรมโดยคนส่วนใหญ่ที่มีอำนาจมากกว่า งานเหล่านี้ได้แก่บทความต่างๆในหนังสือ Ethnic Adaptation and Identity : The Karen on the Thai Frontier with Burma (Keyes ed., 1979) เช่นบทความของ P. Hinton เรื่อง The Karen, Millennialism, and the Politics of Accommodation to Lowland States บทความของ Renard(1986) เรื่อง The Intergration of Karens in Northern Thai Political Life During the Nineteenth Century บทความของ P.Kunstadter (1979) เรื่องEthnic Group, Category, and Identity : Karen in Northern Thailand บทความของ F.K. Lehman เรื่อง Who Are the Karen, and If So, Why? Karen Ethnohistory and Formal Theory fo

Ethnicity นอกจากนี้มีวิทยานิพนธ์เรื่อง The Burmanization of the Karen People : A Study in Racial Adaptability ของ J.L. Lewis (1924) วิทยานิพนธ์เรื่อง The Intergration of the Karen peoples of Burma and Thailand into their Respective National Cultures : A Study in the Dynamics of Culture Contact ของ Truxton (1958) บทความเรื่อง Do the Karen really exist? ของ P. Hinton(1974) สำหรับกะเหรี่ยงสะกอมีบทความเรื่อง Ethnic identity and sociocultural change among Sgaw Karen in northern Thailand ของ Iijima shigeru(1980)

งานที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม และการเมืองการปกครองของชาวกะเหรี่ยง (ST Kr1 SS) ปรากฏอยู่ในงานที่พรรณนาถึงสังคมชาวเขาโดยรวมเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่กล่าวถึงกะเหรี่ยงโดยเฉพาะ ได้แก่ บทความเรื่อง บทบาทและสถานภาพสตรีของสังคมกะเหรี่ยง ของ สมภพ ลาซโรจน์ (2532) ที่เกี่ยวกับกะเหรี่ยงโป (ST Kr3 SS) ได้แก่งานวิจัยเรื่อง Ban Hong : Social Structure and Economy of a Pwo Karen Village, Northern Thailand ของ J.W. Hamilton(1965) บทความเรื่อง ภาวะผู้นำของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนระดับหมู่บ้านของกะเหรี่ยงโป ของสมภพ ลาซโรจน์ (2533)

งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ และการทำมาหากิน (ST Kr EC) มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกษตรกรรม เช่นวิทยานิพนธ์เรื่อง Karen Subsistence : The Limits of Swidden Economy in North Thailand ของ P. Hinton (1975) เรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการยอมรับนวัตกรรมในการทำนาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเชียงใหม่ ของชัยฤกษ์ ไตลังคะ (2526) บทความเรื่อง Subsistence Agricultural Economics of Lua and Karen Hill Farmers of Mae Sariang District, Northwestern Thailand ของ P.Kunstadter เรื่อง Karen Swiddening Techniques ของ Rashid(1975) เรื่อง Opium and the Karen : A Study of Indebtedness in Northern Thailand ของ P.T.Cohen(1984) เรื่อง The Significance of Wet Rice Cultivation for Swidden Cultivators : The Case of the Karens ของ Shigeru Iijima (1985)

งานที่เกี่ยวกับการพัฒนา ให้ความช่วยเหลือ หรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่อยู่รวมกับชาวเขากลุ่มอื่น ที่กล่าวถึงโดยเฉพาะ เช่น รายงานการวิจัยเรื่อง ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน กรณีศึกษาเผ่าอีโก้และเผ่ากะเหรี่ยง ของ อุไรวรรณ แสงศรี และสารณีย์ ไทยานันท์ (2539) บทความเรื่อง Caring for the Karen : Student Volunteers out in the Field ของ Sanit Chittsunanda (1971)

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของชาวกะเหรี่ยง (ST Kr ED) เช่น วิทยานิพนธ์เรื่องการใช้แบบฝึกเสริมทักษะการเขียนคำที่มีพยัญชนะ น ง ด ม ก บ เป็นตัวสะกดสำหรับนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของ ทิพวรรณ นามแก้ว (2535) หนังสือ Pwo Karen Language Lessons ของ J.A. Morris(1975) บทความเรื่องThree Pwo Karen scripts : a study of alphabet formations ของ Theodore Stern (1968)

งานทางด้านสาธารณสุข (ST Kr HL) มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง Karen Medicine ของ Somphob Larchrojna (1975) รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางด้านสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวไทยยางและชาวไทยพื้นเมือง จังหวัดลำพูน ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2529)

วิทยานิพนธ์เรื่อง พฤติกรรมการใช้ยาและยาเสพติดของชาวบ้าน ห้วยน้ำดัง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่: สาเหตุการเสพติดของผู้ติดฝิ่นและเฮโรอีน

ที่ได้รับการบำบัดรักษาในปี 2533 ของรัตนา สุกุมลจันทร์ (2534) บทความเรื่อง ข้าว..มลาเรีย วิกฤตกรรมของคนปกากะญอ ของโสฬส ศิริไสย์ (2536)

งานทางด้านมานุษยวิทยาโภชนาการ (ST Kr NT) ได้แก่ หนังสือเรื่องอาหารแสลงโรคและบริโภคนิสัยของชาวกะเหรี่ยงสะกอ ของสุริยา รัตนกุล และลักขณา ดาวรัตนหงษ์ (2531)

งานทางด้านภาษาและการสื่อสาร (ST Kr LC) มีเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่ บทความเรื่อง Restitution du karen commun ของ Haudricourt(1942) วิทยานิพนธ์เรื่อง The Karen Language : Descriptive and Comparative Studies ของ R.B. Jones, Jr.(1958) หนังสือเรื่อง Karen Linguistic Studies Decription, Comparison, and Texts ของ R.B. Jones, Jr.(1961) บทความเรื่อง Les langues karen et les langues miao-yao ของ Haudricourt(1971) วิทยานิพนธ์เรื่อง The phonology of the Karen language in Suanphung District, Ambhur Chombung, Rajburi ของ Wirawat Samranchit (1972) วิทยานิพนธ์เรื่อง The phonology of Sgaw Karen with Comparisons to Thai ของ Puttachart Dhananjayanond(1983) วิทยานิพนธ์เรื่อง Language shift and maintenance in a Sgaw-Karen ของ Yawalak Yim-on(1984) และมีผลงานวิจัยจำนวนมากของสุริยา รัตนกุล เกี่ยวกับภาษากะเหรี่ยงสะกอทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น พจนานุกรมภาษาไทย-กะเหรี่ยงสะกอ (2529) บทความเรื่อง Numeral Classifiers in Sgaw Karen(1996) Sgaw Karen Color Categories (1978) สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษากะเหรี่ยงโป เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง A description of Pho Karen : a Tibeto-Burman language ของ Chutima Keawsilpa(1982) หนังสือ Pwo Karen dictionary (Dialects of Omkoi-Chiangmai and Mae Sarieng-Mae Hongson) ของ J.A. Morris and Lilgestranm(1981) บทความเรื่อง Phlong (Pwo Karen of Hot district, Chiang Mai) ของ Cooke and Morris(1976)

งานที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ได้แก่บทความเรื่อง Effects of the Thai Market on Karen Life ของ J. W. Hamilton(1963) Kinship, Bazaar, Market : The Karen Development of a Dual Economy as an Aspect of Modernization ของ J. W. Hamilton(1965) Cultural Change among the Hill Karens in Northern Thailand ของ Iijima (1965)

งานทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม มีปรากฏในงานที่พรรณนาถึงวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชาวเขาโดยทั่วไป(ST Sve ANGN) และที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่องมีบ้างดังนี้

-งานที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง (ST Kr ANBL) นับว่ามีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นพิธีกรรมต่างๆ เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง Demonology among the Karens ของ Tongkham Song Saeng (1964) บทความเรื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับ ผี ขวัญ และวิญญาณของกะเหรี่ยง ของสมภพ ลาโซจน์ (2523) พิธีเรียกขวัญของชาวกะเหรี่ยง ของไพโรจน์ เสริมนา (2523) รายงานการวิจัยเรื่อง Religion in a Cgau (Sgaw) Karen Village of Western Upland Chiang Mai Province, Northwest Thailand ของ Mischung(1980) The Karen World : The Cosmological and Ritual Belief System of the Sgaw

Karen in Northwestern Chiang Mai Province ของ Yoshimatsu (1989) สำหรับกะเหรี่ยงโป ได้แก่บทความเรื่อง Elements of Pwo Karen Buddhism ของ Andersen(1978) Pwo Karen, Spirits and Souls ของ Somphob Larchrojna(1983)

-งานที่เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของชาวกะเหรี่ยง (ST Kr ANDR) ได้แก่ บทความเรื่อง The Dress of the Pwo Karen of North Thailand ของ Hinton(1974) เสื้อผ้าชาวกะเหรี่ยง ของ สุจริตลักษณ์ ดีผดุง(2537) รายงานการวิจัยเรื่อง Pwo Karen Costumes ของ Somphob Larchrojna (1981)

-งานที่เกี่ยวกับดนตรีของชาวกะเหรี่ยง (ST Kr ANAR) มีอยู่บ้าง ได้แก่ บทความเรื่องเพลงกะเหรี่ยงของสุริยา รัตนกุล(2524 และ 2539) The Use of Karen Bronze Drums in the Royal Courts and Buddhist Temples of Burma and Thailand : A Continuing Mon Tradition? ของ R.M. Cooler (1986) "I pluck my harp" : musical acculturation among the Karen of western Thailand ของ Stern and Stern(1971)

-งานที่เกี่ยวกับตำนาน นิทานพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง(ST Kr1 ANFR) มีอยู่บ้าง ได้แก่ บทความเรื่อง A Prolegomena on Traditional Wisdom in Karen Folklore ของ Suriya Ratanakul (1984) Karen Folklore, I-The Legend of twa-Me-Pa ของ Gilmore David (Rev.) (1911) Karen Folklore, II-The Fall of Man ของ Gilmore David (Rev.) (1911) Myths and Legends of the Lawa and Karen in Northwestern Thailand ของ Obayashi (1964) The Karens First Out of the Gourd" the Bangkok World ของ Preecha Chaturaphand (1971) วิทยานิพนธ์เรื่อง An Analysis of Cohesion in Sgaw Karen Folk Narratives ของ Katsura(1993)

Hmong / Meo / Miao

ม้งหรือแม้ว

ภาษาม้ง ปัจจุบันได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษาเมียนหรือเย้า แยกออกมาจากกลุ่มโลโล(อาข่า ลาหู่ ลีซู) และกะเหรี่ยง

ม้งในประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 111,677 คน (ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์) นับเป็นชาวเขาที่มีจำนวนมากเป็นอันดับ 2 รองจากกะเหรี่ยง ชาวม้งแบ่งออกเป็นหลายกลุ่มตามภาษาและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมคือ ม้งขาว(Hmw) ม้งเขียว(Hmg) ม้งดำ(Hmb) ม้งลาย(Hml) ชาวม้งเหล่านี้อาศัยอยู่ใน 13 จังหวัดคือ กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง สุโขทัย พะเยา ตาก น่าน พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และแพร่

งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสาร และบทความเกี่ยวกับกลุ่มชนที่พูดภาษาม้งหรือแม้วในประเทศไทยนั้นมีพอประมาณ ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยร่วมกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ รหัสที่ผู้วิจัยให้กับงานวิจัยในกลุ่มนี้ คือ ST Hm

งานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวม้งโดยทั่วไป (ST Hm1 ANGN) ได้แก่ หนังสือเรื่อง แม้ว ของ สนิท เงินยาง(2512) ชาวเขาเผ่าม้ง ของโรงเรียนสงครามจิตวิทยา กรมยุทธการทหาร (2518) ชาวเขาเผ่าม้ง ของ

สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด (2520) คนบนดอย ม้งหรือเผ่า ของ สมัย สุทธิธรรม(2530) เอกสารเรื่อง ชาวเขาเผ่าม้ง ของ ชูพินิจ เกษมณี(2522) ฯลฯ

งานเกี่ยวกับข้อมูลและสถิติ(ST Hm 1 MS) ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรชาวม้งที่ใหม่ที่สุด ได้แก่ ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์

งานทางด้านนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับชาวม้งโดยตรงมีน้อยมาก เช่น รายงานการวิจัยเรื่อง Environmental "Adaptation" among Upland Peoples of Northern Thailand : A Karen/Hmong (Meo) Case Study ของ Mischung(1986)

งานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวม้ง (ST Hm1 MI) เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง ปัญหาในการอพยพชาวเขาลงสู่พื้นที่ราบ: กรณีศึกษาเผ่าม้ง อำเภอปาง จังหวัดพะเยา ของ สมจิต สัจสัญญา วุฒิ (2537)

งานทางด้านประชากรศึกษามีอยู่บ้าง ไม่มากนัก เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนบุตรในอุดมคติของชาวเขาเผ่าม้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดน่าน ของ ประสิทธิ์ ฤทธิ์เนติกุล(2531) วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาคำนวณต่อการมีบุตรของสตรีชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ของ สมภาพ มณีเวช (2533)

งานที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม และการเมืองการปกครองของชาวม้งมีมากพอสมควร แต่ส่วนใหญ่อยู่ร่วมกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ ที่เฉพาะเจาะจงได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจสังคม ของชาวม้งที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบกับบนภูเขา ในกิ่งอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ของ อติศร ภูสาระ(2536) เอกสารเรื่อง การทำสำมะโนปัญหาชุมชนกลุ่มบ้านม้ง ชุนกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ของ ชูพินิจ เกษมณี (2525) รายงานการศึกษาสังคมชาวเขาเผ่าม้งชาว หมูบ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ของ ชูพินิจ เกษมณี(2522) วิทยานิพนธ์เรื่อง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง: กรณีศึกษาเฉพาะอำเภอฮอด จ.เชียงใหม่ ของสมหมาย ประทุมวงศ์ (2537) รายงานการวิจัยเรื่อง The Cultural Change and the Structures of Social Organisation of the Hmong of Thailand ของ Culas(1994)

งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การทำมาหากิน การประกอบอาชีพด้านต่างๆ มักอยู่ร่วมกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ ที่มุ่งเฉพาะกลุ่มม้งมีไม่มากนัก เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับระบบการเกษตรกรรมผสมผสานบนที่สูงของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านช่างเคี่ยน-ดอยบุญ จังหวัดเชียงใหม่ ของ สิริก ฤทธิ์เนติกุล (2538)

งานที่เกี่ยวกับการพัฒนา ให้ความช่วยเหลือ หรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวม้ง (ST Hm HP) มีอยู่บ้าง เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง ความพึงพอใจของเกษตรกรชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ของ เฉษฐา มิ่งฉาย (2537)

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของชาวม้ง (ST Hm ED) เช่น วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกซ่อมเสริม นักเรียนชาวเขาเผ่าม้งชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีปัญหาด้านการอ่านออกเสียงตัวสะกดไม่ชัดเจน ของ อัญชัญ อินคำ (2536)

งานทางด้านสาธนาสุข (ST Hm HL) มีอยู่ค่อนข้างมาก เช่น วิทยานิพนธ์เรื่องพฤติกรรมการรักษาเยียวาตนเองด้วยฝิ่น ของชาวม้งที่เจ็บป่วย: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนม้งแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ของ พิชรินทร์ สิริสุนทร(2531) ประสิทธิผลของการสอนเรื่องการคุมกำเนิด แก่ชาวเขาเผ่าม้งโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขกับการสอนโดยผ่านผู้อาวุโสชายชาวเขาเผ่าม้ง ในอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ของ อาภาพร เมษะมาน(2535) รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาาระดับความต้องการและสุขภาพจิตของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งกับชาวไทยชนบทในจังหวัดเชียงใหม่ ของ พิสสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ (2535) รายงานการวิจัยเรื่อง การสำรวจคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งในประเทศไทย ของ กาญจนา ประชาพิพัฒน์. และคนอื่นๆ (2538) วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษามาตรการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนชาวเขา: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลขี้เหล็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ของ นพดล ศักดิ์เจริญชัยกุล (2538) หนังสือเรื่อง Hill Tribe Health and Family Planning : Result of a Survey of Hmong (Meo) and Karen Households in Northern Thailand ของ P.Kamnuansilpa, P.Kunstadter and N.Auamkul (1987)

งานทางด้านภาษาและการสื่อสาร (ST Hm LC) มีอยู่ค่อนข้างมาก ที่สำคัญได้แก่ งานของสุริยา รัตนกุล ที่ทำงานวิจัยเกี่ยวกับม้งชาว คือ 2514 : การศึกษาภาษาม้งและเ้าที่เกื้อกูลต่อการ ศึกษาเรื่องระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทย, 2515 : พจนานุกรมไทย-ม้ง(เผ่าขาว), 1986(2529) : A Study of Compound Nouns in Lawa, White Meo and Sgaw Karen นอกจากนั้นหนังสือเรื่อง A Myth Become Reality. History and Development of the Miao Written Language. Vol.1 and 2 ของ J. Enwall(1995) และเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสาร คือรายงานการวิจัยเรื่อง สภาพสังคมเศรษฐกิจและพฤติกรรมการสื่อสารของชาวเขาเผ่าเ้า ม้ง และถิ่นในจังหวัด น่าน: ข้อเสนอแนะสำหรับการวางแผนผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม ของ สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปราม าเสพติด (2526)

งานที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีอยู่บ้าง เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง การยอมรับสิ่งใหม่ของชาวเขาเผ่าม้งในชุมชน พื่นราบ: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยมะนาว กิ่งอำเภอแม่วง จังหวัดเชียงใหม่ ของภาวณา ก้อนกลีบ(2536)

งานทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม มีปรากฏในงานที่พรรณนาถึงวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชาวเขาโดยทั่วไป(ST Sve ANG) และที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่องมีบ้างดังนี้

-งานที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อของชาวม้ง (ST Hm ANBL) เช่น บทความของชูพินิจ เกษมณี (2526) เรื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบ้านเรือนของชาวเขาเผ่าเผ่าขาว

Yao หรือ Mien

เ้าหรือเมี่ยน

ภาษาเ้าหรือเมี่ยนจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับม้ง เรียกว่ากลุ่ม Hmong-Yao ประชากรเ้าในประเทศไทยมีทั้งหมด 41,697 คน อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดคือ เชียงราย พะเยา และน่าน (ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์) รหัสที่ผู้วิจัยให้กับงานวิจัยในกลุ่มนี้ คือ ST Yao

จากการสำรวจและศึกษางานเขียนและงานวิจัยชิ้นสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน พบว่ามีจำนวนไม่มากนัก ผู้เขียนส่วนใหญ่มักศึกษาเรื่องของชาวเขาโดยรวม อย่างไรก็ตาม มีงานที่น่าสนใจหลายชิ้นดังนี้

งานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวเย้าโดยทั่วไป (ST Yao ANG) ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง Etude ethnographique du groupe ethnique yao en Thaïlande du nord ของ Chob Kacha-Ananda (1976) ชาวเขาเผ่าเย้า ของ โรงเรียนสงครามจิตวิทยา กรมยุทธการทหาร(2518) ชาวเขาเผ่าเย้า ของ สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด(2520) เอกสารเรื่อง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าเย้า ของ ชอบ คชอนันต์ (2513) Thailand Yao ในหนังสือของ Lebar, Hickey and Musgrave (eds.) (1964) หนังสือของสมัย สุทธิธรรม (2530) เรื่องคนบนดอยเย้า

งานเกี่ยวกับข้อมูลและสถิติ(ST Yao MS) ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรชาวเย้าที่ใหม่ที่สุด ได้แก่ ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี 2538 ของกองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์

งานทางด้านนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับชาวเย้า ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับป่าชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเมี่ยน ของ กมลธรรม ชื่นพันธุ์ (2539)

งานทางด้านประชากรศึกษามีอยู่บ้าง ไม่มากนัก ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาภาวะเจริญพันธุ์ของชาวเขาเผ่าเย้า ในจังหวัดลำปาง ของ ชลิดา เกษประดิษฐ์ (2536) งานวิจัยเรื่อง โครงสร้างประชากรชาวเขาเผ่าเย้า : การศึกษาเฉพาะกรณีของประชากรเย้า บ้านขุนแหง อำเภอวัง จ.ลำปาง ของ ชอบ คชอนันต์ (2522)

งานที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม และการเมืองการปกครองที่เกี่ยวกับชาวเย้า ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง กว้างตั้ง : การศึกษาเชิงพิธีกรรมวิเคราะห์ ศึกษากรณีหมู่บ้านเย้าห้วยแม่ซ้าย อ.เมือง จ.เชียงราย ของ จงหทัย อมรพัฒน์กุล เรื่อง สาระทางการศึกษาในพิธีกรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าเมี่ยน (เย้า) บ้านปากกลาง อำเภอบัว จังหวัดน่าน ของ สิริกา จรัสแสงเพชร (2535) เรื่อง วัฒนธรรมสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยภูเขา เผ่าเย้า-ไทย ของ สุทธิ จันทรวงษ์(2531) งานวิจัยเรื่อง ระบบครอบครัวของเย้า ของศูนย์วิจัยชาวเขา (2514)

งานทางด้านภาษาและการสื่อสาร (ST Yao LC) มีมากพอสมควร ด้านภาษาที่สำคัญได้แก่ Yao-English Dictionary ของ S.J.Lombard(1968) รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาภาษาม้งและเย้าที่เกื้อกูลต่อการศึกษารื่องระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทย ของสุริยา รัตนกุล (2514) วิทยานิพนธ์เรื่อง รูปภาษาที่ใช้อ้างอิงตัวแสดงบทบาทในปริศนาเรื่องเล่าภาษาเมี่ยน ของเกษมภรณ์ มณีขาว (2532) เรื่อง คำลักษณนามในภาษาเมี่ยน ของ นันทา กลิ่นมณี (2532) เรื่อง การถ้อยคำในภาษาเมี่ยน (ASPECT IN MIEN) ของ วิชัย กฤตประโยชน์ (2532) งานวิจัยเรื่อง วรรณยุกต์ในภาษาเย้า ของ ชีระพันธ์ ล.ทองคำ (2532) เรื่องของการสื่อสารได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพสังคมเศรษฐกิจและพฤติกรรมการค้า สารของชาวเขาเผ่าเย้า ม้ง และถิ่นในจังหวัด น่าน: ข้อเสนอแนะสำหรับการวางแผนผลิตสื่อ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม ของ สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด (2526) วิทยานิพนธ์เรื่อง วัฒนธรรมสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยภูเขา เผ่าเย้า-ไทย ของสุทธิ จันทรวงษ์ (2531) รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้สื่อประเพณีดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าเย้า เผ่าลีซอ เผ่ากะเหรี่ยง ของ สถาบันวิจัยชาวเขา (2532)

งานทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม มีปรากฏในงานที่พรรณนาถึงวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชาวเย้าโดยทั่วไป(ST Yao ANGN) และที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่องมีบ้างดังนี้

-งานที่เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของชาวเย้า(ST Yao ANDR) ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง การแต่งกายในชีวิตประจำวันของชนเผ่าเย้า ในภาคเหนือของประเทศไทย ของ ดนุญา ตียายน (2537) งานวิจัยเรื่อง เย้าไทย-เย้ากวางสี เสื้อผ้าและเครื่องประดับของ มงคล จันทน์บำรุง (2534)

ข. องค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน

Chinese

จีน

ชาวจีนในประเทศไทยมีเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ได้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยโดยการแต่งงานกับคนไทย หรือรับวัฒนธรรมไทย-ภาษาไทย เป็นวัฒนธรรมหลัก-ภาษาสำคัญในชีวิตของตน ดังนั้น เมื่อเราพูดถึงกลุ่มชาติพันธุ์จีนในประเทศไทย โดยทั่วไปจึงมักหมายถึงผู้ที่เป็นจีน-ไทย หรือ Sino-Thai นั่นเอง

กลุ่มชาติพันธุ์จีนในประเทศไทยมีหลายกลุ่ม แบ่งตามภาษาที่พูดคือ เต๋อจิว กวางตุ้ง ไทหล่า และฮกเกี้ยน จีนฮ่อ

งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสาร และบทความเกี่ยวกับกลุ่มชนที่พูดภาษาจีนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์ นอกนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของชาวจีนโดยทั่วไป และเรื่องภาษาจีน รหัสที่ผู้วิจัยให้กับงานวิจัยในกลุ่มนี้ คือ ST Ch

งานทางด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย(ST Ch HT) ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง Current Status of Chinese Minorities in Southeast Asia, Asian Survey ของ Chang (1973) วิทยานิพนธ์หลายเรื่อง เช่น การใช้แรงงานของชาวจีนในสังคมไทย พ.ศ. 2325-2453 ของ วิยะดา ทองมิตร(2527) Education as a Means for National Integration : Historical and Comparative Study of Chinese and Muslim Assimilation in Thailand ของ Kanniga Sachakul (1984) สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ.2440-2488 ของปารัตนา โกเมน (2532) บทบาทของขุนนางไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย ในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2367-2453) ของ กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์ (2534) บทบาทชาวจีนในหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก พ.ศ. 2411-2475 ของนิวัตร ดันไพศาล (2534) พัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ ที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน(2485-2535) ของ พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล (2535) หนังสือเรื่อง สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ ของพรณี ฉัตรพลรักษ์ (2529) ชาวจีนเต๋อจิวในประเทศไทยและในภูมิภาคเดนมาร์ก : ทำเรือชานโถว ค.ศ.1860-1949(พ.ศ.2403-2492) ของสุภางค์ จันทวานิช, สวีเส้าหลิน และคณะ (2539)

งานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวจีนโดยทั่วไป (ST Ch1 ANGN) ได้แก่ หนังสือ Thailand : its people, its society, its culture ของ Moore(1974) บทที่ว่าด้วย Chinese ในหนังสือของ Lebar, Hickey and Musgrave (eds.) (1964) บทที่ว่าด้วย Chinese ในหนังสือ Ethnographic Study Series : Minority

Groups in Thailand ของ CIAC and CRSS (1970) นอกจากนี้มีหนังสือ ตีพิมพ์เกี่ยวกับ จิตรา ก่อเนนทเกียรติ (2539)

งานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และการอพยพเคลื่อนย้าย (ST Hm1 MI) ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง The Minority Groups of Yunnan and Chinese Political Expansion into Southeast Asia ของ Chang (1956)

งานที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม และการเมืองการปกครองที่เกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย ได้แก่ หนังสือ ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ของ ขจิตถัย บุรุษพัฒน์ และคณะ (2515) ชาวจีนในประเทศไทย ของ ขจิตถัย บุรุษพัฒน์ และคณะ (2517) ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ของ ลิขิต ธีรเวคิน และคณะ(2521) บทความเรื่อง Current Status of Chinese Minorities in Southeast Asia ของ Chang(1973) วิทยานิพนธ์ เรื่อง สถานภาพและบทบาทของสตรีในครอบครัวจีน ในสังคมไทยปัจจุบัน : กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษนิยมใน กรุงเทพมหานคร ของเดือนพิศ ชัยพรหมประสิทธิ์ (2530) สมาคมจีนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณี สมาคมจีนจังหวัดพิษณุโลกกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลปี พ.ศ. 2528 ของพรรณเพ พุกจันทร์ (2532) แบบแผนการลงคะแนนเสียงชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชุมชนหนาแน่น เขต 2 ของ รัชกรณ์ นภาพรพิพัฒน์ (2534) เชียงหวาย : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย (พ.ศ. 2452-2460) ของ มนทิวา เตชะมนอดม(2538) ที่เกี่ยวกับชาวจีนไหหลำ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทของสมาคมไหหลำกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมไทย : กรณีศึกษา โรงเรียนไหหลำ ของ สมเกียรติ ลีขารักษ์สกุล (2537) หนังสือเรื่อง ลูกสาวเจ๊กบ้านนอก ของ กิมหลั่น (2538) ที่เกี่ยวกับจีนฮ้อ ได้แก่ สารนิพนธ์เรื่อง ชีวิตและความสัมพันธ์ของจีนฮ้อ หมู่บ้านหัวแม่คำ ต.ป่าซาง อ.แม่จัน จ.เชียงราย ของ ธนุชัย ดีเทศน์ (2518) วิทยานิพนธ์เรื่อง ผู้อพยพจีนคณะชาติในภาคเหนือของประเทศไทย ของ สุรเสฏฐ์ งามสมภาพ(2519)

งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การทำมาหากิน การประกอบอาชีพด้านต่างๆ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง พัฒนาการการดำเนินธุรกิจและการธำรงเอกลักษณ์ธุรกิจแบบจีน : กรณีศึกษาสองตระกูล ของ ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์ (2538)

งานทางด้านภาษาและการสื่อสาร (ST Sve LC) ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง นามสกุลของคนไทยเชื้อสายจีน : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ของ วนิดา เจริญสุข (2531) ที่เกี่ยวกับภาษาไหหลำ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่องระบบเสียงภาษาจีนไหหลำที่อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของ อาทิตย์ โสติธิตนพันธ์(2529) ที่เกี่ยวกับภาษาจีนฮกเกี้ยน ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง ของ ศุภมาส เอ่งฉ้วน (2536)

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทย

งานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในประเทศไทย เฉพาะการศึกษาในครั้งนั้รวบรวมได้ทั้งสิ้น 370 เรื่อง แบ่งตามจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ได้ 19 กลุ่ม ได้แก่ ไทยลาว (ATL) ไทยดำ (Dam) ไทยเขิน (Khn) ลาวครั่ง (khr) กะเลิง (Klg) ไทยลื้อ (Lue) ลาวเงี้ยว (Ngw) ญ้อ (Nyw) พวน (Phn) ผู้ไทย (Pth) แสก (Sak) โซ่ง (Sng) ไทยหย่า (TYa) ไทยยวน (TYn) ไทยใหญ่ (Yai) ยอง (Yng) โย้ย (Yoy) ลาวเวียง (Wia) และงานที่ศึกษาหลายกลุ่มชาติพันธุ์ (Sve) แต่ละกลุ่มเหล่านี้ปรากฏเป็นจำนวนงานที่ศึกษามากน้อยต่างกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนงานการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทย (เรียงตามลำดับอักษรย่อภาษาอังกฤษ)

ลำดับที่	อักษรย่อ	ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์	จำนวน	ร้อยละ
1.	ATL	ไทยลาว	49	13.2
2.	Dam	ไทยดำ	13	3.5
3.	Khn	ไทยเขิน	4	1.1
4.	Khr	ลาวครั่ง	4	1.1
5.	Klg	กะเลิง	2	0.5
6.	Lue	ไทยลื้อ	50	13.5
7.	Ngw	ลาวเงี้ยว	3	0.8
8.	Nyw	ญ้อ (ย้อ)	7	2.0
9.	Phn	พวน	30	8.1
10.	PTh	ผู้ไทย	18	4.9
11.	Sak	แสก	8	2.2
12.	Sng	โซ่ง	45	12.2
13.	TYa	ไทยหย่า	3	0.8
14.	TYn	ไทยยวน	3	0.8
15.	Yai	ไทยใหญ่ (ชาน)	24	6.5

ลำดับที่	อักษรย่อ	ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์	จำนวน	ร้อยละ
16.	Yng	ยอง	9	2.4
17.	Yoy	โย้ย (ย้อย)	2	0.5
18.	Wia	ลาวเวียง	3	0.8
19.	Sve	หลายกลุ่ม	93	25.1
รวม			370	100.00

จากตารางที่ 1 ทำให้เห็นภาพรวมของงานที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทยว่า มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มเป็นจำนวนมากที่สุด (25.1%) รองลงมาเป็นการศึกษากลุ่มไทยลื้อ (13.5%) และไทยลาว (13.2%) ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผู้ศึกษาไว้มากพอสมควรซึ่งเป็นกลุ่มที่รู้จักกันดีในประเทศไทย ได้แก่ ไชย พวน ไทยใหญ่(ชาน) ผู้ไทย และไทยดำ กลุ่มที่เหลือนอกจากนี้มีการศึกษาค้นคว้าจำนวนไม่มากนัก แต่ก็ยังมีปรากฏอยู่เรื่อยมา ได้แก่ ยอง แส็ก ญ้อ(ย้อ) ลาวครั่ง ไทยยวน ไทยเขิน กะเลิง ลาวเงี้ยว ไทยหย่า โย้ย(ย้อย) และลาวเวียง

งานการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทยทั้ง 19 กลุ่มดังกล่าว ปรากฏองค์ความรู้ตามหมวดหมู่ทางวิชาการที่กำหนดไว้ 15 หมวดหมู่ บางหมวดหมู่มีมาก บางหมวดหมู่น้อย และบางหมวดหมู่ไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาได้เลย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงองค์ความรู้ที่ปรากฏในงานการศึกษาแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ (เรียงตามรหัสหมวดหมู่ทางวิชาการ)

ลำดับที่	รหัส	ATL	Dam	Km	Khr	Klg	Lue	Ngw	Nyw	Phn	PTn	Sak	Sng	Tya	Tyn	Yai	Yng	Yoy	Wla	Sve	รวม	ร้อยละ
1	ET	2	1				4			2						2	1			7	19	5.2
2.	MS	1	1																	1	2	0.5
3.	HT	14		1			4				4		2	1	1	3				4	34	9.2
4.	SS	6	1		1		3			1	2		4			1				3	22	6.0
5.	EC				1		1									1					3	0.8
6.	MI						3				1				1					1	6	1.6
7.	PP																					
8.	EG																					
9.	HL	1																		1	2	0.5
10.	NT						1														1	0.3
11.	LC	17	8	3	2	2	18	3	6	15	3	8	8	2	1	12	8	2	3	64	185	50.0
12.	ED																			1	1	0.3
13.	HP	1																		2	3	0.8
14.	TR						1				2					1					4	1.1
15.	A N	2	1				6		1	2	1		5			2				4	24	6.5
	ANGN																					
	- ANBL		1				1									1				3	6	1.6
	- ANTR	3								8	3		19			1					34	9.2
	- ANDR		1				3						1								5	1.4
	- ANTn	1											1								2	0.5
	- ANFR	1					3			1	1		2								8	2.2
	- ANAR						2			1	1		3								7	1.9
	- ANOT																			2	2	0.5
รวม		49	13	4	4	2	50	3	7	30	18	8	45	3	3	24	9	2	3	93	370	100.00